

Groen in Beweging: van tuin, straat en wijk tot natuurgebied

Programma Groen Hilversum 2040

Inhoudsopgave

1. Voorwoord wethouder Bart Heller	4
2. Inleiding	6
3. Beleidssamenvatting en leeswijzer	10
4. Wat wil Hilversum bereiken?	13
5. Voor welke opgaven staat Hilversum?	20
5.1 Biodiversiteitsverlies	21
5.2 Klimaatverandering	24
5.3 Behoeftte aan groen in directe leefomgeving	27
6. Hoe wordt Hilversum een gezonde groene stad voor mens en dier?	29
6.1 Biodiversiteit stimuleren	29
6.2 Klimaatbestendig inrichten	32
6.3 Zorgen dat groen beter bijdraagt aan onze vitaliteit	33
7. Welke inspanningen gaat de gemeente leveren?	34
7.1 Groengebieden binnen Hilversum met elkaar en met het buitengebied verbinden	36
7.2 Natuurinclusief en klimaatbestendig bouwen, verbouwen en renoveren, zowel bij grote ontwikkelingen als door de particulier	38
7.3 Binnenstedelijk groen, zowel openbaar als privé, natuurlijker inrichten en beheren	42
7.4 Waterkwaliteit en bodemkwaliteit verbeteren	45
7.5 Vele koele plekken en koele routes toevoegen: voor iedere Hilversummer en vooral bij zorg- en onderwijsinstellingen	47
7.6 Meer ruimte voor bewegen in de stad creëren met kwalitatieve groene verbindingen	49
7.7 Meer groene plekken creëren voor ontmoeten en samendoen	51

7.8 Zorgen voor een gezond bomenbestand dat groene baten levert aan mens en dier	53
7.9 Zorgen voor toekomstbestendige natuurgebieden en landschappen	56
8. Uitvoeringsprogramma	58
9. Wat is er nodig?	60
9.1 Organisatie en capaciteit	60
9.2 Budgetten	61
9.3 Kennis, communicatie en samenwerking	63
9.4 Evalueren, monitoren en onderzoeken	66
10. Hoe is het Programma Groen tot stand gekomen?	69
10.1 Participatie totstandkoming Programma Groen	70
Overzicht kaarten	71
Verklarende woordenlijst	83
Literatuurlijst	88
Colofon	93

1. Voorwoord wethouder Bart Heller

In de groenenquête van 2021 vond 95 (!) procent van de deelnemers een groener Hilversum belangrijk. Het gemeentebestuur koestert samen met haar inwoners onze groene tuinstad. Niet voor niets, want ons Hilversums groen is prachtig. Maar onze ambities liggen hoger. We willen nóg meer en mooier groen. Met dit Programma Groen geven we invulling aan onze ambities uit het coalitieakkoord *Hilversum koesteren*.

Hoe? Door de natuur rondom de stad, de stad binnen te halen. Zoals Dudok dat had bedacht toen hij de Tuinstad Hilversum ontwierp. En omdat groen en natuur niet vanzelf gaan en geholpen moeten worden, gaat de gemeente buurten en werklocaties actief helpen vergroenen. In het coalitieakkoord is hiervoor extra geld vrijgemaakt. Hiermee kunnen we samen onze groene ambities realiseren.

Met “Programma Groen Hilversum 2040” willen we ook een perspectief schetsen, een stip op de horizon. Het jaar 2040, als iedere Hilversummer van de uiteindelijke resultaten kan genieten: een groene omgeving direct voor de deur. Waar we elkaar op allerlei groene, gezonde en gezellige plaatsen ontmoeten. Samen zijn, samen werken en samen spelen in het groen hebben in alle wijken hun plekken gevonden. Dit beleidsplan “Programma Groen Hilversum 2040: Groen in Beweging: van tuin, straat en wijk tot natuurgebied” laat zien hoe de gemeente dit wil doen.

Tegelwippen

Planten, bloemen en bomen in plaats van tegels en asfalt: we gaan enthousiast mee met de landelijke beweging ‘tegelwippen’. Zinloze verharding in straten en pleintjes halen we weg en vervangen we door kruiden, struiken en bomen. Maar liefst 6500 m² aan verharding maakt de aankomende 4 jaar plaats voor groen. Zo worden bijvoorbeeld versteende pleintjes vergroend, boomspiegels vergroot en groene

routes aangelegd. Want een groen Hilversum begint direct voor uw deur.

Gewoon meer bomen

Er komen er verspreid over Hilversum ruim 500 extra bomen bij. Oók in de wijken die bomen het hardste nodig hebben: het centrum en Hilversum-Oost. In bijna elk project gaan we bomen planten. In het project natuurverbinding Raabos-Raaweg planten we zelfs 1,5 hectare bos.

Spelen doe je in het groen

Samen met kinderen en omwonenden gaan we maar liefst 25 speel- en ontmoetingsplekken aanpakken en vergroenen. Speelplekken waarvan de speeltoestellen aan vervanging toe zijn geven we meteen een dikke groene jas. Met elkaar maken we zo'n plek het groene centrum van de buurt.

Deze drie 'groene bewegingen' zijn de uitkomst van uitgebreide participatie en heel veel meningen en suggesties. Met dit Programma

Groen 2040 worden de groene ambities van het coalitieakkoord ingevuld én willen we onze belofte inlossen van samenwerking met de stad en haar inwoners. Dit doen we onder de noemer 'Groen in Beweging': de campagne waarin we al onze acties en communicatie daarover samen brengen onder één paraplu.

In tuinen, straten en wijken: overal in Hilversum komt het groen de komende jaren in beweging en werken we samen om onze stad nog groener te maken. Voor mensen én voor dieren. Want

meer verschillende soorten planten en dieren, meer biodiversiteit, is ook een belangrijk doel van dit beleidsplan.

Ik kan niet wachten om aan de slag te gaan!
Doet u mee?

Met vriendelijke groet,

Bart Heller
Wethouder Natuur en Groen

2. Inleiding

Het gemeentebestuur en de Hilversummers koesteren hun groene tuinstad. En niet voor niets, want Hilversum groen is prachtig groen. Maar onze ambities liggen hoger, we willen meer en nog mooier groen. Het Programma Groen gaat deze ambities uit het coalitieakkoord *Hilversum koesteren* waarmaken. Hoe we dat doen? Het groen uit de natuur óm de stad trekken we door ín de stad. Net zoals Dudok dat bedacht had toen hij de Tuinstad Hilversum ontwierp. Groen en natuur komen niet meer vanzelf Hilversum binnen en moeten meer dan een handje geholpen worden. Daarom pakt de gemeente buurten en werklocaties aan en vergroent deze. Onder de slogan 'Groen in Beweging' komen de groene acties van de gemeente en de communicatie hierover samen onder één paraplu.

De komende vier jaar gaan we werken aan 15 groene projecten. Bermen, pleinen, plantsoenen, straten en lanen dragen veel meer bij aan de biodiversiteit. Met meer verschillende bomen, planten en bloemen. Maar ook zorgen we ervoor dat iedereen gezond kan leven in de eigen omgeving in een klimaat dat verandert. Het groen van Hilversum is in beweging en samen zorgen we ervoor dat het in beweging

blijft. Dat doen we door inwoners bij onze projecten te betrekken en door initiatieven van Hilversummers te ondersteunen. Wat gaat u van 'Groen in Beweging' zien?

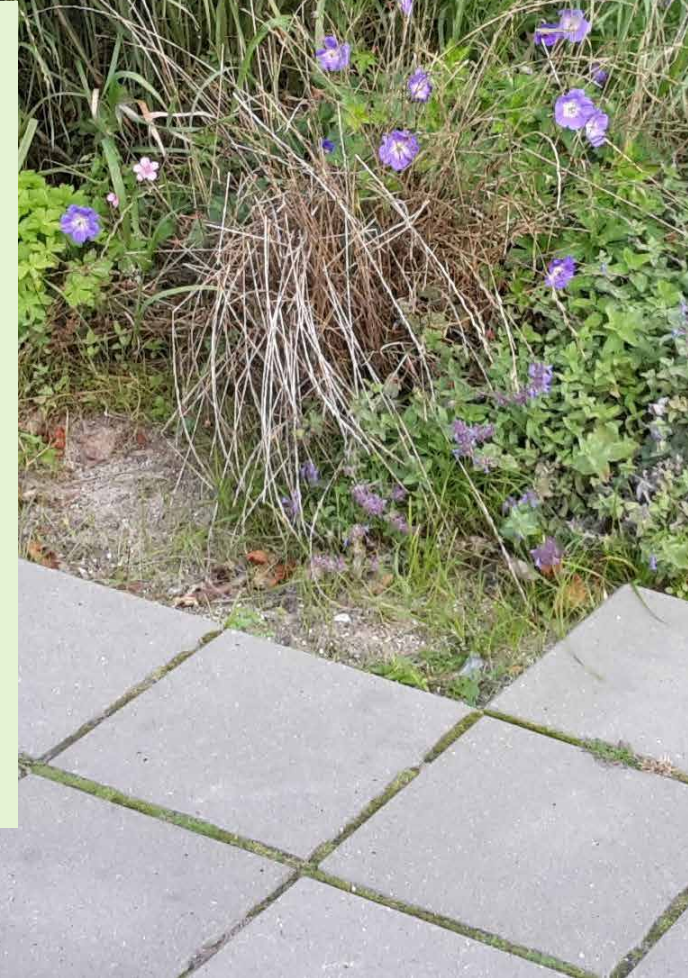

A. Tegel eruit, groen erin

Planten, bloemen en bomen in plaats van tegels en asfalt. Zo simpel is het. De gemeente gaat daarom vol overtuiging mee met de landelijke beweging 'tegelwippen'. In de groenenquête van 2021 vond 95% van de deelnemers een groener Hilversum belangrijk. Zinloze verharding in straten en pleintjes halen we weg en vervangen we door kruiden, struiken en bomen. Maar liefst 6500 m² aan verharding maakt de aankomende 4 jaar plaats voor groen. Zo worden bijvoorbeeld versteende pleintjes vergroend, boomspiegels vergroot en groene routes aangelegd. Maar ook inwoners zelf kunnen bijdragen! Want een groen Hilversum begint direct voor uw deur. Als inwoner kunt u hieraan meedoen door

ook tegels of andere verharding uit uw tuin te halen. En daarmee wil de gemeente graag een handje helpen. Door het afvoeren van tegels en vervuilde grond te vergemakkelijken en door het uitdelen van kruidenzaad en boompjes. Soorten die passen bij Hilversum en bijdragen aan de biodiversiteit.

Heeft u zelf een leuk idee of initiatief? Daar is in alle plannen ruimte voor. Van straat vergroenen en geveltuintjes adopteren tot boomspiegels beplanten, denk en doe mee! Groen en natuur in de buurt is gewoon fijn en gezond. En al die initiatieven helpen bij het vergroten van de biodiversiteit. Samen voor groen: van tuin naar wijk naar natuurgebied. Zo blijft groen in beweging.

B. Gewoon méér bomen

Dat bosgevoel met die geuren en kleuren, die sfeer, daar zouden we ook wat meer van willen hebben in Hilversum. Hilversum heeft meer bomen nodig in de stad en in de wijken. Daarom komen er verspreid over Hilversum ruim 500 extra bomen bij. Oók in de wijken die bomen het hardste nodig hebben: het centrum en Hilversum-Oost. In bijna elk project gaan we bomen planten. In het project natuurverbinding Raabos-Raaweg planten we zelfs 1,5 hectare bos. En dat kunnen nog veel meer bomen worden. Daarom willen we ook dat Hilversummers bomen planten in hun tuinen. Want ook bomen in tuinen dragen bij aan groene stad. Om inwoners hierbij te helpen, gaat de gemeente ook bomen uitdelen die passen in elke Hilversumse tuin; of die nu groot of klein is.

Hilversum klimaatbestendiger maken met groen: dat is wat veel deelnemers aan de groenenquête aangaven als belangrijkste reden om te vergroenen. Koele routes en pleinen zijn nodig. Bomen bieden schaduw en maken de hitte op zomerse dagen prettig en draaglijk. Bomen temperen met hun wortels ook wateroverlast. U weet wel: die 'rivier' die ontstaat op de stoep en de straat bij zo'n hevige regenbui. Bomen zorgen voor schonere lucht en zijn natuurlijke airco's.

Bomen willen we ook omdat het een thuis is voor vogels en dieren, die door alle bebouwing de weg kwijt kunnen zijn. Die bomen komen op plekken te staan waar ze groot en oud kunnen worden. Want grote bomen zijn niet alleen mooi, maar ook het meest nuttig én het gezondst voor ons allemaal.

C. Spelen en ontmoeten doe je in het groen

Vlak naast de deur elkaar kunnen ontmoeten in het groen of bewegen en spelen is leuk, gezellig en gezond. Een groene en uitnodigende omgeving versterkt een goed humeur bij jong en oud. Daarom worden er samen met kinderen en omwonenden maar liefst 25 speel- en ontmoetingsplekken aangepakt en vergroend. Speelplekken waarvan de speeltoestellen aan vervanging toe zijn, geven we meteen een dikke groene jas. Met elkaar maken we zo'n plek het groene centrum van de buurt. Zo'n kleine plek met groen heeft al grote voordelen. Het zet kinderen aan tot buitenspelen en volwassenen aan tot een wandeling door de straat of een praatje met wijkgenoten. Natuur in de buurt werkt ontspannend, is goed voor de lichaamsbeweging en je krijgt frisse, schone lucht binnen.

Tegel eruit, groen erin, Gewoon méér bomen, Spelen en ontmoeten doe je in het groen; dit alles gebeurt in een intensieve samenwerking tussen de gemeente en de inwoners en

organisaties van onze stad. Met het Programma Groen 2040 worden de groene ambities van het coalitieakkoord ingevuld en lost het bestuur de belofte van samenwerking met de bewoners

in, voor een prachtig resultaat waar elke Hilversummer trots op kan zijn. Samenwerken aan groen: van tuin tot wijk tot natuurgebied.

3. Beleidssamenvatting en leeswijzer

In 2040 wonen en werken Hilversummers in een gezonde leefomgeving voor mens en dier. Een leefomgeving die koel is op hete dagen. Een plek waar groen inwoners stimuleert om te bewegen en elkaar te ontmoeten. De gemeente Hilversum heeft drie doelen:

biodiversiteit stimuleren;

zorgen dat Hilversum klimaatbestendig wordt;

zorgen dat groen beter bijdraagt aan de vitaliteit van Hilversummers.

Het Programma Groen laat zien hoe we als gemeente de komende jaren werken aan een gezond en groen Hilversum, de tuinstad van de toekomst. We gaan plekken vergroenen voor koelte op hete dagen, groene plekken met elkaar verbinden zodat mensen en dieren zich beter door de stad kunnen bewegen.

Hilversum gaat de komende 4 jaar 25 speelplekken vergroenen. Zodat meer kinderen kunnen spelen en leren in het groen. We vergroenen straten zodat straten prettiger worden om door te wandelen. In buurten met veel steen maken we samen met de bewoners schaduwrijke groene plekken waar je je buurtgenoten kunt ontmoeten. Zo zorgen we er voor dat iedere inwoner binnen 5 minuten

lopen op een koele groene plek kan zijn. Op deze manier draagt een groene omgeving bij aan het welbevinden van de inwoners van Hilversum.

We bouwen voort op bestaande groene kwaliteiten, zoals de verscheidenheid aan omliggende natuurgebieden, verschillende groene plekken en groenstructuren in Hilversum, en het fiets- en wandelnetwerk. Dit gaan we samen doen met inwoners, bedrijven en groene organisaties. Om te zorgen dat we de drie doelen bereiken gaat de gemeente van alles doen. Dit 'doen' is onderverdeeld in 9 inspanningen die we nemen we mee in ons dagelijks werk als gemeente. Denk aan het adviseren bij ontwikkelingen, het ondersteunen van bewonersinitiatieven, het toetsen van

bouwplannen, het beheren van groen en het ontwerpen van de openbare ruimte.

De negen inspanningen zijn:

1. Groengebieden binnen Hilversum met elkaar en met het buitengebied verbinden.
2. Natuurinclusief en klimaatbestendig bouwen, verbouwen en renoveren, zowel bij grote ontwikkelingen als door de particulier.
3. Binnenstedelijk groen, zowel openbaar als privé, natuurlijker inrichten en beheren.
4. Waterkwaliteit en bodemkwaliteit verbeteren.
5. Vele koele plekken en koele routes toevoegen: voor iedere Hilversummer en vooral bij zorg- en onderwijsinstellingen.
6. Meer ruimte voor bewegen in de stad creëren met kwalitatief goede groene verbindingen.
7. Meer groene plekken creëren voor ontmoeten en samendoen.
8. Zorgen voor een gezond bomenbestand dat groene baten levert aan mens en dier.
9. Zorgen voor toekomstbestendige natuurgebieden en landschappen.

De drie doelen en negen inspanningen komen ook op diverse manieren terug in projecten. De komende 4 jaar gaat de gemeente zorgen voor meer en beter groen in Hilversum middels 15 projecten waaronder:

- Vergroenen speelplekken
- Biodiverser maken van stadsvijvers
- Koele plekken maken
- Stadsranden beter verbinden met de heide
- Zorgen voor een bomen- en kruidenlint

- Verwijderen zinloze verharding
- bouwplannen, het beheren van groen en het ontwerpen van de openbare ruimte.

Het Programma Groen begint in hoofdstuk 4 met een beschrijving van wat Hilversum wil bereiken op het gebied van groen, natuur en landschap: een gezond en groen Hilversum voor mens en dier. Biodiversiteit stimuleren, een klimaatbestendige leefomgeving en zorgen dat groen beter bijdraagt aan de vitaliteit van Hilversummers zijn drie belangrijke doelen om dit te bereiken.

Hoofdstuk 5 beschrijft voor welke opgaven Hilversum op het gebied van groen, natuur en landschap staat in relatie tot deze drie doelen. De belangrijkste opgaven zijn biodiversiteitsverlies, klimaatverandering en de toenemende behoefte aan groen in de directe leefomgeving.

In hoofdstuk 6 wordt ingegaan op de bestaande kwaliteiten in Hilversum op het gebied van biodiversiteit, klimaatbestendigheid en vitaliteit. En hoe in Hilversum deze bestaande kwaliteiten versterkt kunnen worden, om biodiversiteit te stimuleren, klimaatbestendiger te worden en te zorgen dat groen beter bijdraagt aan onze vitaliteit.

Hoofdstuk 7 benoemt de inspanningen die we als gemeente gaan leveren zodat Hilversum een gezonde en groene leefomgeving wordt voor

Das

mens en dier. Per inspanning wordt beschreven wat er in Hilversum al gebeurd is, wat we als gemeente gaan doen, hoe anderen kunnen helpen en wat er op regionaal tot Europees niveau speelt.

Naast deze inspanningen definiëren we ook een aantal concrete projecten om de doelen van Programma Groen te bereiken. Deze projecten en aan welke doelen ze bijdragen worden genoemd in hoofdstuk 8.

In hoofdstuk 9 gaan we in op wat nodig is om aan deze inspanningen en projecten te werken op het gebied van organisatie, capaciteit en financiën. Ook beschrijven we de rol van onderzoeken, monitoren en evalueren binnen het programma. En hoe we als gemeente groene initiatieven

faciliteren, met groene partners samenwerken en welke rol communicatie speelt om inwoners en andere betrokkenen te enthousiasmeren om samen aan een groener Hilversum te werken.

Hoofdstuk 10 beschrijft hoe en met wie dit Programma Groen tot stand gekomen is.

Een overzicht van alle (beleids)kaarten die in het Programma Groen worden genoemd staat op pagina 71.

Op pagina 83 staat een verklarende woordenlijst.

In de literatuurlijst staan online verwijzingen naar relevante wet- en regelgeving, beleid en kennisplatforms op Europees, nationaal, provinciaal en regionaal niveau.

4. Wat wil Hilversum bereiken?

Een gezond en groen Hilversum voor mens en dier

In 2040 willen we dat Hilversummers kunnen leven, wonen, werken en opgroeien in een gezonde leefomgeving, en leven mét de natuur in de tuinstad van de toekomst. Een klimaatneutrale stad die bestand is tegen de gevolgen van klimaatverandering. Een stad waar we ook in de toekomst op een prettige plek kunnen wonen, werken, recreëren, sporten en ontmoeten. Een gezonde groene stad die we met elkaar maken: gemeente, inwoners, corporaties, instituten, organisaties en bedrijven.

Een gezonde groene stad betekent een toekomstbestendig buitengebied en sterke en veelzijdige stadslandschappen (zie H6). Stadslandschappen met veel variatie in natuurlijke beplantingen en groene verbindingen tussen de stadse stenen, binnenstedelijk groen én de rijke natuur rondom Hilversum. We bouwen de stad voor mensen en voor dieren. We maken meer groene pleinen en koele plekken. We stimuleren groen op, aan en rondom gebouwen.

Een fantasiebeeld van hoe een groene en natuurinclusieve Hilversumse woonstraat eruit zou kunnen zien

Groen zorgt voor koelte op hete dagen, zuivert de lucht en nodigt uit om te bewegen. Een groene omgeving bevordert ontmoeting, samenwerking en ontspanning. Door groen zijn we gezonder, want met groen in de buurt zijn we vrolijker, rustiger, slapen we beter en genezen we sneller.

In het begin van de twintigste eeuw heeft stadsarchitect Dudok zijn stempel gedrukt op de ontwikkeling en vormgeving van Hilversum. Hij ontwierp Hilversum als “een compacte tuinstad omgeven door natuurgebieden”. Dudok was geïnspireerd door de tuinstadgedachte van Ebenezer Howard. Een tuinstad is geen stad met tuinen, maar een totaalconcept waarin goede huisvesting, een groene omgeving, ruimte om elkaar te ontmoeten en ontwikkeling van het individu centraal staan. Een tuinstad is een combinatie van het goede van de stad en het dorp: “In een tuinstad vindt men het leven met de natuur, maar tevens hoogstaand geestelijk genot.”

Dudok maakte gebruik van de landschappelijke basis die aanwezig was. Dit waren de schaapsdriften. Hij maakte deze tot de structurerende lijnen voor de nieuwe woonwijken. Dit werden de directe verbindingen tussen centrum en buitengebied. De samenhang tussen het stedenbouwkundig plan, de openbare ruimte en de architectuur is een van de belangrijke kwaliteiten van Hilversum. Deze kwaliteit is nog altijd aanwezig en vormt de basis bij het oplossen van de actuele opgaven waar Hilversum voor staat.

Om ervoor te zorgen dat Hilversum een gezonde en groene leefomgeving wordt voor mens en dier die bestand is tegen veranderingen, wil de

gemeente aan drie doelen werken: biodiversiteit stimuleren en vergroten, een klimaatbestendige leefomgeving ontwikkelen en zorgen dat groen beter bijdraagt aan onze vitaliteit. Dat doen we op basis van de bestaande landschappelijke,

stedenbouwkundige en cultuurhistorische kwaliteiten van de stad. De vormgeving van Hilversum als compacte stad zorgt ervoor dat de kwaliteiten van de natuur voor iedereen binnen bereik zijn.

95 procent van de Hilversummers vindt een groener Hilversum (heel) belangrijk. De belangrijkste reden om te vergroenen is volgens één derde het klimaatbestendiger maken van Hilversum, terwijl net iets meer dan een kwart vindt dat Hilversum groener maken de biodiversiteit moet steunen.

Groen Enquête 2021

De Marconistraat en Van 't Hoffplein in de wijk Liebergen

Drie doelen van programma Groen

Onderstaande iconen komen in het hele document voor. Deze iconen representeren de drie doelen van programma Groen. Deze dragen bij aan het maken van een groene, gezonde en klimaatbestendige stad.

Biodiversiteit

Dit is de basis van al het leven, ook van de stad. We willen de biodiversiteit stimuleren en vergroten: zorgen voor meer en verschillende planten, bloemen, bomen en dieren.

Klimaatbestendigheid

We willen een klimaatbestendige stad ontwikkelen, met een prettig leefklimaat dat bestand is tegen toekomstige veranderingen. Bijvoorbeeld meer hitte en meer droogte.

Vitaliteit

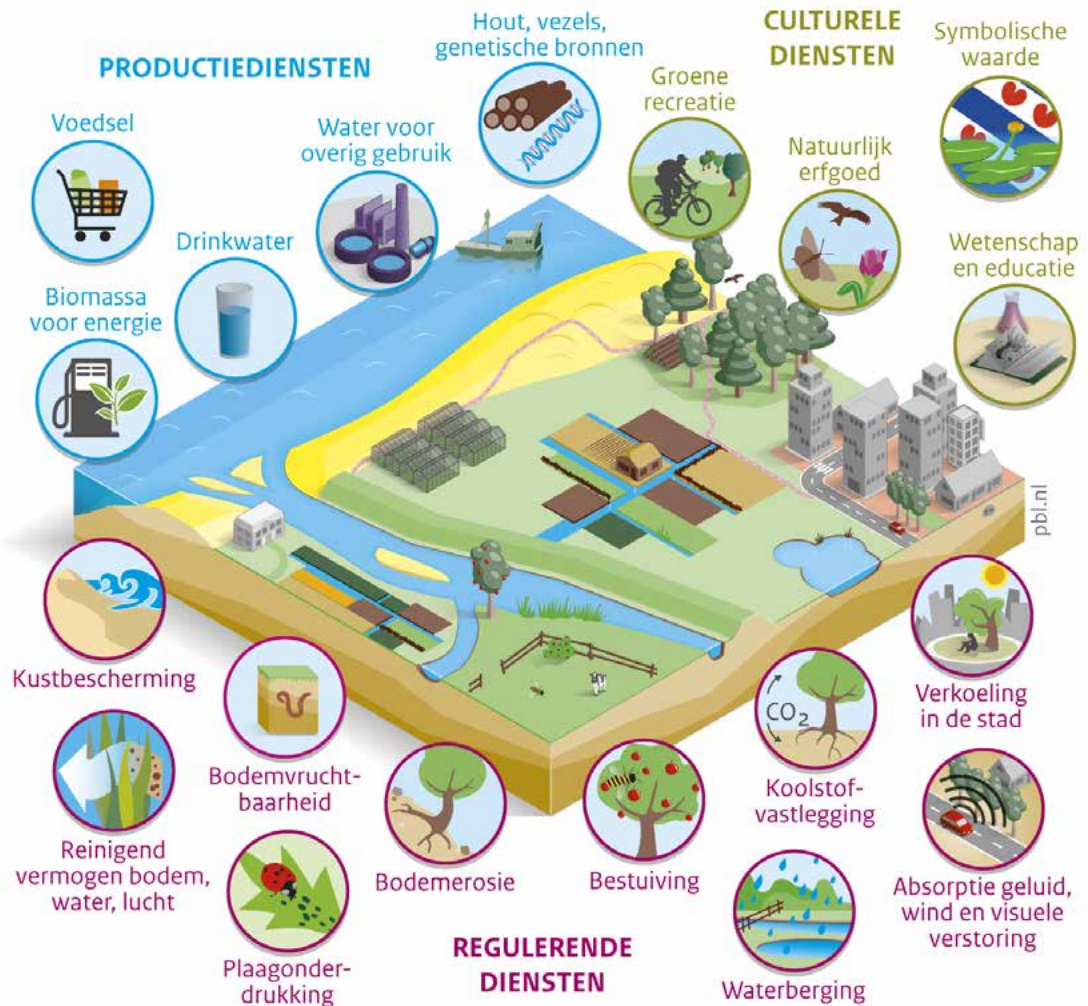
Gezond, beweging, ontspanning, geluk, ontmoeten en samendoen. We willen zorgen dat groen beter bijdraagt aan onze vitaliteit.

4.1 Biodiversiteit stimuleren en vergroten

De natuur levert ons allerlei onmisbare diensten. Bomen leggen bijvoorbeeld CO₂ vast en leveren zuurstof. Biodiversiteit zorgt ervoor dat de natuur ook met het veranderen van omstandigheden deze diensten kan blijven leveren. Natuur is de basis van het leven, dus ook van de stad. We délen Hilversum met verschillende dieren en planten. De stad is het leefgebied van veel dieren en plantensoorten die een eigen ecosysteem vormen. In de stad zorgt een grote biodiversiteit voor gezonder groen, een gezondere bodem en schoner water. Het beperkt de overlast van plaagdieren zoals de eikenprocessierups. Biodiversiteit (genetisch) vermindert ook de kwetsbaarheid van planten en bomen voor ziektes, zoals de kastanjabloedingsziekte en de essentaksterfte (Wageningen Universiteit and Research, z.d.). Biodiversiteit kan zo de noodzaak tot groot onderhoud beperken. Niet al het groen draagt even veel bij aan de biodiversiteit. Soorten die van nature voorkomen rondom Hilversum dragen het meeste bij aan de biodiversiteit. Omdat er meer inheemse insecten, dieren en planten zijn die op een of andere manier gebruik maken van deze lokaal voorkomende soorten. Zo komen op een eik meer dan 400 insecten- en mijtsoorten voor, terwijl op een acacia maar twee insecten- en mijtsoorten voorkomen (Green, z.d.).

Voorbeelden van ecosystemediensten in Nederland

Bron: PBL, WUR, CICES 2014
Overzicht ecosystemediensten

www.pbl.nl

4.2 Klimaatbestendige stad ontwikkelen

De gevolgen van klimaatverandering, zoals wateroverlast, hitte en droogte, hebben een steeds grotere invloed op onze leefomgeving. Dit heeft zowel een negatieve invloed op ons eigen welbevinden als op de leefomstandigheden van de beplanting en dieren in en om de stad. Bomen en planten helpen om de gevolgen van extreem weer te verzachten ([Kennisportaal Klimaatadaptatie](#)). Groen beperkt de opwarming van de stad als geheel. Groen maakt het klimaat op straatniveau prettiger, doordat het

zorgt voor koelere plekken in warme perioden. Vooral bomen zorgen met hun boomkroon voor schaduw en koelte op hete dagen. Planten en bomen zorgen ervoor dat de bodem minder snel uitdroogt. In de open grond bij beplanting kan hemelwater in de bodem infiltreren (Hiemstra et al., z.d). Dit helpt wateroverlast voorkomen en zorgt dat het grondwater lokaal wordt aangevuld. Het [gemeentelijke watermanagementplan](#) vertelt hoe de gemeente wateroverlast en overstromingen wil voorkomen.

Pieter de Hooghlaan, een boomrijke straat

4.3 Zorgen dat groen beter bijdraagt aan onze vitaliteit

De positieve effecten van groen op onze gezondheid zijn veel onderzocht. Een groene omgeving nodigt uit om meer te bewegen (Hiemstra et al., z.d.). In een groene omgeving worden hormonen aangemaakt die leiden tot ontspanning: van het kijken naar groen wordt je brein rustig en ervaar je minder stress en pijn (Hiemstra et al., z.d.). In een groene omgeving slaap je beter, ben je vrolijker en kun je jezelf beter concentreren ([GGD Gooi en Vecht](#)). Leven in een groene omgeving vergroot je weerstand, door blootstelling aan vluchtige stoffen van bomen en planten¹. Groen stimuleert de ontwikkeling van kinderen. Het daagt ze uit en bevordert hun motoriek (Hiemstra et al., z.d.).

Een groene omgeving biedt mensen een prettige plek om elkaar te ontmoeten. Het verbindt mensen met elkaar en vermindert daardoor eenzaamheid. Een groene omgeving maakt mensen behulpzamer en stimuleert samenwerking ([GGD Gooi en Vecht](#)). En een direct effect van beplanting is dat het geluid dempt (Hiemstra et al., z.d.).

¹ Vluchtige stoffen van bomen en planten zijn speciale chemische stoffen die bomen en planten afscheiden om met elkaar te communiceren en zich te verdedigen tegen ziekten en plagen.

Boombergpark

De Riebeecktuin

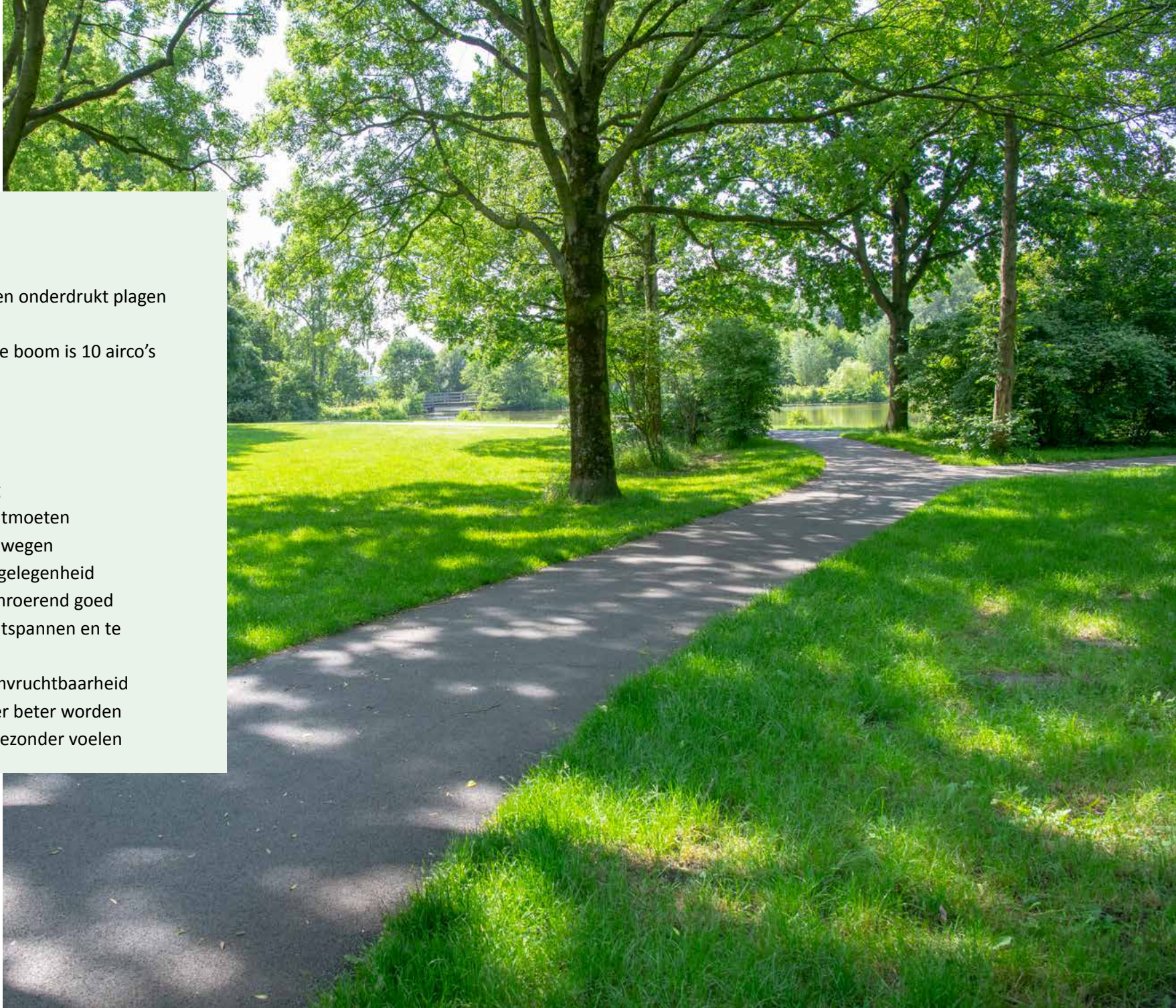

Dudokpark

Groen...

- Vergroot biodiversiteit en onderdrukt plagen
- Legt CO₂ vast
- Verkoelt bij hitte: 1 grote boom is 10 airco's
- Buffert wateroverlast
- Dempt geluid en wind
- Produceert voedsel
- Bindt fijnstof
- Versterkt sociaal gedrag
- Biedt een plek om te ontmoeten
- Biedt een plek om te bewegen
- Zorgt voor groene werkgelegenheid
- Verhoogt waarde van onroerend goed
- Biedt een plek om te ontspannen en te recreëren
- Draagt bij aan de bodemvruchtbaarheid
- Zorgt dat mensen sneller beter worden
- Zorgt dat mensen zich gezonder voelen

*Groengordel
Hilversumse Meent*

5. Voor welke opgaven staat Hilversum?

Met de drie doelen biodiversiteit stimuleren, een klimaatbestendige stad ontwikkelen en zorgen dat groen beter bijdraagt aan onze vitaliteit spelen we als gemeente in op een drietal opgaven die van invloed zijn op Hilversum als leefomgeving, het landschap en de natuur in en rondom de stad. Deze opgaven zijn biodiversiteitsverlies, klimaatverandering en de toenemende behoefte aan groen in de directe leefomgeving. In dit hoofdstuk beschrijven we deze opgaven.

Biodiversiteit

Biodiversiteit staat voor de verscheidenheid aan verschillende soorten, leefgebieden en genen² boven de grond, onder de grond en in het water. De verscheidenheid aan soorten houdt de natuur in balans. Samen vormen ze een levende en productieve natuur. Variatie binnen soorten en soortenrijkdom is belangrijk voor het evenwicht in de natuur. Het maakt de natuur robuuster tegen veranderingen in het klimaat. Als bijvoorbeeld door klimaatverandering een nuttig insect verdwijnt, dan kan in het grote reservoir van andere insectensoorten een vervanger zitten. Door deze variatie in en binnen soorten blijft de natuur in evenwicht en worden plagen voorkomen.

² Een gen is een stukje DNA. Elk gen beschrijft de code van een kenmerk, dat meebepaalt hoe je eruitziet, hoe je lichaam werkt of hoe je bent.

Biodiversiteit is meer dan de optelsom aan soorten. Soorten zijn ook afhankelijk van elkaar. Hoe meer soorten verdwijnen, hoe kwetsbaarder ecosystemen worden. Bij grote veranderingen stort het systeem in en kan het niet meer hersteld worden. Biodiversiteit kan je zien als een levensverzekering om met grote veranderingen om te kunnen gaan.

Biodiversiteit zorgt voor schoon water, vruchtbare grond en een stabiel klimaat. Het levert voedsel, bouw materiaal, brandstof, en grondstof voor producten als kleding en medicijnen. Zo is bijvoorbeeld het bestuiven van fruitbomen door bijen veel goedkoper dan wanneer mensen dat met de hand zouden moeten doen.

Een robuuste biodiversiteit staat aan de basis van deze ecosysteemdiensten die de natuur ons levert en waar onze economie en maatschappij op rusten. De aantasting van onze biodiversiteit is dus niet alleen een bedreiging voor de natuur, maar ook een bedreiging voor de basis van ons leven.

Eikenprocessierups

5.1 Biodiversiteitsverlies

Natuur- en buitengebieden

In Nederland is de biodiversiteit sterk gedaald. Niet alleen het aantal soorten maar ook de hoeveelheid planten en dieren (ecologische biomassa) neemt af. In Nederland is de biodiversiteit afgenomen tot slechts vijftien procent van de oorspronkelijke situatie in het jaar 1700 (Compendium voor de leefomgeving, 2016). Hierbij is biodiversiteit gemeten als kwantiteit en kwaliteit van natuur. Van het oppervlaktewater heeft maar 6 procent een goede ecologische kwaliteit. De rest van het oppervlaktewater is van matig tot slechte kwaliteit (Compendium voor de leefomgeving, 2022). Ook in Hilversum zien we een daling in dier- en plantensoorten die kenmerkend zijn voor de landschappen rondom Hilversum, zoals heide, bos, moeras en half-natuurlijk grasland³ (Compendium voor de leefomgeving).

De biodiversiteit neemt af doordat natuur steeds minder ruimte krijgt ([Planbureau voor de Leefomgeving](#)). De overgebleven natuur staat onder druk door vermisting (stikstof), verdroging, verzuring, versnippering, klimaatverandering en invasieve exoten. De overmaat van stikstof zorgt voor overbemesting van de natuur. Plantensoorten die van een voedselrijke bodem houden, groeien ten koste van andere

soorten. Deze stikstof (nitraat) spoelt uit naar het grondwater. Door stikstof verzuurt de bodem, waardoor waardevolle voedingsstoffen, zoals calcium, magnesium en kalium, worden verdrongen. Ook komt er aluminium vrij, wat in overmaat giftig is voor planten en dieren (Kros et al., 2008). Uiteindelijk leidt deze vermisting en verzuring tot een verstoring van de bodem, de vegetatie, en dieren en insecten in de natuurgebieden. De overmaat van stikstof beïnvloedt ook de Hilversumse natuur ([Atlas Natuurlijk Kapitaal](#)). Vooral de voedselarme ecosystemen, zoals de heidegebieden in het Gooi, zijn hier gevoelig voor. Voor de gebieden rondom Hilversum is de stad de bron voor milieuvreemde stoffen en nutriënten. Deze stoffen en nutriënten worden meegenomen door afstromend hemelwater.

Ook recreatiedruk heeft een effect op de natuur en biodiversiteit in de Hilversumse natuurgebieden. De recreatiedruk is in het coronajaar 2020 het meeste toegenomen in de regio Gooi en Vechtstreek in vergelijking met andere gebieden in Noord-Holland. Deze recreatiedruk zorgt voor zwerfvuil, extra lawaai en schade aan de natuur. De recreatiedruk in 2020 is een doorkijk naar de druk op natuurgebieden met de voorspelde groei in de noordelijke Randstad.

De natuurgebieden rondom Hilversum zijn de laatste jaren al minder versnipperd. Door natuurverbindingen zijn knelpunten door grote wegen opgelost. Er liggen echter nog opgaven met betrekking tot versnippering door regionale en lokale wegen (Van der Grift et al., 2021).

Tot slot kunnen planten en dieren, die van nature niet voorkomen in Nederland, uitgroeien tot een plaag. Doordat exoten vaak geen natuurlijke vijanden hebben, kunnen zij snel in aantal groeien en inheemse planten en dieren verdringen. Schadelijke exoten in Hilversum zijn onder andere de Japanse Duizendknop en Reuzenberenklauw.

Mensen wandelen in het Goois Natuurreservaat

³ Half-natuurlijk grasland is een begroeiingstype waar de mens op een vrij extensieve manier invloed uitoefent, door extensief maaibeheer of het toepassen van lichte begrazing.

In de stad

Ook in steden neemt de biodiversiteit af (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2008). Dit komt door de toename van versterking en bebouwing. Daarmee neemt leefgebied voor planten en dieren af en verdwijnen verbindingen tussen groene plekken. Ook de kwaliteit van het groen voor dieren, insecten en planten in Hilversum is afgenomen. Hierdoor kunnen dieren en insecten steeds minder voedsel, vocht, veiligheid (schuilplekken) en voortplantingsplekken vinden in het groen (Compendium voor de Leefomgeving, 2022). Terwijl ongeveer tien procent van de soorten in Nederland juist afhankelijk is van de stad als leefomgeving (Lahr et al., z.d.). Niet al het groen draagt even veel bij aan de biodiversiteit. Soorten die van nature voorkomen rondom Hilversum dragen het meeste bij aan de biodiversiteit. Omdat er meer inheemse insecten, dieren en planten zijn die op een of andere manier gebruik maken van deze lokaal voorkomende soorten. Zo komen op een eik meer dan 400 insecten- en mijtsoorten voor, terwijl op een acacia maar twee insecten- en mijtsoorten voorkomen (Green, z.d.).

Versterking bij bedrijventerrein Zuidwest

Gevolgen

De afname van biodiversiteit heeft ook gevolgen voor mensen. Gezonde ecosystemen voorzien in essentiële behoeften van mensen, zoals schoon drinkwater, schone lucht en voedsel ([Planbureau voor de Leefomgeving](#)). Biodiversiteit speelt een cruciale factor in de gezondheid van ecosystemen. Hoe groter de variatie in dieren en planten die samenwerken in een ecosysteem, hoe groter de capaciteit van dat ecosysteem om veranderingen op te vangen en leven te ondersteunen. Dit heeft gevolgen voor onze leefomgeving, zoals de drinkwatervoorziening, luchtkwaliteit, voedselvoorziening, et cetera. Een gezonde bodem en water vormen hiervoor de basis (Hiemstra et al, z.d.).

Door andere keuzes te maken in het gebruik en inrichting van onze omgeving kan de afname van biodiversiteit en de negatieve gevolgen daarvan gestopt worden ([Planbureau voor de Leefomgeving](#)).

Klimaatverandering

Het wordt steeds warmer op aarde. De opwarming gaat ook steeds sneller. In de afgelopen 130 jaar is het wereldwijd gemiddeld 1 graden warmer geworden. Voor Nederland is dat zelfs nog meer. In Nederland is de gemiddelde temperatuur tussen 1901 en 2020 met ruim 2 graden gestegen. De temperatuur die we vroeger normaal vonden, vinden we nu een stuk kouder ([Klimaatadaptatie Nederland](#)).

Het klimaat warmt op door de toename in broeikasgassen zoals CO₂, methaan, en lachgas. Deze gassen houden warmte als een deken vast. Deze deken wordt steeds dikker. Daarom stijgt de temperatuur. Vooral de hoeveelheid CO₂ in de lucht neemt toe, omdat mensen olie en gas verbranden ([Klimaatadaptatie Nederland](#)).

Uit onderzoek blijkt dat een opwarming van 2 graden rampzalige gevolgen heeft voor mens, dier en natuur. Planten en bomen zullen op sommige plekken verdwijnen door verwoestijning. Ook zullen infectieziekten toenemen ([Klimaatadaptatie Nederland](#)).

Daarnaast is voorspeld dat tegen 2050, 200 miljoen mensen wereldwijd migreren (zowel binnenlands en internationaal) door de gevolgen van klimaatverandering (Bekaert en Ruysen, 2021).

Als de aarde meer dan 1.5 graden opwarmt bereiken we een kantelpunt. Er komen dan processen op gang die het onmogelijk maken om de opwarming van de aarde nog terug te draaien. Daarom wordt internationaal een grens van 1.5 graden gehanteerd.

De grens van 1.5 graden wereldwijde opwarming wordt volgens het International Panel on Climate Change (IPCC) al in 2030 bereikt, dat is 10 jaar eerder dan oorspronkelijk verwacht (IPCC rapport 2021).

Het KNMI beschrijft in het Klimaatsignaal 21 wat de opwarming van 1.5 graden betekent voor Nederland. De zeespiegel kan hoger worden dan eerder werd verwacht. Ook de kans op extremere buien en valwinden nemen doen (KNMI, 2021).

Johannes Geradtsweg

5.2 Klimaatverandering

Het klimaat verandert. Door de uitstoot van te veel broeikasgassen warmt de aarde op. We hebben vaker te maken met extreem weer. Het wordt steeds warmer, het hele jaar door. Buien worden heviger met als gevolg een grotere kans op wateroverlast en overstromingen. Ook neemt de kans op droogte toe. Hier bespreken we wat de gevolgen van klimaatverandering zijn voor Hilversum. Op Open Hilversum staan bij het [thema Klimaat in Hilversum](#) meer kaarten hierover.

Hitte

We krijgen steeds meer extreem hete dagen. Hierdoor worden gezondheidsproblemen door hitte een groter probleem. Vooral in buurten met veel verharding en weinig groen. De gevolgen van hitte zijn groot. Vooral ouderen en jonge kinderen zijn kwetsbaar voor hitte. Tijdens hittegolven zijn er bijvoorbeeld meer sterfgevallen en neemt de arbeidsproductiviteit af. Ook de vraag naar water neemt op hete dagen toe ([hittebestendigestad.nl](#)).

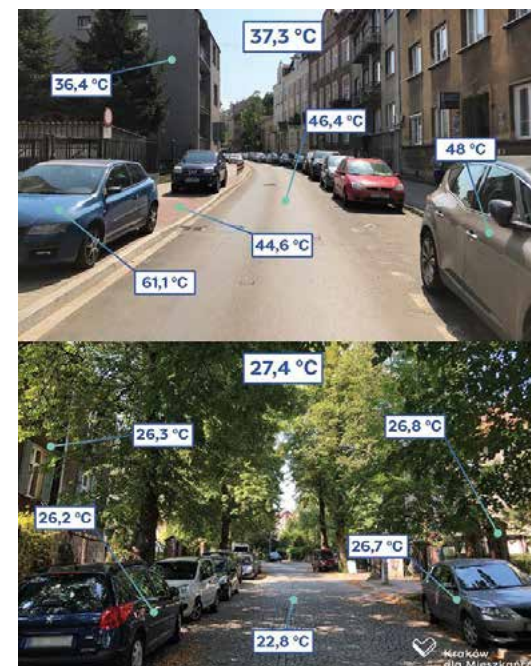
Deze veranderingen zijn ook voelbaar in Hilversum. Op dit moment ervaart 52 procent van de Hilversummers enige tot veel overlast van hitte (Groen Enquête 2021). De inwoners in het centrum ervaren de meeste overlast. In

2050 zal het aantal tropische dagen (temperatuur 30 °C of hoger) in Hilversum verdubbelen. De bebouwing en verharding van openbare ruimte en tuinen zorgt dat Hilversum veel warmte vasthoudt. Hierdoor zal ook hittestress meer voorkomen. Nu ervaren inwoners in het centrum 1,5 week per jaar hittestress door warme nachten ([Klimaat-effectatlas.nl](#)). Voor 2050 is voorspeld dat inwoners in het centrum 3 weken per jaar hittestress ervaren door warme nachten ([Klimaat-effectatlas.nl](#)). Klimaatverandering is dus een bedreiging voor de leefbaarheid.

Bebouwing en verharding zorgt dat de bebouwde kom warmer is en langer warm blijft. Dit wordt ook wel het stedelijke hitte-eiland-effect genoemd. Het hitte-eiland-effect komt ook in Hilversum voor. Op basis van fysieke kenmerken van verschillende type wijken zijn streefpercentages ontwikkeld voor het percentage groen in een type wijk. Deze streefpercentages hebben als doel om de stadstemperatuur als geheel te temperen. Hiermee kan Hilversum de luchttemperatuur in de bebouwde kom naar beneden brengen en zorgen voor een koelere buitenruimte. Zowel overdag als 's nachts. Met deze streefpercentages wordt dus het stedelijk hitte-eiland-effect verkleind. Kaart 2 laat zien hoe de huidige percentages groen in de buurten zich verhouden tot het streefpercentage ([zie pagina](#)

72). De streefpercentages zijn een realiseerbare richtlijn om te vergroenen. Ze kunnen als basis dienen voor een te onderzoeken groennorm in bijvoorbeeld een omgevingsplan.

Tijdens extreem warm weer is het belangrijk dat er een koele plek op loopafstand is. Kaart 3 laat de loopafstand tot een koele plek zien ([zie pagina 73](#)). De Europese richtlijn is om binnen 5 minuten (ongeveer 300 meter) lopen toegang te hebben tot een publiek toegankelijke koele plek. De gele en rode gebieden zijn gebieden waar publiek toegankelijke plekken gewenst zijn.

Pools onderzoek in Krakow over temperatuurverschil in straten met en zonder bomen

Droogte

Door het opwarmen van het klimaat neemt ook de kans op droogte toe. Tot 2040 is voorspeld dat het neerslagtekort gaat toenemen van 180-210 mm naar 210-240 mm. Neerslagtekort betekent dat er meer vocht uit de bodem verdampt dan dat er aangevuld wordt door regen. Een neerslagtekort leidt dus tot droogte. Deze droogte leidt tot meer droogtestress bij planten en gewassen. Deze droogtestress zorgt voor een lagere oogst. Het neerslagtekort wordt versterkt doordat in tijden van droogte en hitte de vraag naar drinkwater groter wordt. Klimaatverandering is daardoor landelijk een bedreiging voor de voedselvoorziening.

Door de droogte neemt ook de kans op heidebranden toe. De heide rondom Hilversum is al erg brandgevoelig. In de toekomst neemt deze brandgevoeligheid onder andere toe in stukken die dicht bij de bebouwde kom liggen. Zie hiervoor [de klimaatatlas op Open Hilversum](#). Klimaatverandering is via droogte daarom ook een bedreiging voor de openbare veiligheid.

Droogte in de stad kan leiden tot overlast en schade via het zakken van grondwaterstanden, het zakken van het oppervlaktewaterpeil en afname in de kwaliteit van oppervlaktewater (STOWA). Doordat grondwaterstanden lager worden moet bijvoorbeeld bij extreme droogte meer beplanting bewaterd of vervangen worden omdat deze de droogte niet overleeft (STOWA). Door klimaatsverandering neemt de kans op schade door droogte toe.

Groen beschermt de bodem tegen uitdrogen en houdt vocht vast. Zo kan regenwater de grond in zakken in plaats van in het riool stromen. En bouwt de bodem een voorraad op voor droge periodes ([Atlas Natuurlijk Kapitaal](#)).

Wateroverlast en overstroming

Naast hitte en droogte is ook wateroverlast door heviger buien merkbaar in Hilversum. In de toekomst neemt de intensiteit van regenbuien toe. Bij een flinke regenbui staan

onder meer de Prins Bernhardstraat, Kleine Drift, Lorentzweg en de Beatrixtunnel onder water. Dit probleem wordt veroorzaakt door de forse hoogteverschillen en een riool dat op deze plekken het laagste punt heeft. Er zijn door de jaren heen diverse maatregelen genomen die effect hebben. Maar door de toename van de intensiteit van regenbuien blijft het probleem bestaan en zijn verdergaande maatregelen noodzakelijk. Daarbij moet ook gezocht worden naar mogelijkheden om het overtollige hemelwater te bufferen en zo de negatieve gevolgen van droogte tegen te gaan. Klimaatverandering is dus via wateroverlast een bedreiging voor de leefbaarheid, veiligheid en betaalbaarheid.

Op straten en wegen hoopt vervuiling op tijdens droge periodes, zoals zware metalen, rubber, stof, olieresten, benzineresten en blad (door vroegtijdige bladval). Bij hevige regenbuien is de kans groter dat deze vervuiling vervolgens via overstortingen uit de riolering terechtkomen in het oppervlaktewater, en daar leiden tot verhoogde concentraties aan voedingsstoffen, algenbloei, meer bacteriën en lagere zuurstofconcentraties ([STOWA](#)). Waardoor de waterkwaliteit afneemt.

Groen draagt bij aan vitaliteit

Groen draagt bij aan onze gezondheid, zowel mentaal als fysiek. Onderzoek laat zien dat mensen zich vaker gezond voelen en minder vaak ziek zijn als zij wonen in een groene omgeving. Mensen bezoeken minder vaak de huisarts en hebben minder last van depressie en angststoornissen. In een omgeving met veel groen is de kans op vroegtijdige sterfte lager dan in een stenige omgeving (Dorst, 2015). Niet elke boom of struik heeft hetzelfde effect. In wijken waar de kwaliteit van het groen in het straatbeeld als beter werd beoordeeld, voelden inwoners zich gezonder en waren de laatste weken minder vaak bij de dokter geweest (Wageningen University and Research, z.d.). Groen stimuleert ontmoetingen tussen mensen, omdat groen uitnodigt de openbare ruimte te gebruiken. Daarbij is het belangrijk dat een groene ontmoetingsplek toegankelijk, veilig en onderhouden is. Onder die voorwaarden kan het ook leiden tot minder agressief gedrag bij jongeren en een toegenomen gevoel van veiligheid bij ouderen (RIVM, 2022). Groen vergroot het welzijn en daarom is het van belang om ontmoeten in het groen te stimuleren.

Groen op speelplekken en in de wijk zorgt daarnaast voor gevarieerder spel van kinderen.

Zo hebben kinderen in groene wijken bijvoorbeeld vijftien procent minder vaak last van overgewicht, en gebruiken minder kinderen ADHD-medicatie. Deze relatie tussen groen, overgewicht en ADHD-medicatie is sterker in kwetsbare buurten (Wageningen University and Research, z.d.).

De lijst van hoe groen bijdraagt aan vitaliteit is nog langer. Groen vermindert stress, omdat het zien van natuur een rustgevend effect heeft. In een groene omgeving verbetert het concentratievermogen van mensen en het stimuleert voldoende slaap en een goed slaapritme. Ook beïnvloedt groen de wijze waarop lawaai en geluidsoverlast van verkeer en industrie wordt ervaren door mensen. Groen dempt namelijk geluid, en de geluiden uit een groene omgeving worden meestal als aangenaam geluid ervaren. Daarnaast kan verblijven in een groene omgeving een gunstig effect hebben op de werking van het immuunsysteem (RIVM, 2022) (Wageningen University and Research, z.d.).

Tot slot bevordert een groene omgeving herstel van ziekte en operatie. In een Amerikaanse studie nam de ligduur na een operatie af met bijna 10% wanneer de patiënt uitzicht had op bomen (Wageningen Universiteit en Research, z.d.).

5.3 Behoeftte aan groen in directe leefomgeving

Landelijk

In Nederland groeit het aantal inwoners naar 17.8 miljoen in 2040 en trekken steeds meer mensen naar grote en middelgrote steden. Ook neemt de vergrijzing toe. In Nederland groeit het aantal 75-plussers van 8.5% naar 15% ([Hilversum in cijfers](#)). Door beide toenames neemt de behoefte aan groen in deze bebouwde omgeving toe. Als de hoeveelheid groen in onze woon- en werkomgeving afneemt, komen we dagelijks minder met natuur in contact. Terwijl groen bijdraagt aan onze gezondheid en vitaliteit. Een groene omgeving leidt tot minder bezoek aan de huisarts. De kans dat iemand zich ongezond voelt is 1.5 keer zo groot voor mensen die wonen in weinig groene gebieden (Dorresteyn, 2015). Als mensen minder in aanraking komen met natuur in het dagelijks leven, vervreemden zij zich van de natuur. Door deze vervreemding verschuift ons referentiekader over wat natuur is, hoe dat er uitziet en wat natuur en groen voor ons doet. De ondergrens van natuur in de directe leefomgeving wordt steeds verlaagd. Nieuwe generaties accepteren de situatie waarin zij zijn opgegroeid als het nieuwe normaal (Soga & Gaston, 2018). Door de directe leefomgeving natuurlijk in te richten, komen mensen vaker met natuur in aanraking. Hierdoor neemt de vervreemding van natuur af.

Hilversum

Hilversum heeft relatief veel groen binnen de gemeentegrenzen. Maar dit groen bevindt zich langs de rand van de verstedelijkte kern (ruim 2.100 ha) en dus niet in de bebouwde kom. Dit komt omdat Dudok Hilversum stedenbouwkundig ontwierp als compacte stad met relatief weinig groen in de directe woonomgeving en met veel groen buiten de stad.

Op dit moment is in Hilversum, mede door de stedenbouwkundige opzet, de hoeveelheid groen in de directe woonomgeving laag. De totale hoeveelheid groen per inwoner is met 99m² lager dan gemiddeld voor andere gemeenten. Ook de hoeveelheid openbaar groen per

inwoner is met 50m² lager dan gemiddeld (Tabel 1) (Groene Stad Challenge, 2021). Hierbij kan worden aangetekend dat Hilversum aan alle kanten is omringd door natuur en in een wijk als het Noordwestelijk Villagegebied vanwege het vele particuliere groen minder behoefte is aan openbaar groen. In Hilversum is er een groot verschil tussen buurten in hoeveelheid groen in de woonomgeving. Daarom is in kaart gebracht wat de hoeveelheid groen per buurt is. Dit is vertaald naar groenlabels per buurt ([zie kaart 1 'Mate van groen in Hilversum' op pagina 71](#)). Buurten met een label E en F hebben weinig groen tot extreem weinig groen in de directe woonomgeving (Groene Stad Challenge, 2021).

Marktplaats

Hilversummers aan dat, groene fiets- en wandelroutes (68%) en voldoende ruimte om te kunnen lopen en fietsen (63%), helpen om te bewegen in de openbare ruimte. Net iets minder dan de helft van de inwoners wil groen om in rond te kijken ([Groen Enquête, 2021](#)).

Voor kwetsbare groepen zoals ouderen en mensen met een lage sociaaleconomische status is de toegang tot groen in de directe leefomgeving extra belangrijk. Deze kwetsbare groepen hebben een kleinere actieradius. In Hilversum ligt het groen buiten de stad op een loopafstand van 5 tot 20 minuten. Voor kwetsbare groepen is een loopafstand van 5 tot 20 minuten te lang voor koelte op hete dagen en ruimte om te bewegen (Wageningen University and Research, z.d.).

In de toekomst zal de druk op de beperkte hoeveelheid openbaar groen in de verstedelijkte kern van Hilversum toenemen. Door het Centraal Bureau voor de Statistiek wordt verwacht dat het aantal inwoners in Hilversum zal groeien tot ruim 110.000 in 2050. Ook wordt verwacht dat het aantal 75-plussers groeit van 8.000 naar 13.830 inwoners ([Hilversum in cijfers](#)). Door de voorspelde toename van het aantal inwoners en toename van onder andere ouderen is het extra belangrijk om te zorgen dat er voldoende groen aanwezig is in de directe leefomgeving.

Tabel 1: Hoeveelheid groen per inwoner

Totale hoeveelheid groen

Hilversum:	99m ²
Gemiddelde gemeente in Nederland:	162m ²

Openbaar groen per inwoner

Hilversum:	50m ²
Gemiddelde gemeente in Nederland:	81m ²

Vergroende speeltuin Ampèrestraat

De relatief lage hoeveelheid groen in de directe leefomgeving, mede als gevolg van het stedenbouwkundig concept van compacte tuinstad in het groen, komt overeen met de behoefte aan meer groen in de directe woonomgeving bij inwoners. Zeven op de tien Hilversummers geven aan een groene plek (plantsoen, plein of parkje) te willen om een ommetje te maken. Daarnaast geven

6. Hoe wordt Hilversum een gezonde groene stad voor mens en dier?

Om te bepalen hoe Hilversum de biodiversiteit kan stimuleren, een klimaatbestendige stad kan ontwikkelen en kan zorgen dat groen beter bijdraagt aan onze vitaliteit, zijn de bestaande kwaliteiten op het gebied van natuur, koelte, bewegen en recreatie op kaarten gezet. Vervolgens is gekeken waar er knelpunten zijn op het gebied van ecologische verbindingen, hitte, wateroverlast en beweegvriendelijkheid. Op basis hiervan hebben we subdoelen geformuleerd om biodiversiteit te stimuleren, een klimaatbestendige stad te ontwikkelen en kunnen zorgen dat groen beter bijdraagt aan onze vitaliteit. Hierbij bouwen we voort op de bestaande kwaliteiten en cultuurhistorische waarden.

6.1 Biodiversiteit stimuleren

Bestaande kwaliteiten

Het grondgebied van de gemeente bestaat voor 42 procent uit natuur (Centraal Bureau voor Statistiek). Daarbij ligt Hilversum op een unieke positie op de overgang van verschillende landschapstypen: tussen de hooggelegen droge bos- en heidegebieden en de laaggelegen natte veenweidegebieden. Op Open Hilversum staan [kaarten](#) die laten zien hoe dit ecologische netwerk is opgebouwd. Door deze unieke landschappelijke ligging heeft Hilversum een sleutelpositie om de soortendiversiteit te vergroten ([Atlas Natuurlijk Kapitaal](#)).

Vitushof

Via de groene vingers en stadsranden kunnen natuurwaarden de stad in trekken. De boomstructuur in de bebouwde kom verbindt Hilversum met het omliggende bos. Ook is er een aantal groene plekken die een ecologische stapsteen vormen voor dieren en insecten, zoals bijvoorbeeld de Vitushof. Deze groenstructuur vormt de basis voor de inspanningen van de gemeente om biodiversiteit te stimuleren. Deze structuur wil de gemeente Hilversum beschermen, versterken en een kwaliteitsimpuls geven.

De groenstructuren in Hilversum kunnen de natuurgebieden door Hilversum heen met elkaar verbinden. Bossen worden verbonden via een ecologische bomenzone. Heide- en

Boomburgpark

veenweidegebieden worden verbonden door kruidenlinten. Deze verbindingzones verbeteren de mogelijkheden voor verschillende dieren om zich door Hilversum heen te bewegen. Ook tuinen in Hilversum spelen hierbij een grote rol omdat die in oppervlak groter zijn dan het groen in de openbare ruimte ([zie kaart 4 op pagina 74](#) en [kaart 5 op pagina 75](#)) ([Omgevingsfoto, 2021](#)).

Daarnaast kent Hilversum verschillende landschappen in de stad, zogenaamde stadslandschappen. Hilversum is ingedeeld in 20 verschillende stadslandschappen op basis van de ligging in de stad ten opzichte van het buitengebied, de hoeveelheid groen, de bebouwingsdichtheid en de hoogte van gebouwen. Elk stadslandschap heeft

zijn eigen ecologische mogelijkheden. Een stadslandschap in het westen biedt bijvoorbeeld meer mogelijkheden voor soorten uit het veenweidegebied. Terwijl een stadslandschap in het noordoosten mogelijkheden biedt voor soorten van de heide. Voor elk stadslandschap is in kaart gebracht wat de belangrijkste dieren zijn die in dit stadslandschap zouden kunnen leven. Op [Open Hilversum](#) kunnen inwoners zien in welk stadslandschap zij wonen en welke dieren daar kunnen voorkomen. Door deze diversiteit aan landschapstypes in de bebouwde kom, is maatwerk nodig: elk landschapstype vraagt om een specifieke aanpak om biodiversiteit te stimuleren. Uit welke planten en bomen het groen bestaat verschilt per stadslandschap. De belangrijkste dieren die in een stadslandschap kunnen voorkomen, kunnen als vertrekpunt gebruikt worden bij de inrichting van de bebouwde en groene omgeving.

Versterken bestaande kwaliteiten

De beleidskaart 'Biodiversiteit vergroten' ([zie kaart 6 op pagina 76](#)) geeft aan hoe we de groenstructuur en het ecologisch netwerk kunnen versterken. Een sterke groenstructuur en een sterk ecologisch netwerk voorzien in de behoeften van planten en dieren in Hilversum: verbinding, voedsel, vocht, veiligheid en voortplantingsplekken.

De compacte tuinstad zoals die door Dudok is ontworpen, is zo opgezet dat stad en natuur met elkaar verweven zijn. Deze opzet biedt een goede basis om de biodiversiteit in Hilversum te vergroten. Door het groen in Hilversum beter met elkaar en met het buitengebied te verbinden, geven we planten en dieren de mogelijkheid om vanuit omliggende natuurgebieden door Hilversum te bewegen. Dit kan door groenblauwe verbindingen, zoals de Gooische Vaart en Oude Haven, te versterken en het aanvullen van de hoofdbomenstructuur. Door een aansluitend bomenlint te ontwikkelen, creëren we een ecologische verbindingzone door de stad voor dieren die boomgebonden zijn. Door een aansluitend kruidenlint te ontwikkelen, creëren we een verbindingzone voor insecten. Ook ecologische stapstenen, zoals parken, bermen en plantsoenen, zorgen dat bestaande groene plekken in Hilversum beter met elkaar verbonden worden voor verschillende insecten en dieren.

Bestaande groene plekken krijgen een kwaliteitsimpuls zodat zij beter in voedsel, vocht en veiligheid voorzien. Denk aan bloeiende bermen en het stimuleren van biodiversiteit in oppervlaktewater en vijvers. Ook tuinen zijn onderdeel van de Hilversumse groenstructuur en zijn daarmee onderdeel van de leefomgeving van deze dieren.

Daarnaast kan buiten de bebouwde kom natuurontwikkeling gestimuleerd worden door over te gaan naar andere vormen van landbouw.

Kerkelanden

6.2 Klimaatbestendig inrichten

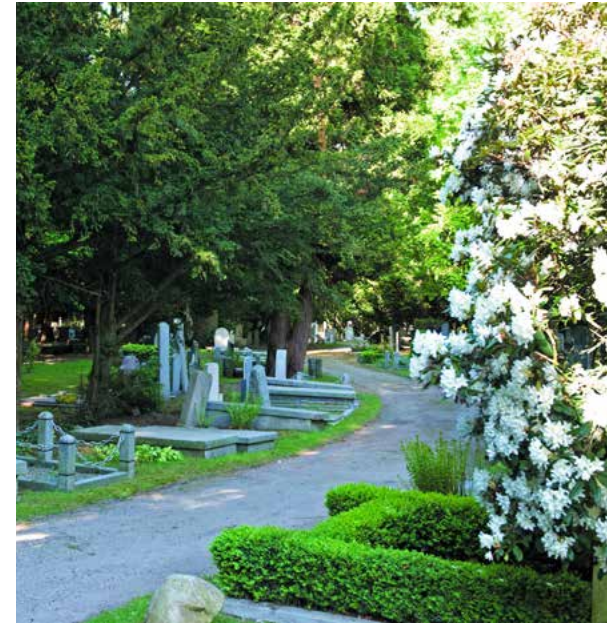
Bestaande kwaliteiten

De bossen rondom Hilversum zorgen voor koelte en bieden Hilversummers een koele plek om naartoe te gaan en te verblijven tijdens hete dagen. Daarnaast is er een aantal koele groene plekken in de bebouwde kom waar mensen naartoe kunnen, zoals de boomrijke begraafplaatsen. In de stad zijn bomen het waardevolle groen. Zij zorgen met hun kronen voor schaduw op stoepen en fietspaden. De hoofdbomenstructuur verbindt deze koele plekken. Hilversum heeft veel bomen binnen de bebouwde kom. Deze bomen zijn wel ongelijk verdeeld over verschillende buurten, zoals te zien is op kaart 7 ([zie pagina 77](#)). Groene, onverharde plekken in de stad zorgen er ook voor dat regenwater in de grond kan wegzakken. Het grondwater wordt hierdoor aangevuld en bij hevige regenbuien komt er minder water in het riool. Groen bergt water.

Versterken bestaande kwaliteiten

Hoe we dit bestaande netwerk van koelte en waterberging kunnen versterken om een klimaatbestendige stad te ontwikkelen, staat op de beleidskaart 'Klimaatbestendig inrichten' ([zie kaart 8 op pagina 78](#)).

Het Speldenkussen in het Boombergpark

Begraafplaats Bosdrift

Tijdens hete dagen is het belangrijk dat inwoners toegang hebben tot koelte. Daarom is het belangrijk om voor beschaduwing van verblijfsplekken te zorgen. Dit kan door groen, schaduwdoeken, mobiele voorzieningen of waterpartijen. Daarnaast is er een zestal zoekgebieden in Hilversum waar een koele plek toegevoegd moet worden. Op deze plekken hebben inwoners geen toegang tot koelte op loopafstand. Tot slot kunnen inwoners te voet of per fiets via koele routes naar het koele buitengebied. Het zoekgebied voor infiltratie van hemelwater op de beleidskaart komt uit het [Gemeentelijk Watermanagementplan](#).

6.3 Zorgen dat groen beter bijdraagt aan onze vitaliteit

Bestaande kwaliteiten

Hilversum kent een verscheidenheid aan parken en groene ontmoetingsplekken die verspreid door Hilversum liggen, zoals de Oude Haven, Anna's Hoeve, Laapersveldpark, Boombergpark en Dudokpark. Ook heeft Hilversum 147 openbare speelplekken. Aan de randen van Hilversum zijn diverse recreatievoorzieningen, zoals campings, maneges en scoutingverenigingen. Door Hilversum lopen diverse lange-afstand-wandel- en fietspaden die Hilversum verbinden met het landelijke wandel- en fietsnetwerk. Ook zijn er in enkele buurten lokale wandelnetwerken aanwezig voor het maken van een ommetje. Deze bestaande kwaliteiten staan op de 'Recreatiekaart' ([zie kaart 9 op pagina 79](#)).

Koele route 's-Gravelandseweg

Bestaande kwaliteiten versterken

Hoe we dit bestaande netwerk van groene ontmoetingsplekken, parken en beweegvriendelijke groene verbindingen kunnen versterken om te zorgen dat groen beter bijdraagt aan onze vitaliteit, staat op de beleidskaart 'Bijdrage aan Vitaliteit' ([zie kaart 10 op pagina 80](#)).

Via groene koele routes kunnen inwoners te voet of per fiets naar de omliggende natuurgebieden. De tuinstadopzet van Hilversum leent zich ervoor om dergelijke routes te maken. Ook wordt gekeken waar recreatiemogelijkheden in de stadsranden verbeterd kunnen worden. Via een fietsroute rondom Hilversum kunnen inwoners een rondje om Hilversum fietsen.

Door in een aantal zoekgebieden een centrale groene plek toe te voegen, hebben alle Hilversummers in de toekomst een groene ontmoetingsplek op loopafstand. In een aantal buurten is het lastig om een ommetje te maken. Daarom is het belangrijk om bij herinrichtingen de openbare ruimte beweegvriendelijker in te richten. Waar je ook loopt, het groen is altijd dichtbij. Zowel binnen de stad als daarbuiten (coalitieakkoord [Hilversum koesteren](#)). Ook wordt onderzocht wat de mogelijkheden zijn voor een MTB-route die aansluit op de route van Lage Vuursche.

Anna's Hoeve

Oude Haven

7. Welke inspanningen gaat de gemeente leveren?

Als gemeente gaan we inspanningen leveren om ervoor te zorgen dat biodiversiteit gestimuleerd wordt, Hilversum klimaatbestendiger wordt en groen beter bijdraagt aan onze vitaliteit. Op deze manier zorgen we voor een gezond en groen Hilversum voor mens en dier. Deze inspanningen beschrijven de principes die we meenemen in ons dagelijks werk als gemeente, zoals bij het adviseren bij ontwikkelingen, het ondersteunen van bewonersinitiatieven, het toetsen van bouwplannen, het beheren van groen en het ontwerpen van de openbare ruimte. In het uitvoeringsprogramma 2023-2026 worden de concrete projecten beschreven.

Kort overzicht van deze inspanningen

- 1. Groengebieden binnen Hilversum met elkaar en met het buitengebied verbinden.
- 2. Natuurinclusief en klimaatbestendig bouwen, verbouwen en renoveren, zowel bij grote ontwikkelingen als door de particulier.
- 3. Binnenstedelijk groen, zowel openbaar als privé, natuurlijker inrichten en beheren.
- 4. Waterkwaliteit en bodemkwaliteit verbeteren.
- 5. Vele koele plekken en koele routes toevoegen: voor iedere Hilversummer en vooral bij zorg- en onderwijsinstellingen.
- 6. Meer ruimte voor bewegen in de stad creëren met kwalitatief goede groene verbindingen.
- 7. Meer groene plekken creëren voor ontmoeten en samendoen.
- 8. Zorgen voor een gezond bomenbestand dat groene baten levert aan mens en dier.
- 9. Zorgen voor toekomstbestendige natuurgebieden en landschappen.

Groen dak voor vogels en verkoeling

7.1 Groengebieden binnen Hilversum met elkaar en met het buitengebied verbinden

Hilversum ligt op een bijzondere plek in het Nederlandse landschap: op de overgang van hoge, droge zandgronden naar lage, natte veengebieden. Hilversum is daarmee een belangrijke schakel in het netwerk van natuurgebieden in Nederland. Door de natuurverbindingen over en onder provinciale wegen en rijkswegen zijn de belangrijkste knelpunten in dit netwerk rondom Hilversum opgelost. Nu is Hilversum zelf nog een barrière tussen deze natuurgebieden en kunnen dieren zich niet door Hilversum verplaatsen. Wegen, bebouwing en schuttingen vormen voor hen een obstakel. Hilversum wordt een groene schakel die deze gebieden met elkaar verbindt.

Wat is er in Hilversum al gebeurd?

- Verschillende natuurverbindingen zijn gerealiseerd door Provincie Noord-Holland, ProRail en Rijkswaterstaat in samenwerking met natuurorganisaties en de gemeente: Groene Schakel, Zwaluwberg, Hoorneboeg, Laarderhoogt, Westerheide (planvorming).
- 43 voetbalvelden aan gazon zijn omgevormd tot kruidenrijk grasland in de stadsranden.

Wat doet de gemeente Hilversum?

- Van buiten naar binnen werken: vanuit de randen van Hilversum kunnen we het buitengebied met het centrum verbinden. Uitvoeringsprogramma: projecten 2, 3, 7, 9 en 11.
- Zorgen voor een bomen- en kruidenlint, zodat dieren en insecten zich van de heide-, bos- en veenweidegebieden via Hilversum naar andere gebieden kunnen bewegen. We richten ons hierbij op ontbrekende schakels. Uitvoeringsprogramma: project 10.
- Zorgen voor meer biodiverse groene plekken die door dieren als ecologische stapsteen gebruikt kunnen worden.
- Zorgen voor robuuste groenstructuren en de hoofdbomenstructuur aanvullen met inheemse soorten, bij voorkeur van lokale afkomst.
- Overgangen en verbindingen maken tussen verschillende groengebieden binnen en buiten de stad.
- Samen met betrokken partijen op lokale en regionale wegen kijken naar verdere ontsnippering van natuurgebieden om aanrijdingen met dieren tegen te gaan.

Wat kun jij doen om groengebieden te verbinden?

Inwoner

- Maak een biodiverse tuin, dak en gevel.
- Vervang de schutting door een haag zodat egels en andere kleine dieren een groter leefgebied krijgen.

Groepen

- Adopteer een stukje openbaar groen.

Instanties

- Steun lokale natuurorganisaties.
- Plant bomen, struiken of kruiden.

Wat gebeurt er buiten Hilversum?

- De Rijksoverheid zorgt voor wettelijke natuurbescherming, maakt internationale afspraken en investeert samen met provincies in het Natuur Netwerk Nederland.
- De provincie Noord-Holland heeft in de omgevingsvisie zich als doel gesteld de biodiversiteit te stimuleren. Zo ondersteunen zij de realisatie van natuurverbindingen, ecologische verbindingen en faunapassages in 't Gooi.
- Het Goois Natuurreservaat en Natuurmonumenten spannen zich in om natuurwaarden te ontwikkelen met extensief recreatief medegebruik.
- Waternet en Waterschap Amstel, Gooi en Vecht werken aan het herstellen van biodiversiteit door het aanleggen van natuurvriendelijke oevers en het natuurvriendelijk maaien van bermen.

Natuurbrug Zanderij Crailo

7.2 Natuurinclusief en klimaatbestendig bouwen, verbouwen en renoveren, zowel bij grote ontwikkelingen als door de particulier

Onze huizen, bedrijven en gebouwen zijn onderdeel van het stedelijke landschap. Dieren gebruiken onze huizen en gebouwen als plek om te nestelen en te overwinteren. Naast dat natuur en groen in, op en rondom onze gebouwen een leefomgeving biedt voor dieren, zorgt het ook voor verkoeling in en rondom onze gebouwen. Dit groen dichtbij zorgt er ook voor dat we ons vitaler voelen. Daarom gaat Hilversum natuurinclusief en klimaatbestendig bouwen.

Wat is er in Hilversum al gebeurd?

- [Leidraad Natuurinclusief Bouwen](#) geeft initiatiefnemers handvatten voor hoe zij natuurinclusief kunnen bouwen, passend bij de locatie in Hilversum.
- In het [Gemeentelijk Watermanagementplan 2021-2026](#) zijn de normen voor nieuwe ontwikkeling (zowel privaat als openbaar) met betrekking tot waterberging aangescherpt.
- Bij het [project Meent Aardgasvrij](#) kijkt de gemeente met het Energiedienstenbedrijf, aannemers en particulieren hoe we op een natuurinclusieve wijze kunnen verduurzamen.
- Om overlast na regenbuien te verminderen, werkt de gemeente aan plekken voor

waterberging om water tijdelijk op te vangen.

- Grote daken worden afgekoppeld van het riool. Hiervoor neemt de gemeente de komende tien jaar contact op met eigenaren in Hilversum-Oost die panden met grote daken hebben. De gemeente betaalt deze kosten.
- Wanneer er in andere delen van Hilversum werkzaamheden aan de weg of het riool zijn, wordt meteen gekeken hoe het regenwater nog beter kan worden afgevoerd of opgeslagen.
- Bij de ontwikkeling van de rioolwaterzuivering bij Anna's Hoeve is de capaciteit van de bergingsbassins verruimd om het water van extreme regenbuien te kunnen opvangen en bufferen.
- Bij de voormalige afrit van de A27 wordt het plan Huydecopersweg uitgevoerd. Hier wordt ruimte gemaakt voor waterberging en –infiltratie van extreme buien. Deze waterberging wordt gecombineerd met natuurontwikkeling en recreatie.
- Langs de Schuttersweg en in Anna's Hoeve zijn wadi's aangelegd.

Voorziening voor vleermuizen in muur

Wadi bij Anna's Hoeve

Ingemetselde nestkast voor gierzwaluw

Een fantasiebeeld van hoe groen en natuurinclusief het centrum van Hilversum zou kunnen worden

Wat doet de gemeente Hilversum?

- De hoeveelheid verharding verminderen door overbodige verharding weg te halen. Uitvoeringprogramma: project 14.
- Halfopen verharding wordt het uitgangspunt bij parkeervakken.
- Inwoners stimuleren om natuurinclusief te verbouwen en te renoveren (zie bijvoorbeeld www.bouwenaanhilversum.nl/natuurinclusief).
- Samen met de Provincie Noord-Holland en de omgevingsdienst Noord-Holland-Noord werken aan een gebiedsgerichte aanpak en ontheffing voor de Wet natuurbescherming, zodat natuurinclusief bouwen, verbouwen en renoveren gemakkelijker wordt voor inwoners. Uitvoeringsprogramma: project 13.
- Groen gebruiken om hemelwater van aangrenzende verharding te infiltreren.
- De samenwerking met groene partners op dit thema versterken.
- Als gemeente het goede voorbeeld geven door gebouwen in eigendom van de gemeente natuurinclusief te maken en de openbare ruimte natuurvriendelijk in te richten.
- Zorgen dat de interne organisatie op orde is, zodat de Wet natuurbescherming goed geborgd is bij uitvoering, beheer en onderhoud, advisering, vergunningverlening, handhaving en toezicht.
- De natuurwaardenverwachtingenkaart actueel houden.
- Het onderzoeken van een groennorm voor nieuwbouw.
- Randvoorwaarden meegeven bij ontwikkelplannen zodat ook tijdens periodes van hitte de gebouwde omgeving een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving biedt ([zie pagina 41](#)).
- Randvoorwaarden meegeven bij ontwikkelplannen zodat groenblauwe structuren en de biodiversiteit passend bij Hilversum worden versterkt ([zie pagina 41](#)).
- Randvoorwaarden meegeven bij ontwikkelplannen zodat bij langdurige droogte (potentieel maximaal neerslagtekort 300mm, eens per 10 jaar) schade aan bebouwing, wegen, groen en vitale en kwetsbare functies wordt voorkomen ([zie pagina 41](#)).

Wat kun jij doen om natuurinclusief en klimaatbestendig te bouwen?

Inwoner

- Zorg voor natuur op, aan en rondom je huis.
- Plaats nestkasten voor huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen.
- Vang regenwater op en infiltreer dit in je tuin of hergebruik het.

Groepen

- Vertel anderen in je omgeving over natuurinclusief en klimaatbestendig bouwen.
- Leg gezamenlijk een kruidenrijk dak aan.

Instanties

- Vertel architecten en aannemers over natuurinclusief en klimaatbestendig bouwen.
- Gebruik halfopen verharding bij parkeerplekken.

Wat gebeurt er buiten Hilversum?

- In de wet Natuurbescherming staan regels voor het beschermen van dieren en planten in Nederland.
- De Rijksoverheid werkt samen met overheden, bedrijven, instellingen en burgers aan een Agenda Natuurinclusief die moet leiden tot een meer natuurinclusieve samenleving. Het handvest Nederland Natuurinclusief is hierbij een vertrekpunt. Op dit moment wordt onderzocht hoe natuurinclusief bouwen onderdeel kan worden van het bouwbesluit.
- De Provincie Noord-Holland ondersteunt gemeenten met het ontwikkelen van een toekomstbestendig bebouwde omgeving en agendeert waar nodig bij de Rijksoverheid.
- In het samenwerkingsverband Metropoolregio Amsterdam is een basisveiligheidsniveau opgesteld voor klimaatbestendige nieuwbouw.
- Het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht wil ervoor zorgen dat in 2050 de gemalen, bruggen, sluizen, installaties en kantoren om kunnen gaan met klimaatveranderingen.
- Het kennisplatform Klimaatadaptatie Nederland heeft een toolbox ontwikkeld die initiatiefnemers helpt bij het verkennen van de effectiviteit en kosten van verschillende klimaatadaptatieve maatregelen.

Vleermuisvoorzieningen in schoorsteen

Randvoorwaarden bij ontwikkelplannen

Deze randvoorwaarden zijn gebaseerd op de basisveiligheidsniveaus uit de intentieovereenkomst Klimaatbestendige Nieuwbouw MRA en Provincie Noord-Holland. [Deze is ondertekend door de gemeente Hilversum in november 2021.](#)

Hittebestendigheid

- **Schaduw:** Minimaal 40% schaduw voor fiets- en looproutes en verblijfsplekken tijdens de hoogste zonnestand in de zomer.
- **Koele plekken:** Koele plekken (minimaal 200 m²) zijn op loopafstand (300 meter) aanwezig.
- **Oppervlakten:** Minimaal 50% van alle horizontale en verticale oppervlakten worden warmtewerend of verkoelend gemaakt.
- **Vitale en kwetsbare functies:** Deze functies, zoals drinkwater, blijven beschikbaar bij hitte.
- **Binnentemperatuur:** Koeling leidt niet tot opwarming van de ruimtes in de directe omgeving.

Biodiversiteit

- **Ecologische oplossingen:** Ecologische en op natuurlijke processen van het gebied gebaseerde oplossingen hebben altijd de voorkeur boven 'puur technische' oplossingen.
- **Groenblauwe structuren:** Het horizontale en verticale oppervlak wordt in samenhang met groenblauwe structuren en ecosystemen in de omgeving ingericht met minimaal 30% groen op buurtniveau. Boomkroonoppervlak telt mee.
- **Ecopunten voor nieuwbouw:** Afhankelijk van het bouwvolume en het stadslandschap waarin de locatie ligt, moet een aantal ecopunten gehaald worden in het gebouw of in het groen (zie de [Leidraad Natuurinclusief Bouwen](#)).
- **Habitat:** Het plangebied creëert, afhankelijk van het bouwvolume, een hoogwaardige habitat voor gebouwbewonende diersoorten die passen in het stadslandschap.

Waterberging

- **Grondwater:** De verwachte grondwaterstanden en de zoetwaterbeschikbaarheid tijdens droogte zijn sturend voor de inrichting van het plangebied.
- **Vitale en kwetsbare functies:** Deze functies moeten bestand zijn tegen langdurige droogte.

7.3 Binnenstedelijk groen, zowel openbaar als privé, natuurlijker inrichten en beheren

Groen is niet altijd goed groen dat bijdraagt aan de biodiversiteit. Het huidige openbaar groen in Hilversum krijgt een kwaliteitsimpuls, zodat dit voorziet in voedsel, vocht, veiligheid en voortplantingsplekken voor dieren en insecten. Elk stadslandschap biedt andere kansen voor het stimuleren van biodiversiteit. Tuinen spelen een sleutelrol en kunnen als stapstenen dienen.

Wat is er in Hilversum al gebeurd?

- Een oppervlakte ter grootte van 43 voetbalvelden aan gazon is omgevormd tot ruigte en kruidenrijk grasland in de stadsranden.
- We geven advies over welke planten en dieren bij Hilversum passen bij initiatieven.

Vijver in de Costerustuin

Wat doet de gemeente Hilversum?

- Zorgen dat openbaar groen van goede kwaliteit is en voorziet in voedsel, vocht, veiligheid en het voortplanten van dieren op basis van de stadslandschappen. Hierbij houden we rekening met cultuurhistorische waarden bij groene monumenten en stedenbouwkundige kwaliteiten, waarbij beleidskaart 11 'Cultuurhistorische waarden en stedenbouwkundige kwaliteiten' en beleidskaart 12 'Principe keuze boomsoorten' leidend zijn ([zie pagina's 81 en 82](#)).
 - Zorgen voor natuurlijke en gevarieerde begroeiingstypen die passen op de plek en bij de omliggende natuurgebieden en stadslandschappen. We hebben daarbij extra aandacht voor een goede gelaagdheid in groen met een boom-, struik-, en kruidlaag. Doelsoorten uit de 20 stadslandschappen kunnen gebruikt worden als vertrekpunt bij inrichting en beheer.
 - Waar mogelijk beplanting spontaan laten groeien in plaats van aan te planten.
 - Zorgen dat stadsranden waar mogelijk natuurlijker worden met inheemse planten en deze te laten verruigen.
 - Zorgen dat natuurlijk en stedelijk groen in Hilversum het gehele jaar aantrekkelijk, gevarieerd, kleurrijk en bloemrijk is.
- Zorgen dat in de wintermaanden waar mogelijk afgestorven plantenresten en blad blijven liggen.
 - Zorgen voor droogtebestendige bomen, heesters en planten op plekken waar droogte een rol speelt. Op sommige plekken met veel verharding, zoals het centrum, kunnen dit ook uitheemse soorten zijn. Beleidskaart 12 'Principe keuze boomsoorten', is hierbij leidend ([zie pagina 82](#)).
 - Geen uitheemse planten en bomen gebruiken die woekeren of invasief zijn. Invasieve exoten worden actief bestreden op een natuurvriendelijke manier.
 - De samenwerking met groene partners versterken om vergroening van tuinen te stimuleren.
 - Hilversum sluit zich aan bij kennis- en netwerkorganisatie Stichting Steenbreek. Zij bieden ondersteuning bij het tegengaan van onnodige verharding in openbare en private ruimte.
 - Bijvriendelijke inheemse beplanting en biodiversiteit stimuleren bij groenadoptie door inwoners. Uitvoeringsprogramma: projecten 6 en 15.

Wat kun jij doen om binnenstedelijk groen natuurlijker in te richten en te beheren?

Inwoner

- Maak je tuin natuurvriendelijk met inheemse en biologische planten.
- Volg de cursus de levende tuin van het IVN.
- Adopteer een boomspiegel en maak die natuurlijker.

Groepen

- Organiseer een bijeenkomst om te kijken hoe je als buurt voor- en achtertuinen en balkon natuurvriendelijker kan maken.

Instanties

- Meer inheemse en biologische planten gebruiken op- en rondom uw gebouw.
- Ruimte maken voor groen in ontwerpen.

Akkerhommel

Wat gebeurt er buiten Hilversum?

- In 2014 heeft de Rijksoverheid het beheer van invasieve exoten toegevoegd aan de Wet natuurbescherming.
- De Wet natuurbescherming verplicht iedereen voldoende zorg te dragen voor

- Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving.
- Diverse platformen en gedragscodes zijn en worden ontwikkeld om beter natuurlijk te

- beheren en rekening te houden met de Wet natuurbescherming.
- In de Databank Gemeentelijk Groenbeheer worden door Wageningen Universiteit cijfers verzameld om het beheer van groen verder te professionaliseren.

7.4 Waterkwaliteit en bodemkwaliteit verbeteren

Een gezonde bodem en een gezond watersysteem zijn de basis van een gezond ecosysteem. En daarmee van levensbelang voor mensen, dieren en planten. De gemeente gaat regionaal meer samenwerken om de bronoorzaken van de verslechterde bodem- en waterkwaliteit op regionaal en provinciaal niveau aan te kaarten. Denk aan stikstofproblematiek en de transitie naar kringlooplandbouw.

Wat is er in Hilversum al gebeurd?

- Bij het Laegieskamp en Egelshoek is de waterwinning teruggeschroefd om de kwaliteit van natte natuur te verbeteren.
- Betere hemelwaterinfiltratie in de openbare ruimte en op eigen terrein wordt gestimuleerd.
- Bij de voormalige afrit van de A27 wordt in Plan Huydecopersweg ruimte gemaakt voor waterberging en -infiltratie van extreme buien. Deze waterberging wordt gecombineerd met natuurontwikkeling en recreatie.
- Herfstblad blijft liggen op plekken waar dat kan. Op deze manier wordt het bodemleven gestimuleerd en wordt het blad op een natuurlijke manier opgeruimd.
- De verwachtingenkaart voor lood in de bodem is geactualiseerd en via de GGD is

informatie te krijgen over werken in verdacht gebied.

- We saneren de bodem bij herinrichtingen en op speelplekken daar waar het noodzakelijk is.
- Samen met de andere gemeentes in de Gooien Vechtstreek heeft de gemeente onderzoek laten doen naar het watersysteem.
- We verminderen het voedselrijker worden van het buitengebied door zorgvuldig om te gaan met het infiltreren van hemelwater door foute aansluitingen (afvoer van rioolwater naar een hemelwaterriool) op te sporen en zuiverende voorzieningen aan te leggen.

Wat doet de gemeente Hilversum?

- Waar mogelijk natuurvriendelijke oevers aanleggen en deze beheren op een natuurvriendelijke wijze.
- De bodem beschermen door goede begroeiing die uitdrogen voorkomt, en herfstblad en dood hout te laten liggen daar waar het kan.
- Waterkwaliteit in vijvers en watergangen verbeteren door vijvers zo schoon mogelijk te houden en bladophoping te voorkomen. Dit doen we door bladval te verminderen, door te zorgen voor minder boomkronen boven water. Uitvoeringsprogramma: project 8.
- Inwoners stimuleren om te zorgen voor een gezonde bodem in hun tuin.
- Samen met regionale partners de kwaliteit en kwantiteit van grond- en kwelwater in het buitengebied verbeteren, de kwaliteit van oppervlaktewater verbeteren en waterbeschikbaarheid veiligstellen.

Laegieskamp

Wat kun jij doen om water- en bodemkwaliteit te verbeteren?

Inwoner

- Blad in de tuin laten liggen.
- Bewuster met water omgaan in tijden van droogte.

Groepen

- Gezamenlijk regenpijpen afkoppelen.
- Inwoners informeren over het belang van een gezonde bodem.

Instanties

- Neem hemelwaterinfiltratie mee bij ontwerpen.
- Voorkom bladinvall van bomen door ervoor te zorgen dat boomkronen niet boven watergangen hangen.

Wat gebeurt er buiten Hilversum?

- Het doel van de Europese Commissie is dat 75 procent van de bodem in 2030 gezond is.
- Nederland en andere landen van de Europese Unie hebben afspraken gemaakt over de waterkwaliteit van alle Europese wateren. Deze zijn opgenomen in de Kaderrichtlijn Water. Deze richtlijn bepaalt dat de wateren in 2027 een goed leefgebied moeten zijn voor planten en dieren die er thuishoren.
- De Wet bodembescherming stelt regels om de bodem te beschermen.
- De Wet stikstofreductie en natuurverbetering stelt doelen voor stikstofreductie om de natuur te herstellen en te versterken. In het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering en het Nationaal Programma Landelijk Gebied stelt de Rijksoverheid kaders om deze doelen te halen.
- De provincie werkt aan een langetermijn-aanpak voor de stikstofproblematiek en aan een duurzaam voedselsysteem waarbij er een betere balans is tussen voedselproductie en zorg voor bodem, water en biodiversiteit.

Natuurlijke oever

7.5 Vele koele plekken en koele routes toevoegen: voor iedere Hilversummer en vooral bij zorg- en onderwijsinstellingen

Iedere Hilversummer heeft recht op toegang tot koelte bij extreme hitte. Toegankelijke groene ontmoetingsplekken behoren bij de principes van de tuinstad. Om in de zoekgebieden koele groene plekken te maken, kunnen bestaande versteende pleinen worden vergroend of kunnen nieuwe groene verblijfsplekken aan de buurt worden toegevoegd. Bijvoorbeeld door een straat af te sluiten voor autoverkeer en drastisch te vergroenen. Bedrijventerreinen krijgen koele plekken voor een prettiger werkklimaat. Bij het zoeken naar geschikte locaties wordt in het bijzonder gekeken naar de omgeving van zorginstellingen en kinderdagverblijven. Daar verblijven namelijk de meest kwetsbare groepen voor hittestress.

Wat is er in Hilversum al gebeurd?

- De gemeente heeft in beeld op welke plekken Hilversummers niet binnen vijf minuten lopen een koele plek kunnen bereiken.
- Op Open Hilversum is het verhaal te lezen over wat het voor inwoners van Hilversum betekent als het warmer wordt.
- Overbodige verkeersruimte is al op een aantal plekken vergroend.
- Programma Groen trekt samen op

met het uitvoeringsprogramma van de mobiliteitsvisie.

Wat doet de gemeente Hilversum?

- In zeven zoekgebieden een koele plek toevoegen. Deze nieuwe koele plekken zijn idealiter minimaal 200m² groot en voor 40 procent beschaduwd. Koele plekken zijn publiek toegankelijk en hebben een verblijfsfunctie (zitgelegenheid). Uitvoeringsprogramma: project 5.
- In alle windrichtingen een koele route realiseren zodat iedere Hilversummer via een koele route naar het koelere buitengebied of een koele verblijfsplek in Hilversum kan. Een koele route is een veilige en toegankelijke route voor fietsers en wandelaars die voor ten minste 40 procent beschaduwd is. Uitvoeringsprogramma: project 4.
- Met zorg- en onderwijsinstellingen in gesprek gaan om te kijken hoe we voor meer koelte kunnen zorgen voor kwetsbare ouderen en jonge kinderen.
- Bestaande verblijfsplekken verkoelen door groen, schaduwdoeken of waterpartijen toe te voegen.

Groen schoolplein bij de Sterrenschool

Groene speelplaats aan de Leeghwaterstraat

Wat kun jij doen om koele plekken toe te voegen?

Inwoner

- Vergroen je dak en gevels.
- Plant een boom in je voor- en achtertuin.
- Leg zonnepanelen op je dak.
- Isoleer je huis (houd de warmte buiten)
- Installeer zonwering.
- Koppel regenwater af en infiltreer het in je tuin.

Groepen

- Hang schaduwdoeken op in je straat.
- Organiseer een boomplantactie.

Instanties

- Plant bomen of zorg voor een schaduwdoek bij ontmoetingsplekken.
- Behoud bomen bij ontwikkelingen.

Wat gebeurt er buiten Hilversum?

- Verschillende Rijksprogramma's stimuleren klimaatadaptatie zoals het Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie en Nationale klimaatadaptatiestrategie.
- Het Kennisportaal Klimaatadaptief Nederland verzamelt informatie over klimaatadaptatie. Verschillende leidraden worden ontwikkeld voor het ontwerpen en inrichten van een hittebestendige stad.
- Als het langere tijd warmer wordt dan 27°C, kan het Nationaal Hitteplan in werking treden. Met het Nationaal Hitteplan maakt het RIVM organisaties, professionals en vrijwilligers die zijn betrokken bij de zorgverlening aan ouderen en chronisch zieken extra alert op het feit dat het voor een langere periode warm wordt. Lees meer hierover op [de website van het RIVM](#).
- Het KNMI waarschuwt bij extreme hitte.
- Op de website van [Milieu Centraal](#) staan tips om je huis koel te houden.

De schaduwrijke Vitushof

7.6 Meer ruimte voor bewegen in de stad creëren met kwalitatieve groene verbindingen

Groen nodigt uit tot bewegen en biedt ruimte om te bewegen; van een ommetje in de wijk tot fietsen rondom Hilversum.

Wat is er in Hilversum al gebeurd?

- In projecten waar vraag is naar ruimte voor bewegen, neemt de gemeente dit mee. Zoals bijvoorbeeld bij de berg op Anna's Hoeve.
- We hebben een beeld van de beweegvriendelijkheid van verschillende buurten in Hilversum.

Cruijff Court

Wat doet de gemeente Hilversum?

- Beweegvriendelijkheid is uitgangspunt bij herinrichting van de openbare ruimte.
- 25 Bestaande speelplekken worden in de periode 2023-2026 vergroend. Uitvoeringsprogramma: project 1.
- Groen, water en recreatie slim combineren, door waar mogelijk sport en beweging te koppelen aan doorgaande groen- en waterstructuren.
- Meer ruimte voor de voetganger in woonbuurten maken, zodat mensen gemakkelijker een aantrekkelijk ommetje vanuit huis kunnen maken.
- Groen en natuur beter afstemmen op het gebruik van de openbare ruimte en gebruiksintensiteit. Denk aan natuurlijk groen om te ervaren in een fijnmazig netwerk voor de wandelaar en veilig kunnen sporten langs langere lijnen voor een hardloper.
- Het Rondje Hilversum voltooien. Het Rondje Hilversum is een recreatief fietspad door het groen buiten de bebouwde kom.

*Heksenweitje
Noorderweg*

A paved path in a park with people walking and a child on a tricycle. The path is surrounded by lush green trees and grass. In the background, a woman is walking a dog, and another person is visible further down the path. The scene is bright and sunny.

Wat kun jij doen om meer ruimte voor bewegen te creëren?

Inwoner

- Ruimte laten voor fietser en voetganger op fietspaden en stoepen.
- Zoek een gezonde fietsroute.

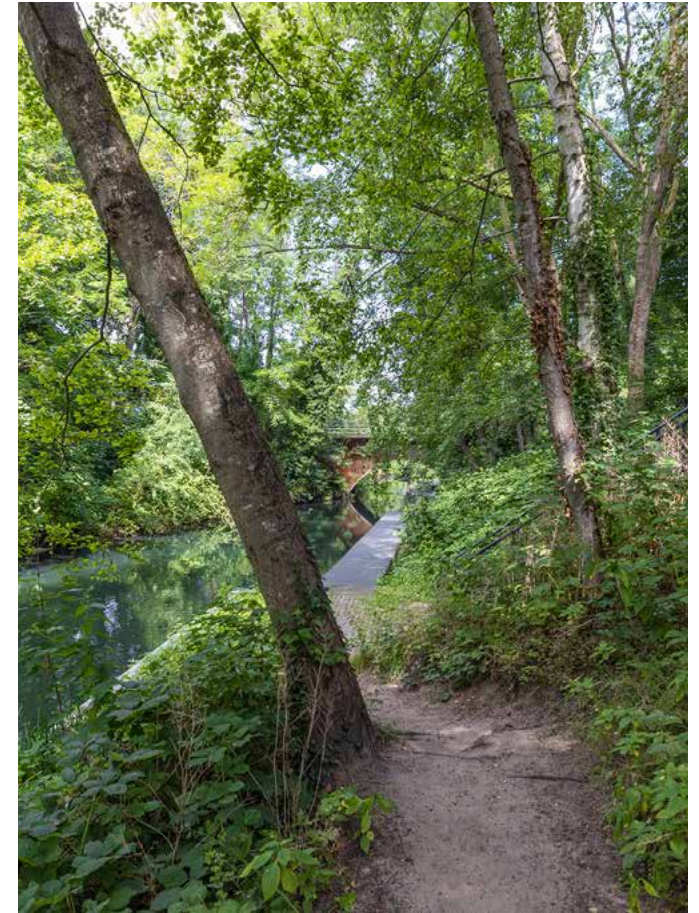
Groepen

- Start een “bankjes-in-de-voortuin collectief” zodat mensen kunnen uitrusten tijdens een ommetje.

Instanties

- Zorg dat je bedrijf goed bereikbaar is voor fietsers.
- Stimuleer je werknemers om in de pauze een ommetje te maken.

Boombergpark

Oude Haven

Wat gebeurt er buiten Hilversum?

- Het kennis- en partnernetwerk ‘De Groene Stad’ deelt kennis over en voor een fijne en gezonde stedelijke omgeving.
- De GGD Gooi en Vecht heeft een flyer ontwikkeld: ‘Beter in het groen’.

7.7 Meer groene plekken creëren voor ontmoeten en samendoen

Groen biedt een plek om elkaar te ontmoeten en om samen aan de slag te gaan. De gemeente wil samen met inwoners en bedrijven meer groen realiseren in de wijken en op werklocaties (coalitieakkoord [Hilversum koesteren](#)). Hilversum heeft vanuit de opzet als tuinstad al groene ontmoetingsplekken, maar dit kunnen er meer worden. Op deze manier komt groen en natuur dichterbij en draagt het beter bij aan onze vitaliteit.

Wat is er in Hilversum al gebeurd?

- Adoptie van boomspiegels, geveltuintjes, wormenhotels, moestuinen en andere groene initiatieven worden ondersteund via het Programma Buurten.
- Samen met Hilversum100 hebben we een overzicht gemaakt van duurzame initiatieven en groene plekken in de stad.

Wat doet de gemeente Hilversum?

- Samenwerking versterken met groene partners die ontmoeten en samendoen in het groen stimuleren.
- Stimuleren van groeninitiatieven van inwoners, instanties en ondernemers die bijdragen aan het vergroenen van de stad. Uitvoeringsprogramma: project 6.
- Zorgen voor groene ontmoetingsplekken op bedrijventerreinen.
- Bestaande plekken waar inwoners elkaar ontmoeten vergroenen.
- Betrekken van inwoners bij groen beter faciliteren door de interne organisatie op orde te hebben.
- Bewonersinitiatieven praktisch blijven ondersteunen met gereedschappen en kennis.
- Regellast voor bewonersinitiatieven laag houden door heldere procedures en laagdrempelige financiering.
- Groene (ontmoetings)plekken meenemen bij de wijkgerichte uitvoeringsagenda's van de woonvisie.

Groene speelplek aan de Jacob van Heemskerkstraat

Wat kun jij doen om meer groene plekken te creëren voor ontmoeten en samendoen?

Inwoner

- Sluit je aan bij een groep die samen in het groen willen doen.
- Start een geveltuintje.

Groepen

- Samen een stukje groen adopteren.
- Samen met je buurt de speeltuin vergroenen.
- Aansluiten bij platform Groen Kapitaal in de Buurt.

Instanties

- Ontmoetingsplek vergroenen.
- Vergroenings-initiatieven financieren.
- Samen met werknemers en leden groen vrijwilligerswerk doen.

Wat gebeurt er buiten Hilversum?

- De provincie Noord-Holland verbindt investeerders en vrijwilligers en deelt kennis en inspiratie via het platform Groen Kapitaal.
- Diverse organisaties zoals het IVN geven praktische tips over hoe je plekken rondom je huis en in de buurt kan vergroenen.

Costerustuin

7.8 Zorgen voor een gezond bomenbestand dat groene baten levert aan mens en dier

Hilversum is een bomenstad met een grote diversiteit aan bomen. Oude laanstructuren zijn door Dudok in het ontwerp van de tuinstad opgenomen en structureren de stad. Lanen en boomgroepen zijn de longen, airco's en ecologische verbindingen door de stad. Om deze groene baten te kunnen leveren, is het belangrijk dat bomen gezond blijven en op een goede standplaats staan. En dat volwassen waardevolle bomen behouden blijven. Zo zorgt Hilversum ervoor dat bomen het groene kapitaal van Hilversum blijven.

Wat is er in Hilversum al gebeurd?

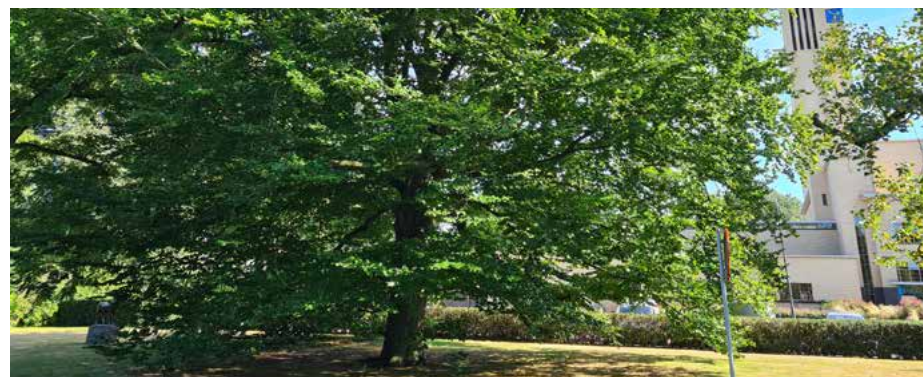
- Samen met inwoners heeft de gemeente in Hilversum-Noord en Centrum een lijst met beschermde particuliere bomen opgesteld.

Hongaarse eik aan de Noorderweg

Boombergpark

Beuk bij het Raadhuis

Wat doet de gemeente Hilversum?

- Boombehoud en voldoende ondergrondse groeiruimte is uitgangspunt bij inrichting openbare ruimte. Want een aangeplante boom is pas na 30 jaar klimaatneutraal.
- Onderzoek laten uitvoeren naar de standplaats van gemeentebomen om in beeld te krijgen waar standplaatsverbetering nodig is. Uitvoeringsprogramma: project 12.
- Ondergrondse werkzaamheden worden standaard voorafgegaan door een boomeffectanalyse (BEA) door een European Tree Technician (ETT). De vraagstelling hoe de bomen behouden kunnen worden, is het uitgangspunt van de BEA. Bij nieuwe ontwikkelingen worden nieuwe laanbeplantingen waar mogelijk aangesloten op de Hilversumse bomenstructuur.
- De stedenbouwkundige situatie wordt als aanleiding gebruikt om boomsoorten bij laanbeplanting te variëren, bijvoorbeeld bij

profielverbredingen (zie Beleidskaart 11 en 12).

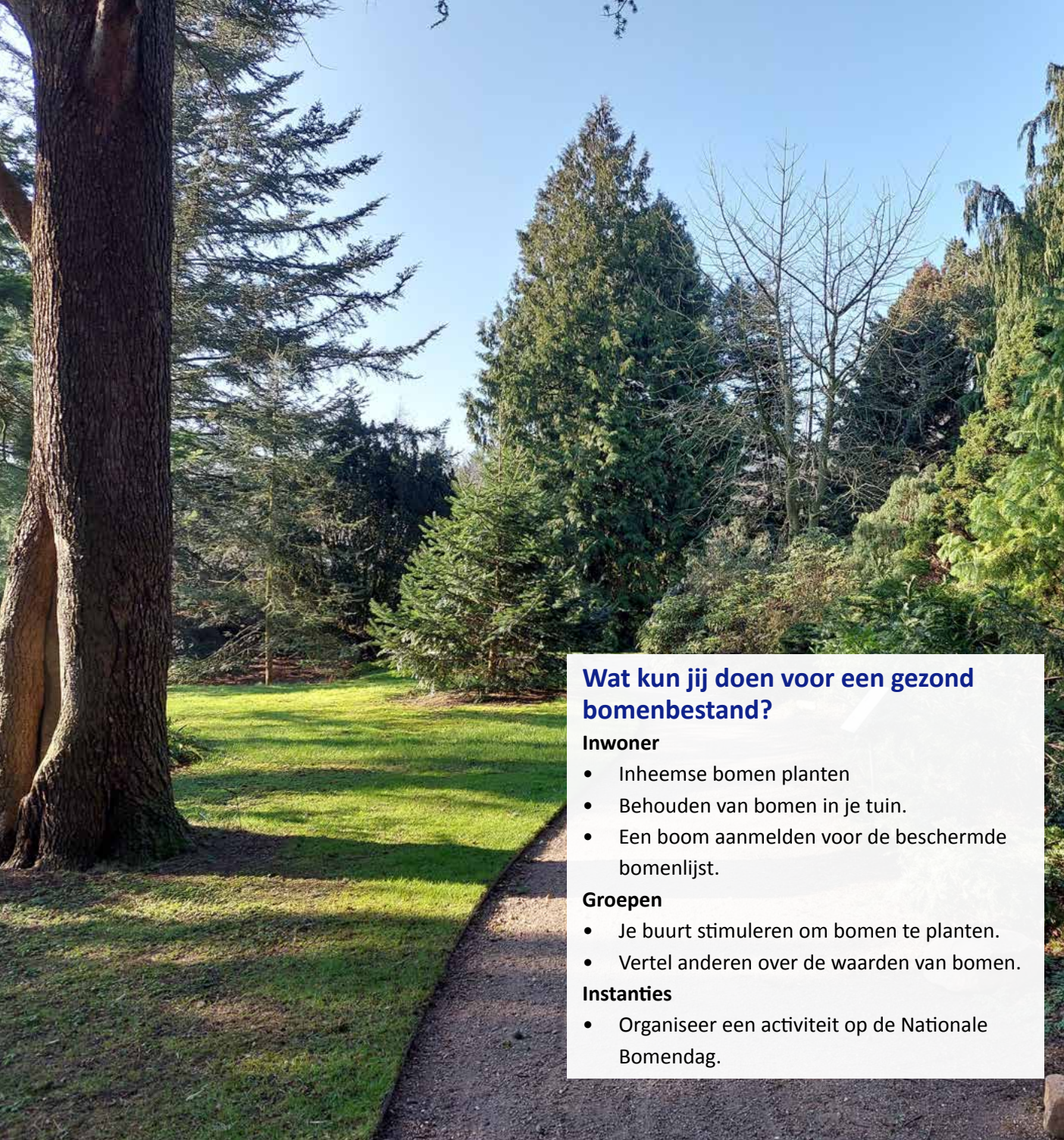
- Om het risico op plagen te verminderen, wordt de diversiteitsrichtlijn van 10% 20% 30% gehanteerd. Deze richtlijn houdt in dat in het Hilversumse bomenbestand niet meer dan 10% van de bomen van dezelfde soort mag zijn, 20% van hetzelfde geslacht en 30% van dezelfde familie. Dit betekent dat we voorlopig terughoudend zijn in het aanplanten van eiken vanwege het aandeel eiken in het totale bomenbestand.
- Voor voldoende luchtcirculatie bij boomstructuren zorgen om het groene tunneleffect te voorkomen. Bij het groene tunneleffect blijft luchtvervuiling hangen onder boomkronen.
- Zieke of dode bomen worden zo snel mogelijk vervangen zonder rekening te houden met een gelijkjarige laanstructuur. Hierdoor behouden straten en lanen

hun groene karakter en kunnen ook de nieuwe bomen bijdragen aan een prettige leefomgeving.

- Op basis van een enquête en de ervaringen van de afgelopen jaren zal worden bepaald of de pilot velbeleid in Hilversum Noord en postcodegebied 1211 wordt geformaliseerd en toegepast in alle postcodegebieden, behalve 1213 en 1217. In de postcodegebieden 1213 en 1217 bepalen particuliere bomen in belangrijke mate het groene karakter van de wijk en daarom zijn alle particuliere bomen hier beschermd. Samen met inwoners stellen we een beschermde bomenlijst op.
- Aanplant van bomen in particuliere tuinen stimuleren door de bestedingsmogelijkheden van het herplantfonds uit te breiden en mede ter beschikking te stellen voor inheemse bomen voor particuliere tuinen. Uitvoeringsprogramma: project 12.
- Actiever communiceren over de staat en het beheer van bomen in de openbare ruimte.
- Bomen proactief controleren op de gevolgen van hitte, droogte en op ziekten zodat bomen in een vroegtijdig stadium behandeld kunnen worden. Zo voorkomen we problemen.
- Het actualiseren van de grens bebouwde kom Wet natuurbescherming.

Boombescherming bij werkzaamheden

Wat kun jij doen voor een gezond bomenbestand?

Inwoner

- Inheemse bomen planten
- Behouden van bomen in je tuin.
- Een boom aanmelden voor de beschermde bomenlijst.

Groepen

- Je buurt stimuleren om bomen te planten.
- Vertel anderen over de waarden van bomen.

Instanties

- Organiseer een activiteit op de Nationale Bomendag.

Wat gebeurt er buiten Hilversum?

- Houtopstanden buiten de bebouwde kom Wet natuurbescherming zijn beschermd in de Wet natuurbescherming.
- Wageningen Universiteit heeft uitgezocht hoe verschillende boomsoorten bijdragen aan biodiversiteit en klimaat, en hoe goed ze gedijen in een stedelijke omgeving.
- Wageningen Universiteit stelde een soortentabel samen dat de positieve bijdrage van ruim 100 boomsoorten aan klimaat, waterhuishouding, luchtkwaliteit en biodiversiteit in de stad in beeld brengt.

Pinetum Blijdenstein

7.9 Zorgen voor toekomstbestendige natuurgebieden en landschappen

De natuurgebieden en landschappen rondom Hilversum leveren veel diensten, zoals schoon drinkwater, schone lucht, koelte, demping van verkeersgeluid, ruimte om te recreëren, en waardenverhoging van ontroerend goed. Het is belangrijk dat deze gebieden ook in de toekomst deze diensten kunnen leveren.

Dat is niet vanzelfsprekend, want de landschappen en natuurgebieden rondom Hilversum zijn onderhevig aan verandering. De gevolgen van klimaatverandering hebben effect op de natuur. We gebruiken de gebieden rondom Hilversum om te recreëren en voedsel te verbouwen. Dit maakt het landschap dynamisch. Met de nieuwe opgaven waar we voor staan, is het belangrijk om te zorgen voor toekomstbestendige natuurgebieden en landschappen die bijdragen aan het oplossen van deze opgaven. De landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten zijn hierbij uitgangspunten.

Wat is er in Hilversum al gebeurd?

- De gemeente Hilversum neemt deel aan het bestuur van Stichting Goois Natuurreservaat en draagt hier financieel aan bij.

Wat doet de gemeente Hilversum?

- Routegebonden recreatie stimuleren en zoning ondersteunen, om knelpunten te voorkomen en de druk op natuurwaarden te verminderen.
- De ruimtelijke en gebruikskwaliteit van de stad verbeteren om het buitengebied te ontlasten.
- Werken aan toekomstbestendige natuur- en buitengebieden samen met regionale partners zoals het Goois Natuurreservaat, Natuurmonumenten en Waternet.
- Rekening houden met cultuurhistorische waarden, met groene monumenten en met stedenbouwkundige kwaliteiten (zie beleidskaart 11 en 12).

- De leidraad Landschap en Cultuurhistorie van de provincie Noord-Holland gebruiken bij ruimtelijke ontwikkelingen. [Op de website van de provincie staat meer hierover.](#)
- Ruimtelijke ontwikkelingen in het buitengebied dragen bij aan het vergroten van biodiversiteit en zorgen voor voldoende ruimte voor ecologische verbindingen.
- Bij ruimtelijke ontwikkelingen in het buitengebied wordt een natuur- en beheerplan opgesteld waarin beschreven wordt hoe de biodiversiteit gestimuleerd wordt. Daarbij speelt monitoring van de natuurdoelen voor en na de aanleg een belangrijke rol.

Wat gebeurt er buiten Hilversum?

- Binnen de provinciegrenzen voert de Provincie Noord-Holland natuurbeleid dat beschrijft wat volgens de provincie wel en niet kan binnen natuurgebieden.
- De provincie versterkt het Natuurnetwerk Nederland binnen de provinciegrenzen en werkt aan een langetermijnaanpak voor de stikstofproblematiek. De provincie doet dit aan de hand van nationale en internationale regels die zijn opgenomen in de wet Natuurbescherming.
- In de Bossenstrategie benoemen Rijk en Provincie gezamenlijk de ambities voor de bossen van Nederland.
- De leidraad Landschap en Cultuurhistorie van de provincie geeft handvatten voor het behouden van het karakteristieke van het Gooi bij ontwikkelingen.
- De leidraad Kwaliteitsimpuls Zonneparken van de Provincie Noord-Holland geeft inspiratie en aanbevelingen voor de inpassing van zonneparken in verschillende Noord-Hollandse landschappen.
- De ruimtelijke handreiking Wind op Land van de provincie Noord-Holland geeft aanbevelingen voor de inpassing van windturbines.

Illusielandschap

Wat kun jij doen voor toekomstbestendige natuurgebieden en landschappen?

Inwoner

- Steun een natuurorganisatie als vrijwilliger of donateur.
- Bij bezoek aan een natuurgebied de regels in acht nemen.

Groepen

- Help bij het natuurbeheer in een van de natuurgebieden rondom Hilversum.

Instanties

- Doneer aan een natuurorganisatie.
- Maak alle werknemers donateur van een lokale natuurorganisatie.

8. Uitvoeringsprogramma

Met Programma Groen bouwen we aan een biodivers, klimaatadaptief en vitaal Hilversum. De geformuleerde inspanningen en projecten vormen het uitvoeringsprogramma.

De opzet is om aan het begin van elke nieuwe raadsperiode het uitvoeringsprogramma te evalueren en waar nodig bij te sturen of aan te scherpen. Daarbij wordt de waarde(-ontwikkeling) betrokken die mogelijk is door de nadere waardebeeping van het groen, met name het beheerde publieke bomenbestand.

Ook wordt dan de projectenlijst weer aangevuld met nieuwe projecten die aansluiten op de dan actuele ontwikkelingen.

Tot 2026 willen we gaan werken aan de volgende projecten. De projectbeschrijvingen zijn te vinden in het Uitvoeringsprogramma 2023-2026.

Nummer	Project	Periode	Samenhang	Doelen
1	Vergroenen speelplekken	2023 - 2026	Gemeentelijk Watermanagementplan	
2	Kwaliteitsimpuls Oude Haven	2023 - 2025	Beheer en Onderhoud	
3	Kwaliteitsimpuls Gooise Vaart	2025	Gebiedsagenda Afgestemd op Waternet en op gebiedsagenda bedrijvenparken zuidwest	
4	Koele routes	2025 - 2026	Uitvoeringsprogramma mobiliteitsvisie	
5	Koele plekken	2024 - 2026	Wijkgerichte Uitvoeringsagenda's	
6	Stimuleren groeninitiatieven	2023 - 2026	Gemeentelijk Watermanagementplan	

Nummer	Project	Periode	Samenhang	Doelen		
7	Natuurverbinding Laapersveld	2023	Project Arenapark			
8	Biodiverse vijvers	2024 - 2026	Beheer en Onderhoud			
9	Stadsranden verbinden met heide	2025 - 2026	Beheer en Onderhoud			
10	Ecologische verbindingzones in de stad versterken	2024 - 2026	Beheer en Onderhoud			
11	Natuurverbinding Raabos-Raaweg	2024	Project Raaweg			
12	Bomen als groen Kapitaal	2024 - 2026	Beheer en Onderhoud Velbeleid			
13	Natuurinclusieve maatregelen	2024 - 2026	Beheer en Onderhoud Programma Aardgasvrije Wijken Wijkgerichte Uitvoeringsagenda's			
14	Verwijderen zinloze verharding	2024 - 2026	Beheer en Onderhoud Gemeentelijk Watermanagementplan			
15	Plantsoenen Diependaalselaan	2025	Beheer en Onderhoud Gemeentelijk Watermanagementplan			

9. Wat is er nodig?

Met het Programma Groen wordt invulling gegeven aan het [coalitieakkoord “Hilversum koesteren”](#). Samen met inwoners en bedrijven gaan we Hilversum groener maken, zodat een groene omgeving voor iedereen bereikbaar en beleefbaar is.

9.1 Organisatie en capaciteit

Tijdens gesprekken met de vele groene partners die Hilversum rijk is, is gebleken dat zij graag in gesprek blijven met de gemeente over hoe hun initiatieven bijdragen aan de doelen en inspanningen van Programma Groen. Het betrekken van groene initiatieven, inwoners, bedrijven en organisaties houdt niet op na het vaststellen van het Programma Groen: dan begint het juist! Als we samen met inwoners, instellingen en bedrijven Hilversum een gezonde, groene stad voor mens en dier willen maken, moet de gemeente participeren in groene initiatieven. Dat betekent dat er geïnvesteerd moet worden in tijd en permanente capaciteit om dit gezamenlijke doel te kunnen behalen.

Om goed te kunnen adviseren bij toetsing, toezicht, handhaving, ontwerp en beheer is extra capaciteit nodig op het gebied van klimaatadaptatie bij de afdeling Leefomgeving. Het gaat hier om adviezen met de focus op

hittestress en droogte, aanvullend op de bestaande capaciteit voor klimaatadaptatie vanuit het Gemeentelijk Watermanagementplan (GWP).

Hilversum is een bomenstad. Bomen zijn een belangrijk middel om de stad te vergroenen en te verkoelen. In de meeste projecten en inspanningen van het Programma Groen is dan ook een belangrijke rol weggelegd voor de boomtechnisch medewerker. De visuele boombeoordeling (VTA), de controle op straat, gebeurt nu in een cyclus van vier jaar. De leeftijd van ons bomenbestand en het toenemend aantal boomziektes, het toenemend aantal stormen en de toenemende droogte vereisen een visuele inspectie van eens in de drie jaar. Tot slot stimuleren we inwoners, instanties en bedrijven om bomen te planten en om bestaande bomen goed te verzorgen. Het helpt dan als de gemeente ook met kennis en advies paraat staat. Willen we als gemeente echt investeren in bomen als ons groene kapitaal en de kennis goed

Koele route: Bosdrift

borgen, dan moet dit structureel verbeteren. Voor wat betreft ecologische advisering bij beheer en onderhoud en bij toetsing, toezicht en handhaving van omgevingsvergunningen is op dit moment onvoldoende in te schatten wat de gevolgen zijn voor het team Beheer en Onderhoud en de afdeling Publiekszaken. Bij de evaluatie van het uitvoeringsprogramma in 2026 of zoveel eerder als nodig is, zal bekeken of extra capaciteit op dit onderdeel nodig is.

9.2 Budgetten

9.2.1 Huidige groenbudgetten

De jaarlijkse budgetten voor groen bestaan uit structurele bijdragen, beheerbudgetten, investeringsbudgetten en beleidsbudget.

Voor 2022 zijn de budgetten:

Structurele bijdrage aan het Goois Natuurreservaat	€ 788.000
Beheerbudget bomen	€ 545.000
Beheerbudget plantsoenen	€ 2.504.000
Investeringsbudget bomen	€ 171.000
Investeringsbudget plantsoenen	€ 188.000
Exploitatiebudget beleid	€ 50.000

NB. In de voorjaarsnota is een verhoging van de beheer- en investeringsbudgetten aangevraagd om de indexering en de grote prijsstijging van plantmateriaal op te kunnen vangen.

9.2.2 Uitvoeringsbudget Programma Groen

Om het uitvoeringsprogramma te kunnen realiseren, is geld nodig. Ten eerste is er structureel beleidsbudget nodig om de inspanningen voor het Programma Groen onder de aandacht te brengen, te houden, onderzoek te doen en te monitoren.

Ten tweede willen we inwoners, instanties en ondernemingen een belangrijke rol geven in de uitvoering van het Programma Groen. Daarvoor is stimuleringsbudget nodig. Met dit budget stimuleren we initiatieven die bijdragen aan de doelstellingen van het Programma Groen. Te denken valt aan het verstrekken van subsidies, uitvoeren van eenmalig onderzoek, etc.

Berlagevijver

Ten derde moet worden geïnvesteerd worden in (bijdragen aan) projecten. Dit zijn investeringen met kapitaallasten.

In de begroting is budget opgenomen om Hilversum te vergroenen. Het Programma Groen geeft invulling aan deze ambitie. Bovenop het huidige exploitatiebudget van € 50.000 is daarom nieuw budget gereserveerd:

Budget begroting

2023	€ 200.000
2024	€ 400.000
2025	€ 600.000
2026	€ 600.000

Nieuwe groene speeltuin Ampèrestraat

Voor de uitwerking van het uitvoeringsbudget wordt verwezen naar het raadsvoorstel voor het Programma Groen.

9.2.3 Realisatie van het uitvoeringsprogramma

De opzet is om aan het begin van elke nieuwe raadsperiode het uitvoeringsprogramma te evalueren en waar nodig bij te sturen of aan te scherpen. Ook wordt de projectenlijst dan weer aangevuld met nieuwe projecten die aansluiten op de dan actuele ontwikkelingen. De investeringen bestaan uit meerjarige programmalijnen en eenmalige projecten. De eenmalige projecten zijn locatiegebonden en dragen gericht bij aan één of meerdere doelstellingen van het Programma Groen.

De meerjarige programmalijnen zijn gericht op gezamenlijk met inwoners, ondernemers en groene partners te ontwikkelen projecten. Dat kunnen projecten zijn binnen de geformuleerde projectlijnen, maar het kunnen ook projecten zijn die onderdeel zijn van bijvoorbeeld een gebiedsagenda.

De voorbereiding en uitvoering van de projecten wordt belegd bij het team Voorbereiding en Uitvoering. De planning van het uitvoeringsprogramma is afgestemd op de beschikbare capaciteit bij dit team. In de projectramingen is een post voorbereiding, aanbesteding en toezicht (VAT) opgenomen. Indien nodig, kan dit worden besteed aan capaciteitsuitbreiding. Voor alle investeringen

geldt dat ze zoveel mogelijk worden afgestemd op geplande (onderhouds-)projecten.

9.2.4 Subsidies en fondsen

De jaarlijkse investeringen betreft een maximumbedrag. Voor met name de investeringen (meerjarige programmalijnen en eenmalige projecten) zijn reële perspectieven op externe medefinanciering. Waterschap, Provincie, Rijk en Europa hebben op het gebied van biodiversiteit en klimaatadaptatie diverse regelingen waarop de gemeente een aanspraak wil gaan doen. Eigen financiering door de gemeente is bij al deze subsidies en fondsen een voorwaarde.

9.2.5 Beheerbudget

Alle projecten uit het Programma Groen hebben grotere of kleinere gevolgen voor het beheer van de openbare ruimte. Natuurlijk beheer is anders dan het standaard groenbeheer waar de huidige beheerbestekken op zijn gebaseerd. Het vereist andere kennis en ander materieel. De financiële gevolgen van meer natuurlijk beheer zullen bij de aanpassingen van de beheerbestekken in beeld worden gebracht en eventuele afwijkingen en uitbreidingen worden voorgelegd aan de gemeenteraad. De verwachting is dat de kosten van natuurlijk beheer vergelijkbaar zijn met de kosten van het huidige beheer. Bij areaalvergrotingen zoals grotere oppervlaktes

Groengordel Meent

te onderhouden groen of een toename van het aantal te beheren bomen nemen de kosten navenant toe. Het aanvragen van extra beheerbudget als gevolg van areaalwijzigingen bij nieuwe projecten is een reeds gebruikelijke methodiek.

Ten aanzien van het boombeheer wordt in het kader van de inspanning 'Bomen als groen kapitaal' een onderzoek gedaan naar waar de standplaats van gemeentebomen verbeterd moet worden. Het onderzoek zal aanbevelingen en een plan van aanpak bevatten ten aanzien van het boombeheer in het algemeen en specifiek ten aanzien van standplaatsverbetering. De financiering van de daadwerkelijke uitvoering en de eventuele gevolgen voor het huidige beheerbudget voor bomen zal in 2023 separaat aan de gemeenteraad worden voorgelegd. Financiering van het onderzoek wordt opgevoerd onder de monitoringskosten.

9.3 Kennis, communicatie en samenwerking

Een gezond en groen Hilversum maken we met elkaar: gemeente, inwoners, instituten, organisaties en bedrijven. In deze paragraaf staat hoe de gemeente wil gaan participeren in groene initiatieven, samenwerken met groene partners, en hoe de gemeente inwoners wil betrekken en stimuleren.

9.3.1 Samenwerking met groene partners en inwoners

Als de gemeente samen met groene partners een gezonde groene stad voor mens en dier wil maken, moeten we met elkaar in gesprek blijven en met elkaar optrekken. Belangrijke groene partners in Hilversum zijn natuurbeherende instanties zoals het Goois Natuurreservaat, Natuurmonumenten, Waterschap Amstel, Gooi en Vecht en lokale organisaties zoals Pinetum Blijdenstein, Costerustuin, Omgevingseducatie, Hilversum100, VONK in de Wijk en UrbanFarming035.

Deze organisaties zijn door de gemeente vanaf het begin goed betrokken bij het opstellen van Programma Groen. In paragraaf 10.1 is meer te lezen over het participatieproces. Het is belangrijk dat ook na het vaststellen van Programma Groen de gemeente deze partners en belanghebbenden blijft betrekken. De gemeente

pakt hierop door! Tijdens gesprekken met de vele groene partners die Hilversum rijk is, is gebleken dat zij graag in gesprek blijven met de gemeente over de doelen en inspanningen van het Programma Groen in relatie tot de eigen initiatieven. Om zo elkaars inspanningen op het gebied van Hilversumse groene kwaliteiten te versterken en de drie doelen van het Programma Groen te behalen.

Natuur houdt niet op bij de gemeentegrens. Zeker op thema's als natuur, water, bodem, stikstof en natuurverbindingen is het belangrijk om samen te werken met regionale partners en natuurbeherende instanties (zoals GNR en Natuurmonumenten), het waterschap en andere gemeenten.

In Hilversum worden veel groene initiatieven juist gestart door groene partners en inwoners. De gemeente participeert dan mee in deze groene initiatieven. Dit kan in de vorm van het delen van kennis, gereedschappen, samenwerking in de communicatie of een financiële bijdrage. Door de interne organisatie goed op orde te hebben, kan de gemeente deze initiatieven goed ondersteunen. Dit betekent dat er geïnvesteerd moet worden in tijd en permanente capaciteit om het gezamenlijke doel van een gezond en groen Hilversum te kunnen behalen. Dit is verwerkt in de gevraagde extra formatie.

Het Programma Groen vormt de basis voor de samenwerking met diverse groene partners zoals H100, UrbanFarming035 en met bewonersinitiatieven. Het programma biedt een raamwerk van inspanningen en projecten om als gemeente effectief te participeren bij groene initiatieven die geïnitieerd worden door inwoners en groene partners. Zo kunnen groene initiatieven ondersteund worden die bijdragen aan de doelen en inspanningen van het Programma Groen of onderdeel zijn van een van de projecten. Denk aan een groep bewoners die een plek in hun buurt een lokale

ecologische impuls wil geven, of inwoners die van hun straat een koele plek willen maken. Daarnaast biedt het programma een goed kader voor het betrekken van inwoners en groene partners bij projecten die de gemeente initieert, om zo tot een goede uitwerking en uitvoering te komen. In het uitvoeringsprogramma is per project aangegeven of er sprake is van bewonersparticipatie (gemeentelijk project waarin inwoners participeren) en/of overheidsparticipatie (bewonersinitiatief waarin de gemeente participeert).

9.3.2 Communicatie met inwoners

Voorwaarde voor het stimuleren van vergroening in Hilversum is goede informatievoorziening en goede communicatie met alle stakeholders. Inwoners hebben behoefte aan meer informatie. Veel Hilversummers willen graag hun omgeving vergroenen, maar het ontbreekt ze aan kennis en informatie (gesprekken met stakeholders en [Groen Enquête, 2021](#)). Ook wil deze groeiende groep mensen ervaren dat ze zich vormen om de gemeenschappelijke – groene – deler: zogeheten community building. Want alleen met samenwerken komen we er. In april 2021 is Programma Groen daarom gestart met programmacommunicatie en de doorlopende campagne '[Groen in Beweging](#)'. Op die manier wordt er gewerkt aan stakeholdermanagement c.q. community building. Dit kan ook de participatie in de toekomst vergemakkelijken. Namelijk door een zichtbare samenwerking te tonen tussen gemeente en stakeholders houdt het iedereen enthousiast. Met 'Groen in Beweging' is een start gemaakt, maar daarmee zijn we er nog niet. Er is onder inwoners nog steeds te weinig bekend wat de gemeente doet en gaat doen aan de zaken die onder het Programma Groen vallen. Van verschillende inwoners en stakeholders hebben we dan ook vernomen dat er uitgekeken wordt naar dit beleidsdocument.

Participatie bij Kleine Drift

Daarnaast heeft de gemeente een voorbeeld-functie. Voorbeelden van biodiverse en klimaat-bestendige plekken die door de gemeente zijn aangepakt enthousiasmeren inwoners. Het is daarom belangrijk dat de gemeente actief communiceert met inwoners over waar en waarom groen in Hilversum belangrijk is en welke planten en dieren passen bij Hilversum. Over welke planten en bomen bijdragen aan biodiversiteit, of juist veel aan klimaatadaptatie. En hoe deze planten en dieren óók een plekje in hun tuin of huis kunnen vinden. Zoals hierboven aangegeven is de campagne [Groen in Beweging](#) van Programma Groen de eerste stap geweest.

Structureel budget voor communicatie is essentieel om het meedoen van inwoners, instanties en bedrijven in Programma Groen tot een succes te maken: met elkaar meer groen realiseren in de wijken en op werklocaties. Het is ook zaak om op transparante en op eenvoudige wijze te blijven communiceren wat de gemeente Hilversum zelf doet. Dit is reeds in 2021 vastgelegd in de programmacommunicatiestrategie van Programma Groen en deze strategie wordt met regelmaat geactualiseerd. De communicatiestrategie vormt de basisstructuur voor de interne en externe communicatie.

Vergroende speeltuin Ampèrestraat

9.3.3. Educatie

Ook educatie is een belangrijke vorm van communiceren over onderwerpen en een manier om mensen te betrekken bij natuur. Vanuit het stimuleringsbudget voor groene initiatieven kunnen Stichting Omgevingseducatie en/of andere onderwijsinstanties een bijdrage aanvragen om kinderen, jongeren en volwassenen gericht te leren over het belang van groen in de stad in het algemeen en in Hilversum in het bijzonder. Educatie is een laagdrempelige manier om kennis over te brengen. Zo zal de bewustwording groeien van biodiversiteit, klimaatadaptatie en vitaal. Via kinderen sijpelt kennis vaak ook een gezin binnen. 'Groen' maakt ons creatiever, blijer en gezonder. Iets wat zeker kinderen in deze onstuimige wereld kunnen gebruiken.

Eikenlaan

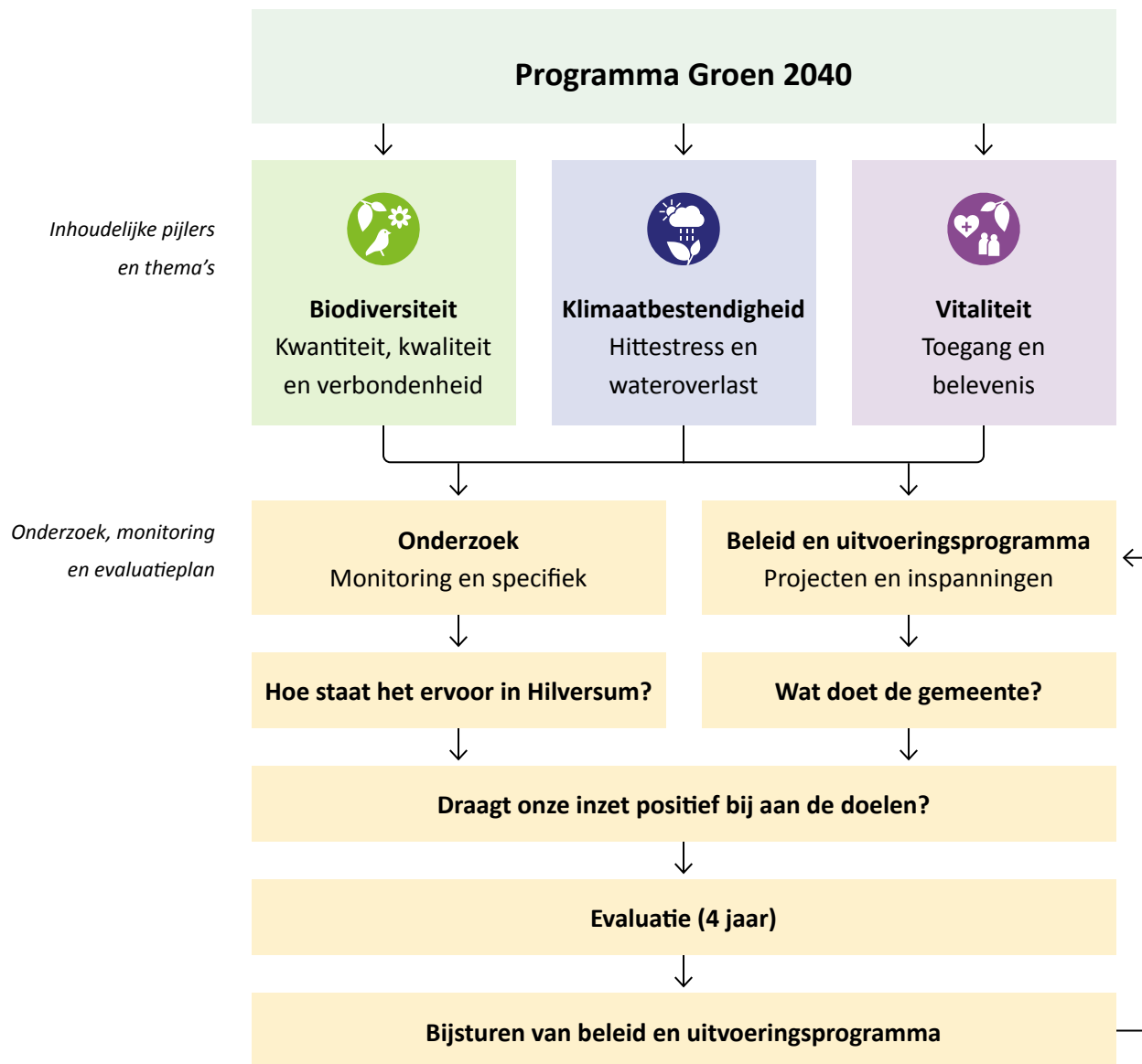

9.4 Evalueren, monitoren en onderzoeken

Om het Programma Groen te kunnen uitvoeren en om de voortgang op de drie doelen van het Programma Groen te kunnen meten, is er een plan voor onderzoek, monitoring en evaluatie gemaakt. Het doel is om elke vier jaar te evalueren of de gemeente vooruitgang boekt op de drie doelen om - waar nodig - onze inspanningen en uitvoeringsprogramma bij te sturen.

Het Programma Groen en haar doelen (boven) zijn uitgewerkt in een onderzoek, monitoring en evaluatieplan (onder).

Voor de doelen en thema's van het Programma Groen is **beleid** en een **uitvoeringsprogramma** ontwikkeld. Dit zijn o.a. projecten en inspanningen die biodiversiteit stimuleren, een klimaatbestendige stad ontwikkelen en zorgen dat groen beter bijdraagt aan de vitaliteit van Hilversummers. Als gemeente houden wij bij welke bijdragen wij leveren (**wat doet de gemeente?**), om elke vier jaar te kunnen laten zien wat de gemeente heeft gedaan om de doelen van Programma Groen te halen.

Daarnaast wordt er **onderzoek** gedaan naar de biodiversiteit, klimaatbestendigheid en de bijdrage van groen aan vitaliteit van Hilversummers. Het onderzoek kan specifiek of voor monitoring zijn. Het specifieke onderzoek is nodig om bepaalde projecten of beleid te kunnen uitvoeren. Onderzoek voor monitoring is nodig om elke vier jaar te kunnen laten zien hoe en of de biodiversiteit, klimaatbestendigheid en bijdrage van groen aan de vitaliteit van Hilversummers is toegenomen (**hoe staat het ervoor in Hilversum?**).

Elke vier jaar vergelijken we de uitkomsten van onderzoeken met dezelfde onderzoeken die in eerdere jaren hebben plaatsgevonden. Zo kunnen we beoordelen in welke mate de biodiversiteit, klimaatbestendigheid en de bijdrage van groen aan vitaliteit zijn toegenomen (**draagt onze inzet positief bij aan de doelen?**). Zo kunnen wij elke vier jaar **evalueren** of het beleid en uitvoeringsprogramma bijgestuurd moeten worden om de doelen van Programma Groen te halen. Elke vier jaar start de onderzoek, monitoring en evaluatie cirkel opnieuw.

9.4.1 Monitoring: voorbeelden van onderzoeksvragen en analyses

Het onderzoek voor monitoring moet iets zeggen over hoe het ervoor staat in de stad wat betreft biodiversiteit, klimaatbestendigheid en vitaliteit. Ter illustratie staan hieronder voorbeelden van de vragen en bijbehorende onderzoeken die aan bod komen per doel:

 <p>Biodiversiteit Waar en hoeveel groen is er binnen de gemeente? Waar en hoeveel soorten zijn er binnen de gemeente? Is het groen in de stad verbonden met het groen in landelijke gebied?</p>	<p>Satellietonderzoek van gazons, struiken en bomen Stadvogeltellingen, insectenonderzoek en vegetatieonderzoek Insectenonderzoek van kruidenlinten en boomlinten</p>
 <p>Klimaatbestendigheid Zijn er voldoende koele plekken op hete dagen? Is er voldoende schaduw op langzaamverkeersroutes?</p>	<p>Schaduw- en afstand tot koelte onderzoeken Onderzoek naar percentage beschaduwing</p>
 <p>Vitaliteit Hebben inwoners voldoende toegang tot het groen in de gemeente? Wat is de belevenis van de inwoner van het groen in de gemeente?</p>	<p>Jaarlijkse Hilversum monitor over tevredenheid van de aanwezigheid van groen Jaarlijkse Hilversum monitor over hun ervaring van het groen</p>

9.4.2 Evaluatie en het delen van informatie

Elke vier jaar vindt een formele evaluatie plaats. Dit levert een rapport op dat moet beantwoorden of de gemeente op koers is voor het behalen van de doelen in het Programma Groen in 2040. Verder zullen de gegevens en resultaten van de onderzoeken intern en extern gedeeld worden. Hoe dit het beste gedaan kan worden, wordt in samenwerking met het programma Datagedreven Werken (DGW) besloten. Niet alle gegevens kunnen

gedeeld of openbaar gemaakt worden, omdat zij privacygevoelig zijn of het niet mag volgens de wet. Zo mag bijvoorbeeld de exacte locatie van beschermde diersoorten niet openbaar gemaakt worden, maar deze mag wel in één of vijf kilometerhokken gedeeld worden. Dit soort afwegingen maken wij met een “openbaar, tenzij” principe. Zo zijn wij een transparante gemeente en kunnen wij onze collega’s, inwoners en samenwerkingspartners inzicht geven op welke gegevens wij ons baseren voor de beleidskeuzes.

9.4.3 Samenwerkingspartijen

Voor onderzoek en monitoring werken wij samen met veel verschillende partijen. Intern sluit het monitoringsonderdeel direct aan bij het programma DGW. Verder werken wij voor onderzoeken en monitoring ook samen met inwoners (bijvoorbeeld melden nesten eikenprocessierups), vrijwillige experts (inwoners die veel inhoudelijke kennis hebben en graag willen meedenken), natuurverenigingen (zoals de Zoogdiervereniging, Floron, Sovon en Ravon) en verschillende onderzoeksbureaus.

10. Hoe is het Programma Groen tot stand gekomen?

Het Programma Groen is de actualisatie van het Groenbeleidsplan 2030 dat in 2013 door de gemeenteraad van Hilversum is vastgesteld. Het Programma Groen is de inbreng voor groen, natuur en landschap bij ander gemeentelijk beleid. De planhorizon van het Programma Groen is net als die van de Omgevingsvisie het jaar 2040. Het is een plan voor de toekomst van het groen in Hilversum, en een plan voor de groene toekomst van onze inwoners. Elke vier jaar worden de beleidsdoelen geëvalueerd (2026, 2030, 2034) en een nieuw uitvoeringsprogramma opgesteld voor de volgende vier jaar.

Het Groenbeleidsplan Hilversum 2030 was een integraal plan voor het groen, natuur en landschap in en om de stad. Dit Groenbeleidsplan is de afgelopen tien jaar een goede basis gebleken voor het beheer, projecten en ontwikkelingen in Hilversum.

Na 2012 zijn de thema's biodiversiteitsverlies, klimaatverandering, klimaatadaptatie en vitaliteit in relatie tot groen actueel geworden. Deze thema's waren onderbelicht. De actualisatie van het Groenbeleidsplan biedt een antwoord op deze ontwikkelingen. Daartoe zijn nieuwe beleidsdoelen geformuleerd. De speerpunten

uit het Groenbeleidsplan zijn omgedoopt tot inspanningen, aangevuld met nieuwe inspanningen en naar de nieuwe beleidsdoelen geformuleerd. De streefbeelden komen terug in de vorm van uitgangspunten: minder uitgewerkt per object of gebied, maar meer algemeen en gericht op de doelen en inspanningen.

Iedere Hilversummer heeft zijn eigen beleving van groen en het kent vele vormen. Naast gebruikers zijn er verschillende Hilversummers en organisaties die zich inzetten voor het behoud van groen, of groen in beheer hebben. Belangrijke vragen bij het actualiseren van het Groenbeleidsplan 2030 waren: Wat vinden al deze mensen van groen? Wat heeft prioriteit? Wat kan beter?

10.1 Participatie totstandkoming Programma Groen

We zijn met onze groenpartners in gesprek gegaan over de thema's biodiversiteit, klimaat en vitaliteit. Dit hebben we gedaan met verdiepende gesprekken en verschillende bijeenkomsten.

Om een breder beeld te krijgen van de behoeften van inwoners in relatie tot groen, hebben we meegeluisterd en informatie opgehaald bij de wijkbijeenkomsten die georganiseerd zijn voor de Omgevingsvisie. Daarnaast is in november 2021 een enquête Groen uitgezet waar 1.367 inwoners op gereageerd hebben. De vraagstelling van de enquête is gebaseerd op de visie, doelen en inspanningen van het Programma Groen.

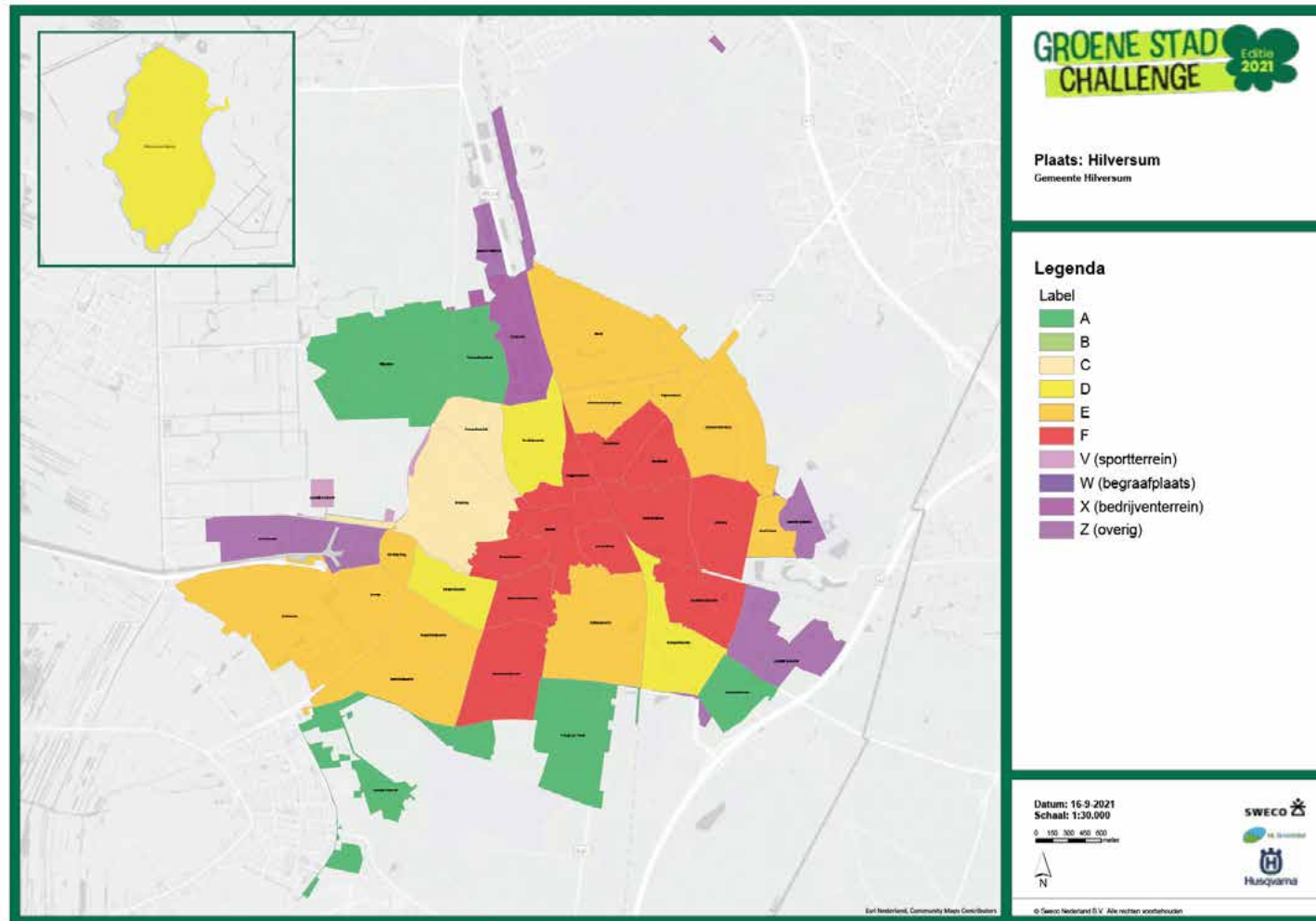
De opbrengsten uit de gesprekken, bijeenkomsten en de enquête zijn gebruikt bij het aanscherpen van de doelen, inspanningen en de projecten in het uitvoeringsprogramma. Een overzicht van de tijdslijn over hoe we in gesprek zijn gegaan met belanghebbenden en inwoners is te vinden op bouwenaanhilversum.nl.

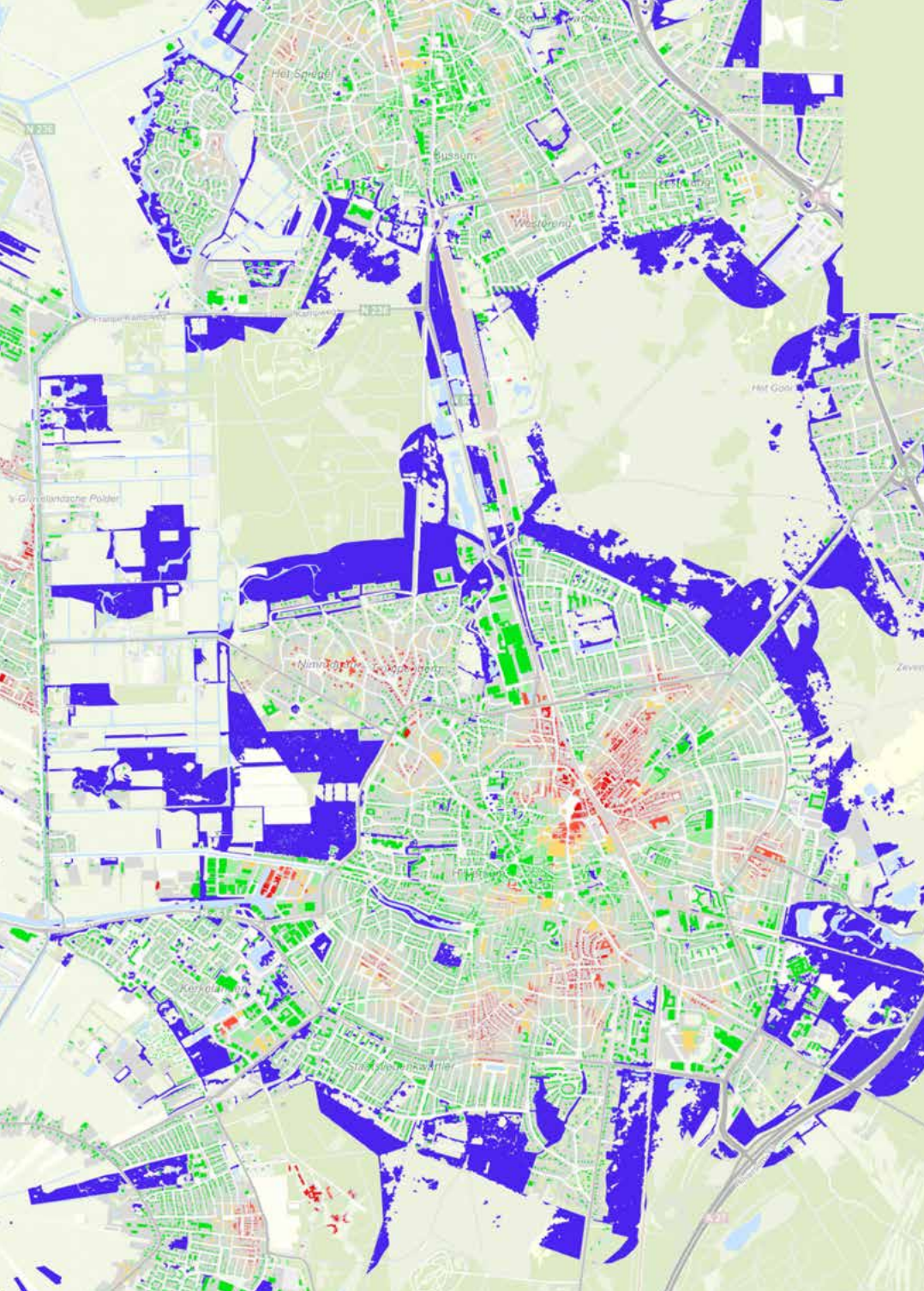
Tijdens de verschillende participatiemomenten hebben we veel wensen en ideeën over een groener Hilversum verzameld. Deze wensen en ideeën zijn concreet gemaakt in dit fantasiebeeld. Zo krijgen we een indruk van wat er allemaal mogelijk zou kunnen zijn en hoe groen Hilversum zou kunnen worden.

Overzicht kaarten

Kaart 1 Mate van groen in de woonomgeving in Hilversum

In de Groene Stad Challenge is het groen in Hilversum via satellietbeelden geanalyseerd. Deze kaart laat zien wat het groenlabel is van een buurt (CBS indeling). Label A is een buurt met een hoog percentage groen en label F is een buurt met heel weinig groen.

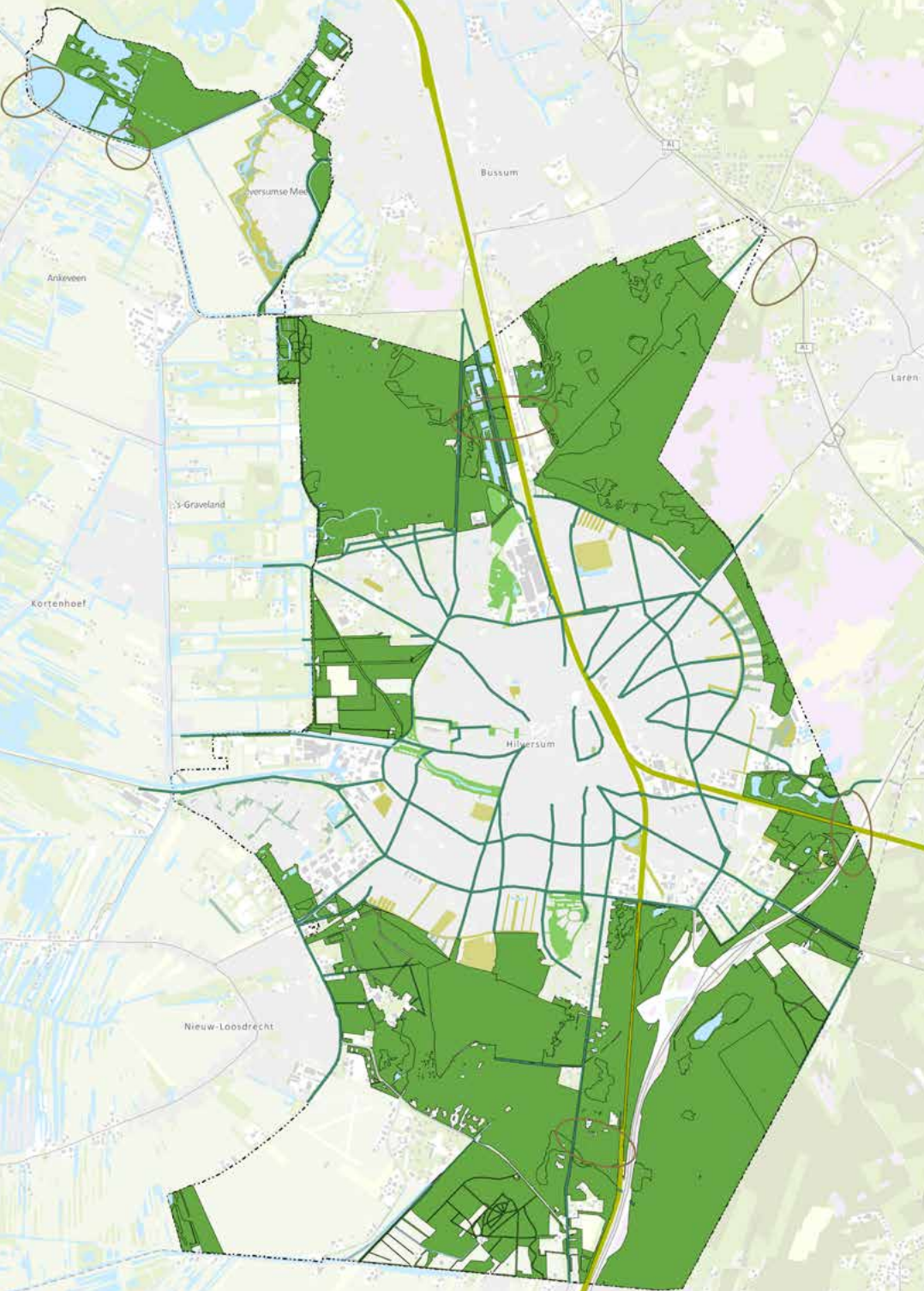

Kaart 3 Afstand tot koelte

Op deze kaart uit de klimaatatlas is te zien wat de afstand is van een woning tot een openbare koele plek. De Europese norm is een loopafstand van maximaal 300 meter.

Legenda

- 0 - 200 meter
- 200 - 300 meter
- 300 - 400 meter
- 400 - 500 meter
- 500+ meter
- Koele plek

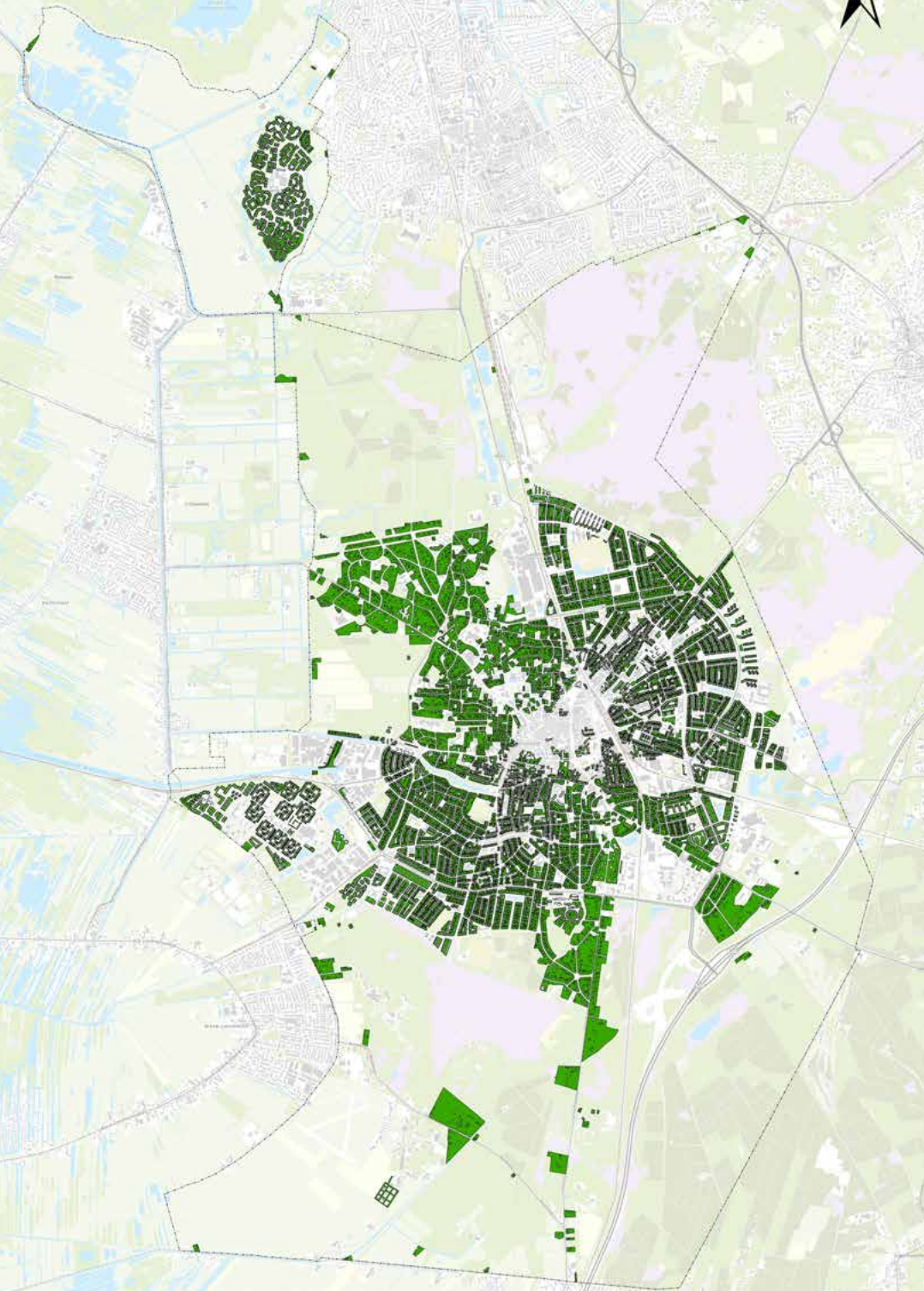

Kaart 4 Basiskwaliteiten biodiversiteit stimuleren

Bij het stimuleren van biodiversiteit werken we vanuit bestaande waardevolle plekken. Vanuit deze plekken kunnen dieren en planten zich makkelijker verspreiden door de stad.

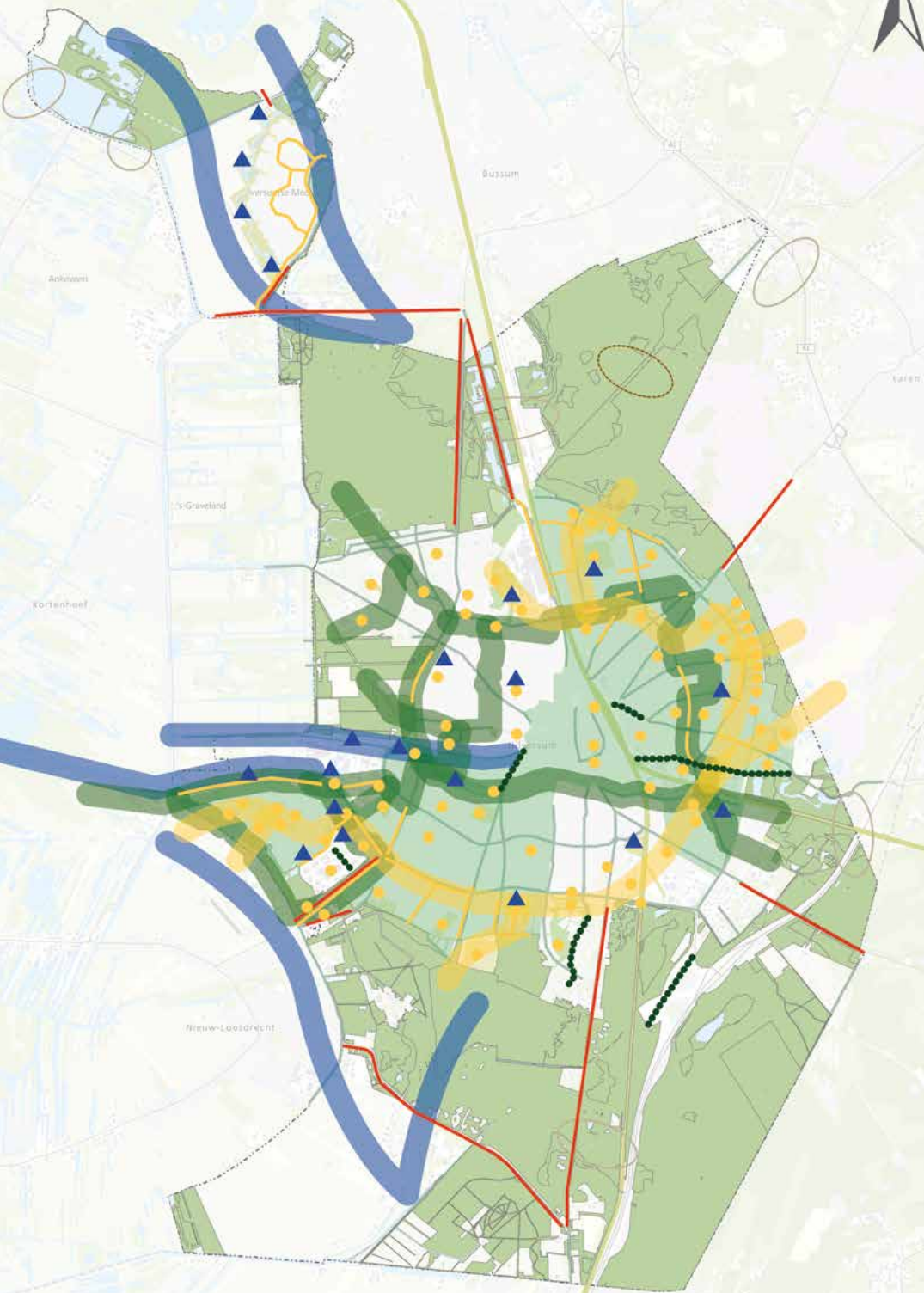
Legenda

- Beschermde natuurgebieden
(Natura 2000 en Natuurnetwerk Nederland)
- Natuurverbindingen
- Hoofdbomenstructuur
- Groene Vingers
- Spoorzone
- Parken, plantsoenen en begraafplaatsen
- Oppervlaktewater

Kaart 5 Basiskwaliteiten: particuliere tuinen

De grootste oppervlakte aan groen in de stad is te vinden in de particuliere tuinen. Als we daar de hoeveelheid tegels beperken en de hoeveelheid groen vergroten wordt Hilversum een echte groene stad.

Kaart 6 Biodiversiteit stimuleren

Op verschillende plekken in de gemeente moeten waardevolle gebieden met elkaar verbonden worden. Dieren en planten kunnen zich dan makkelijker verplaatsen en krijgen een groter leefgebied. Deze kaart laat zien op welke plekken verbeteringen nodig zijn.

Legenda

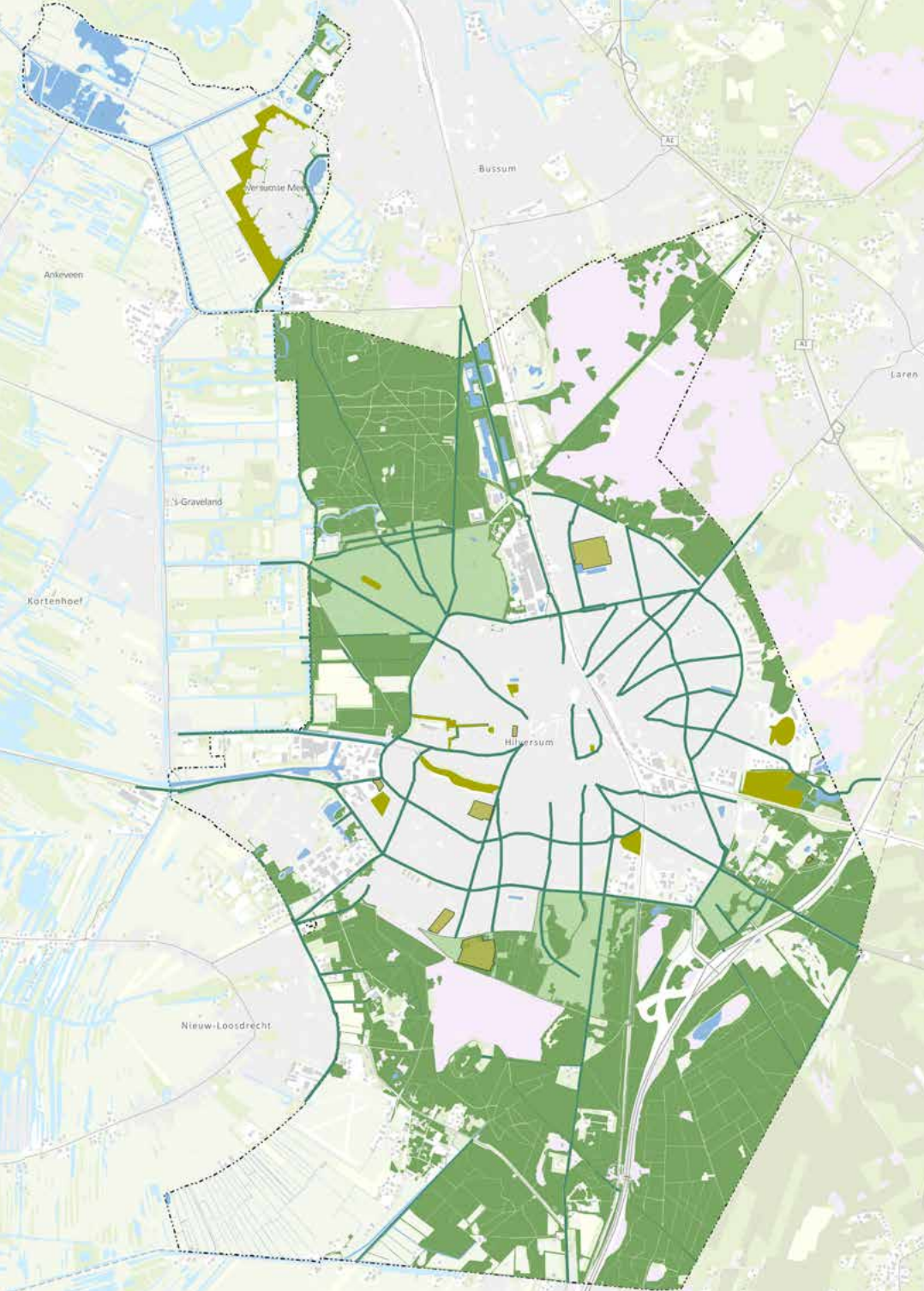
Verbinden landschappen en ecosystemen

- Groen-blaue verbindingen
- Verbindingszone stadsecologie bomen en bos
- Verbindingszone stadsecologie (schraal-)grasland
- Barrières fauna slechten
- Natuurverbinding Westerheide realiseren

Aanvullen hoofdbomenstructuur

Vergroten binnenstedelijke biodiversiteit

- Vergroenen particuliere tuinen
- Ecologische stapstenen realiseren
- Bloeiende bermnen maken
- ▲ Biodiversiteit in vijvers en oppervlaktewater verbeteren

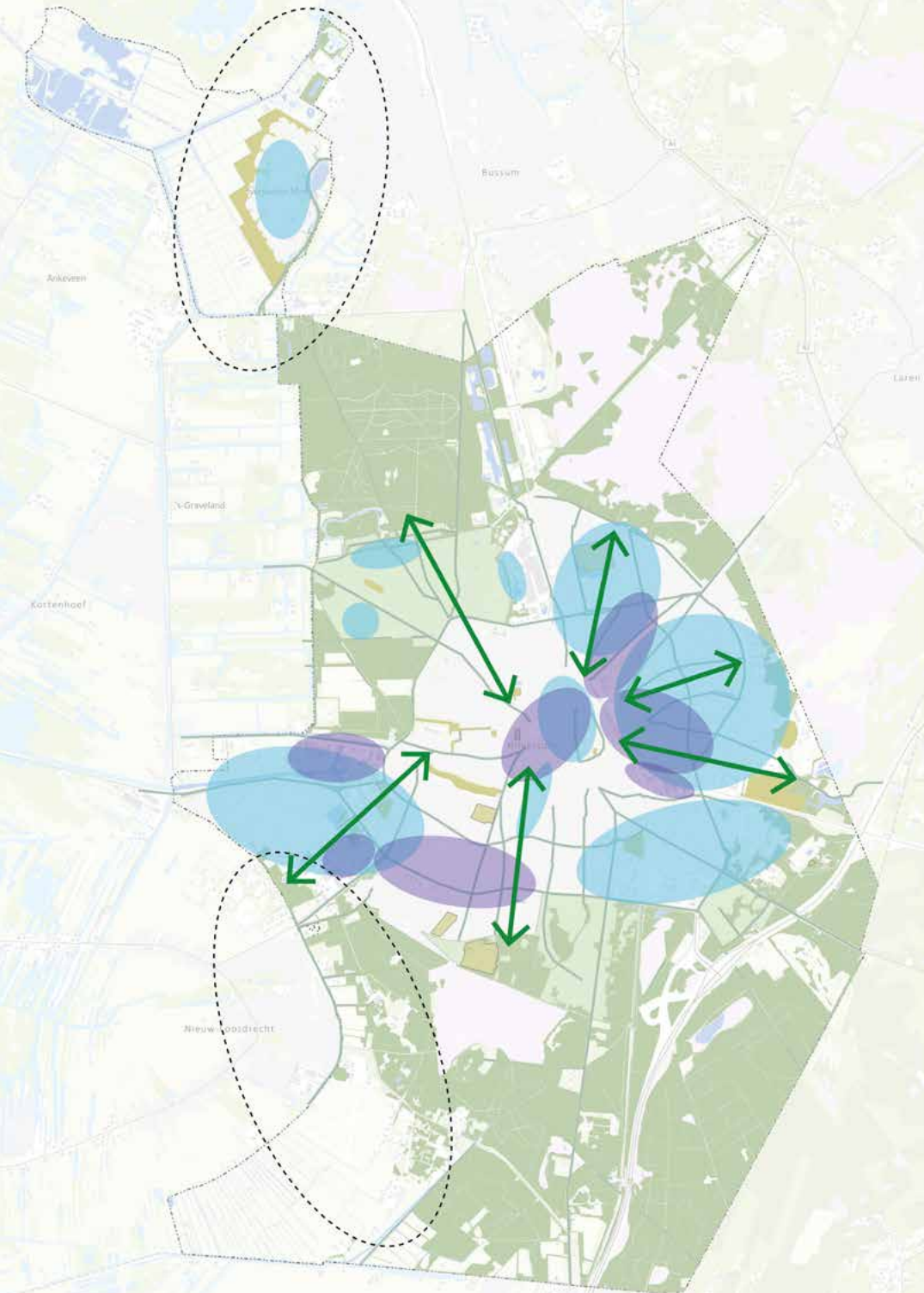

Kaart 7 Basiskwaliteiten klimaatbestendigheid

Het Programma Groen richt zich op het tegengaan van hittestress en droogte. Waterberging is onderdeel van het Gemeentelijk Watermanagementplan. Op deze kaart staan de plekken waar groen en water nu al zorgt voor koelte.

Legenda

- Bos
- Hoofdbomenstructuur
- Parken, plantsoenen en begraafplaatsen
- Oppervlaktewater
- Lommerrijke buurt (Groene Stad label A)

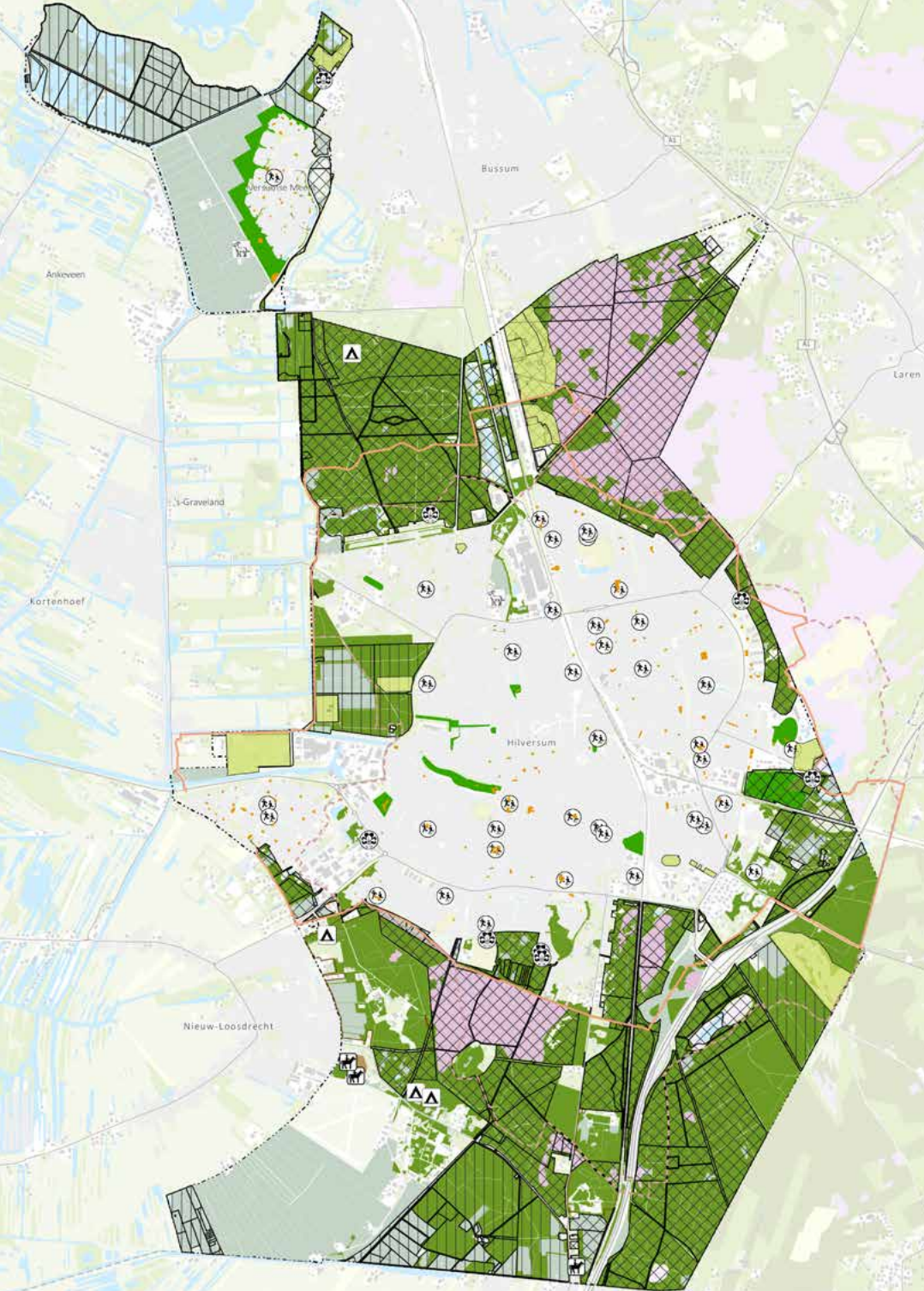

Kaart 8 Klimaatbestendig inrichten

Op deze kaart staan de gebieden waar klimaatbestendig inrichten nodig is. Er staan nog geen exact locaties, maar gebieden waarbinnen plekken gevonden moeten worden voor koele groene routes, koele groene plekken en hemelwaterinfiltratie.

Legenda

- Zoekgebied hemelwaterinfiltratie
- Zoekgebied verkoelen door groen, doeken en/of water
- Tegengaan verdroging
- Koele langzaamverkeerroutes

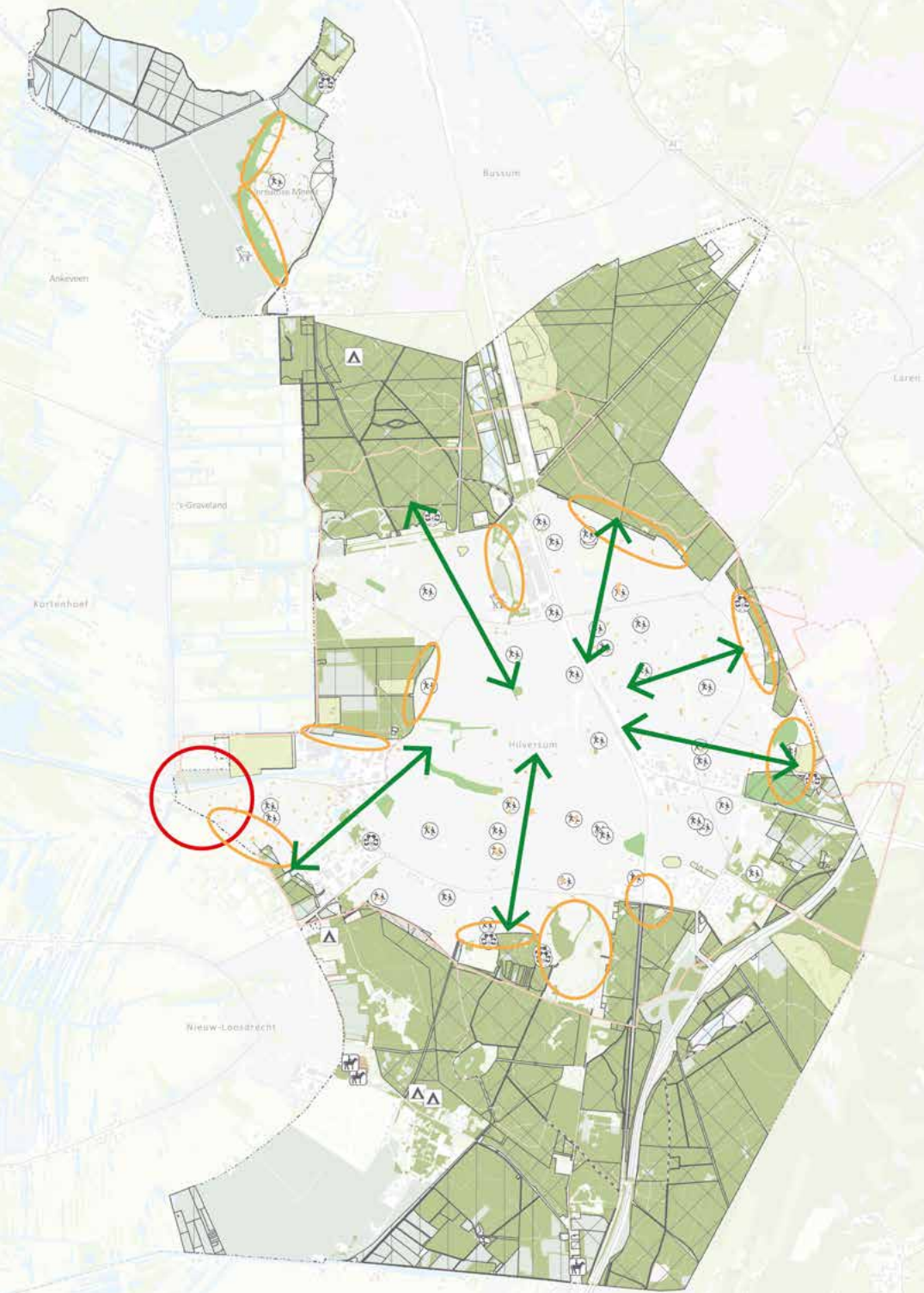

Kaart 9 Recreatiekaart

De recreatiekaart laat zien op welke plekken en op welke manier in Hilversum groen wordt gebruikt voor recreatie.

Legenda

- Natuurgebied GNR
- Natuurgebied Natuurmonumenten
- Open landschap
- Sportparken en -velden
- Parken
- Speelplekken
- Voetstappenpad
- Rondje Hilversum
- Basisscholen
- Scouting
- Camping
- Kinderboerderij
- Manege

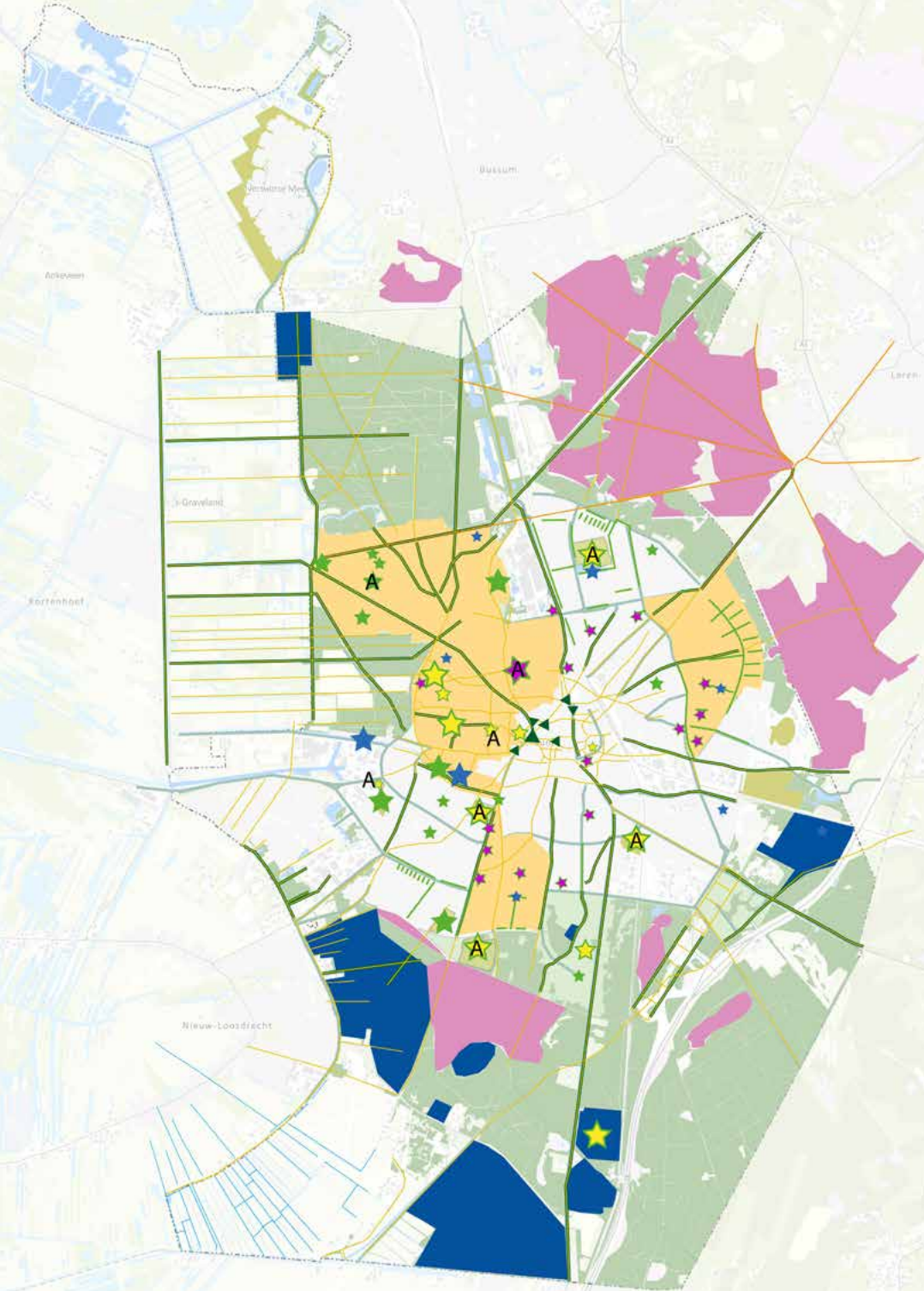

Kaart 10 Bijdrage aan vitaliteit

Net als dieren en planten willen mensen zich ook gemakkelijk door Hilversum kunnen verplaatsen, onder meer om te kunnen sporten of recreëren. Op deze kaart staat aangegeven in welke gebieden we maatregelen willen nemen om dit te verbeteren.

Legenda

- ↔ Koele groene routes maken
- Recreatie in stadsranden stimuleren
- Zoekgebied voltooiën rondje Hilversum

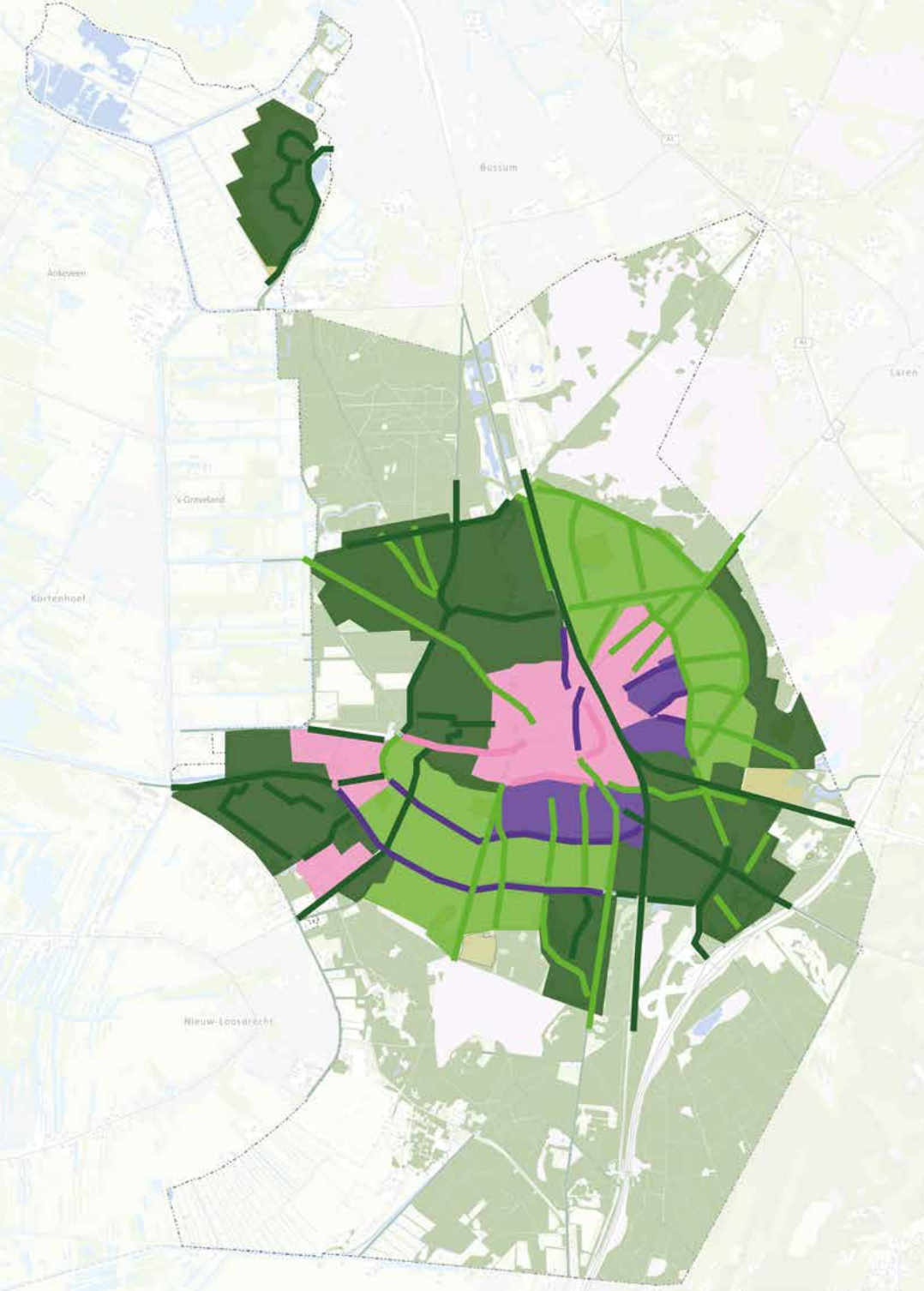

Kaart 11 Cultuurhistorische waarden en stedenbouwkundige kwaliteiten

Groen heeft in Hilversum altijd een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling van de stad. Van de chique villatuinen in het Noordwestelijk Villagegebied, de natuurgebieden met cultuurhistorische waarden tot en met de tuinstad van Dudok, waarin groenstructuren een gelijkwaardig onderdeel van het stedenbouwkundig ontwerp zijn.

Legenda

- Monument met groen (biotoop)
- Groen monument
- Cultuurhistorie waardevol groen
- Cultuurhistorie en water
- Brink
- Plantsoen, belang op stadsniveau
- Apart groenbeheerplan maken
- Paden en driften
- Paden en driften met laanstructuur
- Doodweg
- Doodweg met laanstructuur
- Heide en stuifzanden
- Landgoed
- Beschermd stadsgezicht

Kaart 12 Principe keuze boomsoorten

Hilversum is een bomenstad. In de openbare ruimte staan meer dan 800 verschillende boomsoorten. Deze kaart geeft een richtlijn voor soortkeuze bij de aanplant of vervanging van bomen. Afhankelijk van de standplaats (verharding of open grond) en de stedenbouwkundige structuur van een buurt wordt er gekozen voor inheemse (Nederlandse) of uitheemse bomen en voor allemaal dezelfde soorten of voor variatie.

Legenda

Hoofdboomstructuur

- Inheems en variatie
- Inheems en uniformiteit
- Uitheems en variatie
- Uitheems en uniformiteit

Wijken

- Inheems en variatie
- Inheems en uniformiteit
- Uitheems en variatie
- Uitheems en uniformiteit

Verklarende woordenlijst

Barrière

Constructies in en rondom Hilversum die een obstakel voor dieren, insecten en planten zorgen om van A naar B te gaan. Zoals gebouwen, wegen en schuttingen.

Bewonersparticipatie

Er is sprake van participatie als bewoners meedenken, meepraten en meedoen bij bestuurlijke processen van de gemeente. Bij Programma Groen zijn dit bijvoorbeeld de gesprekken die gevoerd zijn met bewoners en belanghebbende organisaties.

Biodiversiteit

De verscheidenheid van het leven, op het niveau van soorten en ecosystemen. Biodiversiteit omvat alle soorten die er op aarde zijn, waaronder alle dier- en plantensoorten. Naast de verscheidenheid aan soorten omvat biodiversiteit ook de diverse ecosystemen (leefgebieden) waar die soorten voorkomen.

Buitengebied

Het gebied rondom de bebouwde kom van Hilversum.

Boomspiegel

Een boomspiegel is de uitsparing in de verharding van een stoep waarin een boom is geplant.

Dudok

Willem Marinus Dudok (Amsterdam, 6 juli 1884 Hilversum, 6 april 1974) was een Nederlands architect en stedenbouwkundige. Hoewel niet opgeleid als architect, is hij onder meer bekend door zijn ontwerp van het raadhuis in Hilversum. Hij maakte in totaal voor Hilversum 75 ontwerpen (enkele niet uitgevoerd en enkele al gesloopt), een unicum in de Nederlandse architectuur.

Ecologische biomassa

Ecologische biomassa is het totale gewicht aan planten en dieren, uitgedrukt in drooggewicht per oppervlakte of aantal individuen.

Ecologische stapstenen

Kleine oppervlaktes geschikte leefomgeving voor bepaalde diersoorten, die deze diersoorten de mogelijkheid geven om zich door het landschap van het ene naar het andere natuurgebied te verplaatsen.

Ecologische verbinding

Ecologische verbindingen worden aangelegd om het migreren van dieren en planten tussen natuurgebieden mogelijk te maken en om grotere natuurgebieden te creëren.

Ecosysteem

Een ecosysteem wordt gevormd door de wisselwerkingen tussen alle organismen en de abiotische omgeving binnen een zekere geografische of anderszins afgebakende eenheid. De term ecosysteem werd in 1935 door Arthur Tansley geïntroduceerd. Voorbeelden van ecosystemen zijn een bos, maar ook de hele aarde. Sommigen beschouwen zelfs een potplant als ecosysteem. Onderdeel van een ecosysteem zijn afzonderlijke planten, dieren en micro-organismen en de complexen die zij vormen, bijvoorbeeld in de vorm van levensgemeenschappen en populaties. Vaak ziet men ecosystemen als dynamische en functionele eenheden.

Ecosysteemdiensten

De zichtbare en onzichtbare diensten die de natuur levert. Dit zijn producerende, regulerende en culturele diensten.

Exoten

Een exoot is een plant, dier, of een ander organisme, dat van nature niet in Nederland voorkomt. Deze exoten komen door menselijk handelen in ons land terecht.

Gebouwbewonende soorten

Dieren die onze gebouwen en woningen gebruiken als verblijf- en/of broedplaats. Dit zijn onder andere huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen.

Genen

Een gen is een stukje DNA. Elk gen beschrijft de code van een kenmerk, die meebepaalt hoe je eruitziet, hoe je lichaam werkt of hoe je bent.

Goois Natuurreservaat/GNR

De Stichting Goois Natuurreservaat is een Nederlandse natuurbeschermingsorganisatie uit 1932, gevormd door de zes Gooise gemeenten Bussum, Blaricum, Hilversum, Huizen en Laren en Naarden, de gemeente Amsterdam en de provincie Noord-Holland. Het bezit beslaat circa 2700 hectare. Het Goois Natuurreservaat loopt van het noordelijk uiteinde aan het Gooimeer tot de provinciegrens bij Hollandsche Rading, vijftien kilometer zuidelijker. Het Goois Natuurreservaat wordt gevormd door ongeveer 40 natuurterreinen in de buitengebieden van de zes gemeenten, inclusief alle Gooise heidevelden

en het grootste deel van de bossen.

Groenblauwe verbinding

Een natuurstrook die het migreren van dieren en planten tussen natuurgebieden mogelijk maakt en helpt om grotere natuurgebieden te creëren. En groenblauwe verbinding heeft een droge en natte component.

Groene verbinding

Groene verbindingen worden aangelegd om het migreren van dieren en planten tussen natuurgebieden mogelijk te maken en om grotere natuurgebieden te creëren.

Groene vinger

Groene vingers, ook wel groene scheggen genoemd, zijn groengebieden aan de stadsranden die het stedelijk gebied binnendringen. Op deze wijze wordt een groene overgang van stad naar buitengebied gecreëerd. In dit groenbeleidsplan zijn voor Hilversum vier groene vingers beschreven die zich kenmerken door hun natuurlijke karakter. De plantsoenen langs de radialen aan de stadsranden van Hilversum vormen ook een groene verbinding tussen de stad en het buitengebied, maar hebben geen natuurlijk karakter. Daarom zijn ze apart benoemd en beschreven als stadsranden en zichtlijnen.

Groene Tunnel-effect

Als een straat omzoomd is door grote bomen waarvan de kronen elkaar raken ontstaat een soort groene tunnel. Hierdoor wordt de verversing van de lucht in de straat sterk beperkt. Als gevolg blijven uitlaatgassen onder de boomkronen hangen. In straten met veel verkeer kan dit leiden tot hoge concentraties luchtverontreiniging.

Hoofdbomenstructuur

De hoofdbomenstructuur is de in dit groenbeleidsplan aangewezen verzameling boomstructuren, die als de belangrijkste binnen de gemeente Hilversum wordt gezien.

Illusielandschap

Het illusielandschap is een typisch Goois begrip. Wie zich op de heidevelden begeeft heeft ondanks de aanwezigheid van verschillende bebouwingskernen de illusie zich in een grootschalig aaneengesloten natuur/cultuurlandschap te bevinden waarin de stedelijke invloeden niet of nauwelijks merkbaar zijn. Dit beeld wordt bereikt door zorgvuldig gepositioneerde bosaanplant langs de randen van bebouwingskernen in combinatie met terughoudendheid bij het bouwen van hoge gebouwen.

Inheemse planten

Dit zijn soorten die oorspronkelijk voorkomen in Nederland of in de buurt van Nederland.

Invasieve soorten

Planten en dieren die niet van oorsprong in Nederland voorkomen en een bedreiging vormen voor de oorspronkelijke soorten.

Kwelwater

Kwelwater is grondwater dat onder druk uit de grond komt. In het algemeen ontstaat kwel door een ondergrondse waterstroom van een hoger gelegen gebied naar een lagergelegen gebied.

Klimaatbestendig inrichten

Het inrichten van de bebouwde omgeving zodat dat de effecten van de klimaatverandering opgevangen kunnen worden.

Klimaatadaptatie

Klimaatadaptatie is het aanpassen van samenlevingen en gebieden aan veranderingen in het klimaat, zodat de kwetsbaarheid voor de gevolgen van klimaatverandering vermindert.

Kruidenlint

Een door mensen ontworpen strook waar wilde bloemen groeien van het voorjaar tot ver in de winter. De bloemenlinten zijn belangrijk voor vlinders, bijen en andere insecten.

Lokaal wandelnetwerk

Een lokaal wandelnetwerk is een netwerk van toegankelijke voetpaden en stoepen in buurten. Ook woonerven vallen hieronder.

Langzaam verkeer

Langzaam verkeer bestaat uit fietsers en voetgangers.

Natuurlijk groen

Groen binnen de bebouwde kom dat is ingericht met een variatie aan planten, struiken en bomen die past bij Hilversum en voorziet in voedsel, vocht, veiligheid en voortplanten van dieren en insecten. Dit kunnen parken, plantsoenen en bermen zijn, maar ook tuinen. Natuurlijk groen wordt natuurvriendelijk beheerd.

Natura 2000

Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie. Dit netwerk vormt de hoeksteen van het beleid van de EU voor behoud en herstel van biodiversiteit. Natura 2000 is niet enkel ter bescherming van gebieden (habitats), maar draagt ook bij aan soortenbescherming.

Natuurvriendelijk beheer

Vorm van beheren waarbij gestreefd wordt de biodiversiteit te vergroten, en de flora en fauna

de kans te geven zich te ontwikkelen door middel van natuurlijke processen. De focus in het beheer is dan niet het in stand houden van huidig groen, maar het actief begeleiden naar een andere samenstelling van het groen.

Natuurinclusief

De natuur een volwaardige plek geven in de stad. Hiermee bedoelen we het natuurinclusief bouwen, ontwerpen, inrichten en beheren van de openbare en private buitenruimte.

Natuurmonumenten

De Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, in de tekst kortweg Natuurmonumenten, is een Nederlandse natuurbeschermingsorganisatie, opgericht in 1905, die natuurgebieden in Nederland aankoopt en beheert. Het eerste gebied dat de vereniging in 1905 aankocht ter bescherming was het Naardermeer in de provincie Noord-Holland.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Natuurnetwerk Nederland is een samenhangend netwerk van bestaande en nog te ontwikkelen natuurgebieden in Nederland. Het vormt de basis voor het Nederlandse natuurbeleid. Het Natuurnetwerk Nederland levert, samen met het Natura 2000-netwerk, een bijdrage aan het behoud en de versterking

van de biodiversiteit in Nederland. Het Natuurnetwerk Nederland is opgebouwd uit kerngebieden, natuurontwikkelingsgebieden en verbindingzones.

Natuurvriendelijke oever

Natuurvriendelijke oevers zijn geleidelijk aflopende oevers zonder verhardingen of beschoeiingen, zodat er veel ruimte is voor planten en dieren in de overgangszone tussen land en water.

Natuurwaarden

De natuurwaarde van een gebied is de waarde die een bepaald gebied heeft, gezien vanuit het perspectief van natuurbescherming. Dit betreft grofweg de verscheidenheid aan verschillende soorten flora en fauna die in een bepaald gebied voorkomt.

Overheidsparticipatie

Als inwoners zelf ideeën hebben voor hun buurt of gemeente, vraagt dat om een andere rol van de overheid. De ondersteuning van al die ideeën en plannen door de gemeente heet overheidsparticipatie. In Hilversum zijn dat bijvoorbeeld de wijkbudgetten die inwoners kunnen helpen hun ideeën te laten uitvoeren.

Rondje Hilversum

Een recreatieve fietsroute in het buitengebied

rondom Hilversum.

Stadslandschap

Naast 8 wijken is Hilversum ook in 20 stadslandschappen ingedeeld. Een stadslandschap wordt gekenmerkt door zijn ligging in de stad, de hoeveelheid groen en de hoeveelheid en hoogte van gebouwen. Elk stadslandschap heeft zijn eigen ecologische kenmerken, bijzonderheden en kansen. Een stadslandschap in het westen biedt bijvoorbeeld meer mogelijkheden voor soorten uit het veenweidegebied, terwijl een stadslandschap in het noordoosten mogelijkheden biedt voor soorten van de heide. Een stadslandschap met veel hoogbouw biedt juist meer mogelijkheden voor massawinterverblijven van vleermuizen dan een stadslandschap met voornamelijk laagbouw. Ook de hoeveelheid groen die aanwezig is, beïnvloedt voor welke soorten het stadslandschap geschikter is.

Stadsecologie

De ecologische omstandigheden en processen in een stad. De stad is een door de mens gedomineerd ecosysteem. In vergelijking met natuurgebieden is het doorgaans warmer, droger, versteender en is het dynamisch. Sommige dieren en planten weten juist goed te overleven in steden, mede vanwege het speciale milieu.

Stedelijk groen

Stedelijk groen zijn gazons, bermen, plantsoenen en lanen waar de focus niet ligt op het realiseren van natuurwaarden. Bij stedelijk groen is het gebruik van de plek leidend in de beplanting. Stedelijk groen wordt intensiever beheerd dan natuurlijk groen.

Tuinstad

De tuinstad is oorspronkelijk een in 1898 door Ebenezer Howard ontwikkeld revolutionair model voor stedelijke ontwikkeling. Hiermee wilde hij de arbeidersbevolking bevrijden uit de toenmalige misère van de industriële metropool: een stad waarin de morele, intellectuele en lichamelijke ontwikkeling van de inwoners zou worden bevorderd. Het model behelsde de oprichting van een reeks zelfvoorzienende en autonome steden, met elk maximaal 32.000 inwoners, midden op het platteland. Het tuinstadmodel was een complete samenleving op lokaal schaalniveau, die een intensieve participatie van de bevolking in het bestuur en in het culturele leven moest gaan kennen, belichaamd in een besloten, intieme en geborgen vormgeving (bron: Wikipedia). Een tuinstad is een combinatie van het goede van de stad en het dorp: “In een tuinstad vindt men het leven met de natuur, maar tevens hoogstaand geestelijk genot.”

Veenweide

Het westelijke gedeelte van het Noord-Hollandse gedeelte van het Groene Hart bestaat uit laaggelegen veenweidegebied. Veen is een natte, zuurstofarme en sponsachtige grondsoort, die is opgebouwd uit plantaardig materiaal. De gedroogde vorm staat bekend als turf. In Noord-West Nederland worden de uitgestrekte veengebieden al honderden jaren vooral als weidegebied voor koeien gebruikt. Drassige gronden en veengebieden of veenmoerassen waar turf werd gestoken (zoals een groot deel van het Vechtplassengebied) zijn veranderd in plassengebieden.

Wadi

Een beplante greppel met een waterdoorlatende bodem. Bij een wadisysteem stroomt het water van de daken en de wegen niet in het riool, maar via de bovengrondse goten en/of greppels de wadi in, naar het grondwater in de bodem.

Zonering

Maatregelen gericht op het geleiden van recreanten om onderlinge hinder tussen recreatieactiviteiten te voorkomen en/of aanwezige natuur en landschapswaarden te beschermen. Om de diverse kwaliteiten van het gebied tot hun recht te laten komen kan gekozen worden voor 'zonering'. In de verschillende zones worden verschillende accenten gelegd. Belangrijke wegingsfactoren zijn:

- De toegankelijkheid voor recreanten.
- De belevingswaarde voor gebruikers.
- De ecologische waarde, en de invloed op omliggende natuurgebieden.
- De landschappelijke en cultuurhistorische waarde.

Literatuurlijst

Gemeentedocumenten

Beleid Natuurinclusief bouwen
zoek.officielebekendmakingen.nl/gmb-2022-299253.html

Coalitieakkoord 'Hilversum koesteren'
<https://hilversum.nl/bestuur-organisatie/college-van-burgemeester-wethouders/coalitieakkoord-2022-2026>

Gemeentelijk Watermanagement Plan 2021-2026
<https://www.bouwenaanhilversum.nl/groen/duurzaam-omgaan-met-water/default.aspx>

Leidraad Natuurinclusief Bouwen bij Nieuwbouw 2021
www.bouwenaanhilversum.nl/groen/nib/nib-aanpak/2209767.aspx?t=Leidraad-natuurinclusief-bouwen

Omgevingsvisie 2040: geactualiseerde samenvatting omgevingsfoto Hilversum
www.hilversum2040.nl

Rapport Groen Enquête 2022
bouwenaanhilversum.nl/groen/resultaten+enquete+groen/2142229.aspx

Rapport Groene Stad Challenge 2021
www.bouwenaanhilversum.nl/groen/groene+stad+challenge/default.aspx

Velbeleid Hilversum 2017 –1030
zoek.officielebekendmakingen.nl/gmb-2017-184360.html

Gemeentewebsites

Beschermde bomen in Hilversum
beschermde-bomen-hilversum.hub.arcgis.com/

Bouwactiviteiten en beschermde dieren en planten
hilversum.nl/vergunningen/vergunningen-voor-bouwen-slopen/bouwactiviteiten-beschermde-planten-dieren

Bouwen aan Hilversum
bouwenaanhilversum.nl/groen/

Duurzaam Hilversum
<https://hilversum.nl/duurzaamheid>

Groene Initiatieven
open-hilversum.hub.arcgis.com/pages/hilversum100

Klimaatsverandering in Hilversum
open-hilversum.hub.arcgis.com/pages/klimaat-in-hilversum

Natuur in Hilversum
open-hilversum.hub.arcgis.com/pages/natuur-in-hilversum

Externe Websites

Agenda Natuurinclusief
www.agendanatuurinclusief.nl/

Atlas Natuurlijk Kapitaal
www.atlasnatuurlijkkapitaal.nl/

Centraal Bureau voor de Statistiek
www.cbs.nl

Compendium voor de Leefomgeving
clo.nl/onderwerpen/biodiversiteit
clo.nl/onderwerpen/ecosystemen
clo.nl/onderwerpen/lokale-leefomgeving

De Groene stad
degroenestad.nl/

Groen Kapitaal
www.platform.groenkapitaal.nl

GGD Gooi en Vecht
ggdgv.nl/mijn-gezondheid/beter-in-het-groen/

Hilversum in Cijfers
hilversum.incijfers.nl/dashboard/bevolking-3

Hittebestendige Stad
hittebestendigestad.nl/mindmap/

Instituut voor Natuur en Milieueducatie
ivn.nl/wat-wij-doen/natuur-in-de-buurt/natuur-in-de-buurt

Kennisportaal klimaatadaptief Nederland
[klimaatadaptatienederland.nl/Thema - klimaatsverandering Sector - Natuur](https://klimaatadaptatienederland.nl/Thema-klimaatsveranderingSector-Natuur)

Kennisplatform processierups
processierups.nu

Klimaat-effect Atlas
klimaat-effectatlas.nl/nl

Koninklijke Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI)
[Klimaatsignaal 2021](https://klimaatsignaal2021.nl)

Omgevingsdienst Noord-Holland Noord
odnhn.nl/

Planbureau voor de leefomgeving
pbl.nl/onderwerpen/natuur-landschap-en-biodiversiteit
pbl.nl/ecosysteemdiensten-0

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
rivm.nl/hitte

Stichting toegepast Onderzoek Waterbeheer
Stowa.nl
[Droogte en hitte in de stad](https://Droogte-en-hitte-in-de-stad.nl)

Waterschap Amstel, Gooi en Vecht
agv.nl/

Publicaties

Beakert, W. & Ruysen, I. (2021) [De impact van klimaatsverandering op migratie](#). Demos jaargang 37, nummer 3, maart 2021

Bijhouwer, J.T.P. (1977) Het esdoornlandschap. Het Nederlandse Landschap. Uitgeverij Kosmos

Döpp, S. (14 april 2011) Kennismontage Hitte en Klimaat in de stad. Climate Proof Cities (CPC) consortium. edepot.wur.nl/440794

Dorrestijn, K. (2015) Minder sterfgevallen in groene wijken. New Scientist. www.newscientist.nl/nieuws/minder-sterfgevallen-in-groene-wijken/

Feenstra G. (1920) Tuinsteden en volkshuisvesting in Nederland en buitenland.

Gehl, J. (2017) Steden voor Mensen. Uitgeverij Vanden Broele, Brugge.

Hiemstra, J. (z.d.) Groen in de stad – Soortentabel. edepot.wur.nl/460540

Hiemstra, J.A, de Vries, S., Spijker, J.H. (z.d.) Groen: meer dan mooi en gezond. De meerwaarde van groen in de stedelijke omgeving. <https://edepot.wur.nl/412084>

Hiemstra, J.A, de Vries, S., Spijker, J.H. (z.d.) Groen en Wonen: De meerwaarde van groen in de stedelijke omgeving. edepot.wur.nl/412102

Hiemstra, J.A, de Vries, S., Spijker, J.H., Maas, J., Tanja-Dijkstra, K., (z.d.) Groen en Zorg: De meerwaarde van groen in de stedelijke omgeving. edepot.wur.nl/412090

IPCC (2021) [IPCC Sixth Assessment Report: the Physical Science Basis](#)

Gluck, J., Kleerekoper, L., Klok, L., Solcerová, A., Loeve, R., Erwin, S., Liu, C., Welter, N., Lopes, M., Rajaie, S., (z.d.) De Hittebestendige Stad: Coolkit – Hogeschool van Amsterdam. hva.nl/kc-techniek/gedeelde-content/contentgroep/klimaatbestendige-stad/resultaten/coolkit.html

Koenders, A. (2011) Hilversum: architectuur en stedenbouw 1850 – 1940. Waanders Uitgevers, Zwolle.

Kros, J., de Haan, B.J., Bobbink, R., van Jaarsveld, J.A., Roelofs, J.G.M, de Vries, W. (2008) Effecten van ammoniak op de Nederlandse natuur: achtergrondrapport. <https://wur.nl/nl/Publicatie-details.htm?publicationId=publication-way-333638393133>

Lahr, J. Lammertsma, D.R, Bijlsma, R.J., Weeda, E.J., Buij, J., Snep, R.P.H (z.d.) Nederlandse biodiversiteit: hoe belangrijk is het stedelijk gebied? edepot.wur.nl/380993

Moraal, J.C (z.d.) [De ene boom is de andere niet. De ene boom is de andere niet - WUR](#)

Petri, A.C, Koeser, A.K., Lovell, S.T., Ingram, D. (2016) How green are trees? Using Life Cycle Assessment Methods to assess net environmental benefits doi.org/10.24266/0738-2898-34.4.101

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) (2022) [Kennisbundeling Groen en Gezondheid](#).

Schilthuizen, M. (2018) Darwin in de stad: evolutie in de urban jungle. Uitgeverij Quercus, Meppel.

Schuttenhelm, R. (7 augustus 2020) Nederland wordt droger. En de mens draagt daar al zo'n drieduizend jaar aan bij. De Correspondent. decorrespondent.nl/11492/nederland-wordt-droger-en-de-mens-draagt-daar-al-zon-drieduizend-jaar-aan-bij/17796340015168-503f416e#:~:text=In de wetenschappelijke literatuur wordt,het sterkst in de ecologie.

Soga, M., Gaston, K.J. (2018) Shifting baseline syndrome: causes, consequences, and implications, *Frontiers in ecology and the environment*. doi.org/10.1002/fee.1794

Van der Grift, E.A, Jochem, R., Biersteker, L. van Eupen, M. (2021) Ontsnippering beeld Provincie Noord-Holland: Een knelpuntenanalyse en advies voor ontsnippering van het provinciale wegennet voor fauna. Wageningen Universiteit en Research.

Van der Zee, J., Bloem, J. Galama, P., Gollenbeek, L., van Os, J., Schotman, A., de Vries, S., (2019) Zonneparken Natuur en Landbouw. edepot.wur.nl/475349

Valten, D. (1988) Tuindorp Vreewijk, een geschiedschrijving over de vennootschap, haar woningen en haar huurders 1913-1988

Vink, J., Vollaard, P., de Zwarte, N. (2017) Stadsnatuur maken. Nai010 uitgevers, Rotterdam.

Wageningen University and Research (z.d.) Waarom is Biodiversiteit in de stad belangrijk. edepot.wur.nl/460542

Wageningen University and Reserach (z.d.) Zonneparken en biodiversiteit: ruimte voor verbetering. edepot.wur.nl/475349

Wageningen University and Research (z.d.) [Groen: goed voor de gezondheid](#). Geraadpleegd op 25 juli 2022.

Wageningen University and Research (9 oktober 2020) Groen in de wijk als maatregel tegen hitte
Geraadpleegd 25 juli 2022

Wassenaar, A., Schreijnders, R. (1991) De droom van Howard: het verleden en toekomst van tuindorpen. Uitgeverij Elmar b.v, Rijswijk.

Overig beleid overheidsinstanties

Basisveiligheidsniveau Klimaatbestendige Nieuwbouw 3.0 - Metropool Regio Amsterdam
metropoolregioamsterdam.nl/wp-content/uploads/2021/07/Basisveiligheidsniveau-Klimaatbestendige-nieuwbouw.pdf.

Besluit Uitvoering Europese Exotenverordening – Rijksoverheid
wetten.overheid.nl/BWBR0037731/2016-03-18

Bossenstrategie 2030 – Rijksoverheid
rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/11/18/uitwerking-ambities-en-doelen-landelijke-bossenstrategie-en-beleidsagenda-2030

Deltaprogramma 2022 – Rijksoverheid
deltaprogramma.nl/

Flora- en Faunawet – Rijksoverheid
wetten.overheid.nl/BWBR0009640/2016-04-14

Handvest Nederland Natuurinclusief – Rijksoverheid
rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/04/23/handvest-nederland-natuurinclusief---natuur-inzetten-voor-een-sterke-en-vitale-samenleving

Klimaatadaptatie Noord-Holland: bouwstenen voor een provinciale aanpak - Provincie Noord-Holland
noord-holland.nl/Onderwerpen/Klimaat_Energie/Klimaatadaptatie

Klimaatplan 2021 –2030 – Rijksoverheid
rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/documenten/beleidsnotas/2020/04/24/klimaatplan-2021-2030

Klimaatwet – Rijksoverheid
wetten.overheid.nl/BWBR0042394/2020-01-01

Leidraad Landschap en Cultuurhistorie – Provincie Noord-Holland
leidraadlc.noord-holland.nl/ensembles/het-gooi/

Leidraad Kwaliteitsimpuls Zonneparken - Provincie Noord-Holland
noord-holland.nl/Onderwerpen/Klimaat_Energie/Zon

Masterplan Biodiversiteit – Provincie Noord-Holland
noord-holland.nl/dsresource?objectid=c29ee511-23f3-484d-8f38-a616f1d4d821&type=PDF

Natuurbeleid – Unie van Waterschappen
unievanwaterschappen.nl/waterkwaliteit/natuurbeleid/

Natuurbeleid – Provincie Noord-Holland
noord-holland.nl/Onderwerpen/Natuur/Natuurbeleid

Nationale klimaatadaptatiestrategie – Rijksoverheid
klimaatadaptatienederland.nl/overheden/nas/

Nederland Natuurpositief – Natuurbeleid Rijksoverheid
rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur-en-biodiversiteit/natuurbeleid-komende-jaren

Omgevingsvisie NH2050 – Provincie Noord-Holland
noord-holland.nl/Onderwerpen/Ruimtelijke_inrichting/Projecten/Omgevingswet/Omgevingsvisie

Ruimtelijke Handreiking Wind op Land –
Provincie Noord-Holland
[noord-holland.nl/Onderwerpen/Klimaat
Energie/Wind](https://noord-holland.nl/Onderwerpen/Klimaat_Energie/Wind)

Stikstof en Natuur – Provincie Noord-Holland
[noord-holland.nl/Onderwerpen/Natuur/
Natuurversterking Stikstof](https://noord-holland.nl/Onderwerpen/Natuur/Natuurversterking_Stikstof)

Voedselvisie 2020 – 2030 – Provincie Noord-
Holland
[noord-holland.nl/Onderwerpen/Land en
tuinbouw visserij/Voedsel Verbindt](https://noord-holland.nl/Onderwerpen/Land_en_tuinbouw_visserij/Voedsel_Verbindt)

Wet stikstofreductie en natuurverbetering –
Rijksoverheid
aanpakstikstof.nl/de-stikstofaanpak

Startnotitie Nationaal Plan Landelijk Gebied –
rijksoverheid
[aanpakstikstof.nl/de-stikstofaanpak/nationaal-
programma-landelijk-gebied](https://aanpakstikstof.nl/de-stikstofaanpak/nationaal-programma-landelijk-gebied)

Colofon

Programma Groen Hilversum 2040

Vastgesteld door de Gemeenteraad

op 7 december 2022

Bestuurlijk opdrachtgever

Wethouder Bart Heller

Ambtelijke opdrachtgever

Daniël Wolters

Projectleiding

Joost Volkers

Myrte Mijnders

Communicatie

Hienke Stoffers

Gabriëlla Vosters

Met dank aan

Alle Hilversummers, externe experts en medewerkers van gemeentelijke onderdelen die hebben bijgedragen aan de totstandkoming van Programma Groen Hilversum 2040.

Arnold Huisman, Erik van Schaijk, Hienke Stoffers, Daniël Grootendorst, Thalita van den Hoek, Jet Lebbink, Eva de Bruin, Gabriëlla Vosters, Annette Koenders, Coen van Beers, Jurjen Michiel Elzinga, Michel Beuving, Jacqueline Greven, Marjolein van Dongen, Marco Maréchal, Farlie Moenné, Gerben van Lunteren, Frans-Rutger Janssens, Maarten van de Zwaan, Roel van Reenen, Matthias van Beest, Gerard Paul Jol, Robin Bree, Natascha Heerschop, Carola van de Berg, Esther Seijsener, Josje Bek-Ballering, Kevin van Pernis, Ron van Toor, Michael van Riet Paap, Daniël Wolters, Milan Teunissen van Manen, Stefan Mol, Bastiaan de Deckere, Annet Krijgsman, Warsha Babulall, Renee Uijtjens, Jan Hofwegen, Paul Portheine, Christa Boshuis, Gerben Timmer, Gerard Marsman, Reni Boorsma-de Moel.

Poul Hulzink (GNR), Derk van der Velden (GNR), Luc Hoogenstein (Natuurmonumenten), Ninouk Vermeer (Natuurmonumenten), Elmar Prins (Buiting Advies), Tim Asbreuk (Buiting Advies), Bart Specken (Waternet), Luc van Zandbrink (Aeres Hogeschool), Nienke Kwikkel (Landschap Noord-Holland), Jolanda Maas (UvA), Edith Sikking (GGD), Marije Ebbers (Waternet), Marga van den Hurk (Waternet), Sijas Akkerman (Participatiecoalitie), Hans Kaljee (gemeente Amsterdam).

Hilversum100 thema groep Natuur in en rondom Hilversum, VONK in de wijk, UrbanFarming035, Pinetum Blijdestein, Dr. Costerustuin, Vrienden van het Boombergpark, Stichting de Hof, Kinderboerderij De Hilversumse Meent en Stichting Omgevingseducatie.

Hilversum
Mediastad